

On-demand-økonomien i Danmark: Forholdet mellem at være lønmodtager eller selvstændig i den digitale æra

En samfundsdiagnostik af hvordan prekære arbejdsforhold bliver skabt på baggrund af en række reguleringsmæssige udfordringer skabt af *on-demand-økonomiens* fremkomst og forslag til hvordan disse udfordringer kan løses

Juli 2017

Speciale i Politik og Administration, skolen for Statskundskab, Aalborg Universitet

Af Kasper Lund Nødgaard

Vejleder: Henning Jørgensen

179.994 anslag / 80 normalsider

Abstract

The appearance of the World Wide Web has not only made communication and information cheaper and more accessible - it has also made it possible to digitalize work. In the last decade, we have witnessed the appearance of an online labour market coexisting next to the traditional offline labour market. Platforms have emerged and translated not only how we see work, but also under which conditions work is to be done. A division between working in the online- or offline labour market has been created and precarious working conditions have emerged through the online labour market where workers don't have the same rights and access in relation to the Danish labour markets securities as their counterparts on the offline labour market.

This study investigates the challenges related to working in the Danish on-demand economy, whether these challenges are a consequence of the last decades labour market policies in Denmark and how these working-related problems can be regulated by the Danish labour market system. Furthermore, the study describes the size of the on-demand economy, the share of workers who are engaged primarily and secondarily at the platforms, and the central sociodemographic characteristics of these workers.

These problems are being answered through describing the distinction between being an entrepreneur and a traditional worker in relation to the Danish labour market system and its benefits, identifying how the workers in the on-demand economy are being classified and whether this is legal when viewing at the workers conditions and judging these with the legal frameworks distinction for classifying when work is performed as an entrepreneur or as a traditional worker.

In search for answers related to whether the above-mentioned problems are a consequence of the Danish labour market policies, a theoretical framework describing the neoliberal strategy by drawing on the descriptions made by David Harvey (2005), David Stedman Jones (2012) and Philip Mirowski & Dieter Plehwe (2009), to mention a few, is used to develop an understanding of how the neoliberal strategy influence the dynamic stabilization (Rosa, Dörre & Lessenich, 2017) that forms society and its individuals through a description of the entrepreneurial ideal, freedom in relation to the state, the capitalist process of landnahme and how a neoliberal political activation to facilitate these processes are created. This is used to create a theoretical understanding of the Danish labour market systems characteristics, institutional relations and regulation system and how this has been influenced by the neoliberal strategy the last couple of decades through a description of various labour market reforms, their consequences and neoliberal expression. This description provides the theoretical foundation for a deeper understanding how the precarious working conditions described by Guy Standing (2011; 2014; 2016) establishes a difference to the industrial citizenship and creates denizens in relation to the on-demand economy in Denmark.

The analysis shows that the on-demand economy in Denmark is creating precarious working conditions and a difference between workers in the traditional offline labour market and their counterparts working online and therefore facilitates the growth of denizens in Denmark. It is identified that these problems are a consequence of the last decades labour market policies and its neoliberal expression by comparing the character of the various labour market reforms and their agendas in relation to work-first-, activation- and market-related schemes. In relation to these problems, the analysis evaluates how these problems can be solved through a regulatory framework which purpose is to remove the distinction between working online or offline.

The overall conclusion is that the regulatory issues identified in relation to working online instead of offline are a consequence of the neoliberal strategy. This strategy has influenced the Danish labour market policies over the last couple of decades and created a spreading of precarious working conditions which furthermore has led to an increase of denizens in the Danish society.

Indhold

1. Indledning	3
1.1 Problemfelt og problemformulering	4
1.2 Afgrænsning.....	10
1.3 Tidligere skrevet om emnet	10
1.4 Specialets struktur	12
2. Undersøgelse af forandring – hvordan, hvorfor og ud fra hvilke kriterier?	13
2.1 On-demand-økonomien som case	13
2.1.1 Reliabilitet, validitet og generalisering i casen om on-demand-økonomien.....	15
3. Den neoliberale samfundsstrategi, den danske arbejdsmarkedsregulering og skabelsen af prekære arbejdsforhold	18
3.1 Den neoliberale samfundsstrategi	18
3.1.1 Neoliberalismen og den tredelte teori om dynamisk stabilitet.....	21
3.2 Arbejdsmarkedsregulering og arbejdsmarkedsforhold i Danmark	26
3.2.1 Skiftet i forholdet mellem den faglige og politiske regulering i det 21. århundrede	28
3.3 Er nutidens prekære arbejdsforhold unikke?.....	30
3.3.1 Prekarisering som fænomen og udbredelse af prekære arbejdsforhold på det danske arbejdsmarked.....	31
4. On-demand-økonomien, dets selvstændige arbejdstagere og dets omfang.....	35
4.1 Selvstændig eller arbejdstager – hvem er hvad på de digitale platforme?.....	35
4.1.1 Selvstændig erhvervsdrivende eller lønmodtager på det danske arbejdsmarked?.....	35
4.1.2 De digitale platformes kategorisering af arbejdstagerne	38
4.2 Prekære arbejdsforhold på arbejdsmarkedet og on-demand-økonomiens indtog i Danmark.....	46
4.2.1 Omfanget af den danske on-demand-økonomi	50
5. Udbredelsen af prekære arbejdsforhold i Danmark, betydningen heraf, og er disse en tilsigtet konsekvens af den danske arbejdsmarkedsregulering?	56
5.1 Skabes prekære arbejdsforhold på onlinedelen af arbejdsmarkedet?	56
5.1.1 Delkonklusion	60
5.2 Er de prekære arbejdsforhold på onlinedelen af arbejdsmarkedet en tilsigtet effekt af den neoliberale samfundsstrategi i Danmark?	61
5.2.1 Delkonklusion	67
5.3 Hvordan skabes der lighed på tværs af online- og offlinedelen af arbejdsmarkedet?	67
6. Konklusion	71
7. Litteraturliste	73
8. Bilag	89

8.1 Bilag 1	89
8.2 Bilag 2	90
8.3 Bilag 3	90
8.4 Bilag 4	94
8.5 Bilag 5	96
8.6 Bilag 6	97
8.7 Bilag 7	98
8.8 Bilag 8	99
8.9 Bilag 9	99
8.10 Bilag 10	100

1. Indledning

Dette speciales formål er at undersøge, om indtoget af de digitale platforme som bindeled mellem arbejdsgiver og arbejdstager på *onlinedelen* af det danske arbejdsmarked skaber grobund for prekære arbejdsforhold for arbejdstageren¹. Dette søges besvaret ved at beskrive distinktionen mellem rettighederne for en arbejdstager på hhv. *online-* og *offlinedelen* af arbejdsmarkedet, skildre omfanget af *on-demand-økonomien*, samt vurdere hvorvidt dette er en tilsigtet effekt af den neoliberale samfundsstrategi og det danske arbejdsmarkedssystems indretning. Sluttelig vil der blive præsenteret en række tanker vedrørende, hvordan en regulering af *onlinedelen* af arbejdsmarkedet kan udredes². Dette beskrives igennem en samfundsdiagnostik af det danske arbejdsmarked, herunder en afdækning af hvordan den neoliberale globale strategi har præget det danske arbejdsmarkedssystem, og hvordan dette kommer til udtryk på hhv. *online-* og *offlinedelen* af arbejdsmarkedet.

Ovennævnte teser og begreber vil blive uddybet i det følgende.

¹ Ordvalget prekære – i det følgende ofte også prekær – må ikke forstås som en eufemisme, dvs. en forskønnende omskrivning af noget, som man ikke ønsker at nævne ved dets rette navn. Tværtimod anvendes ordet prekær i den grundbetydning, som *Ordbog over det danske Sprog* anfører: "(...) *forhold, situation: som bringe en i knibe; vanskelig; usikker; ubehagelig; pinlig; penibel.*" (*Ordbog over det danske Sprog*, 2017).

² Dualismen og de heraf komplementære gevinster i form af en regulering af *onlinedelen* af arbejdsmarkedet antages både at være en gevinst for arbejdsgiveren og -tageren på linje med hvordan reguleringen af *offlinedelen* af arbejdsmarkedet er håndteret, herunder blandt andet opkvalificeringen af ledige og ansatte til gavn både for arbejdsgiveren og arbejdstageren.

1.1 Problemfelt og problemformulering

I marts 1989 præsenterede Tim Berners-Lee ideen til *World Wide Web*, og i 1991 blev det moderne internet gjort tilgængeligt for offentligheden (World Wide Web Foundation, 2017). I dag er over tre milliarder mennesker en del af *nettet* (ITU, 2017). Dette har ledt til et *globally available "information space"* (Boes et al., 2017: 133), hvor begrænsningerne af tid og rum er ophørt.

Ting, der førhen var forbeholdt det nationale eller regionale foraer, er blevet til globale spørgsmål. Nye indgange til samfundets traditionelle virke er blevet skabt. Internettets betydning for denne udvikling kan sammenfattes under begrebet *The Internet of things*, der er:

"The interconnection via the Internet of computing devices embedded in everyday objects, enabling them to send and receive data." (English Oxford Living Dictionaries, 2017a)

Ovennævnte har påvirket arbejdsmarkedene og ekspanderet disse med en *onlinedel*, der adskiller sig fra dets *offlinedel* ved, at kontakter skabes og faciliteres igennem nettet (De Groen & Maselli, 2016). Denne *onlinedel* har flere betegnelser, herunder "sharing-, collaborative-, on-demand-, uber-, platform- eller gig-economy". *On-demand-økonomien* har bevirket, at arbejdsstyrken i dag er global og tilgængelig 24 timer i døgnet samt villige til at varetage arbejdsopgaver for en faldende gage eller udføre mikrojobs på et omfang af 10 minutters varighed (Degryse, 2017). Dette til stor glæde for blandt andet Lukas Biewald, direktør for den amerikanske platform Crowdfunder:

"Before the Internet, it would be really difficult to find someone, sit them down for ten minutes and get them to work for you, and then fire them after those ten minutes. But with technology, you can actually find them, pay them the tiny amount of money, and then get rid of them when you don't need them anymore."

(Biewald i The Nation, 5. februar 2014)

On-demand-økonomiens karakteristika kan beskrives ud fra den neoliberal³ tankegang, der har været den dominerende retning for den globale kapitalisme og præget verdensordenen siden 1980'erne (Harvey, 2005; Jones, 2012; Flew, 2012).

³ I det følgende er neoliberalismen valgt som teoretisk grundlag til at forklare de samfundstendenser, som *on-demand-økonomien* afspejler. Der er således sket et fravalg af blandt andet *Varieties of capitalism* (Hall & Soskice, 2001) og *konkurrencestats*-litteraturen (Cerny, 1997; Pedersen, 2011; Streeck, 1998). Fravalget af *Varieties of Capitalism* litteraturen er primært funderet i, at denne genres udgangspunkt er baseret på et meso-/mikroniveau, hvor forståelse skabes igennem et studie af, hvilke komparative fordele et lands virksomheder har kontra andre landes og derved, hvordan det institutionelle system understøtter dette. Dette afviger fra dette speciales fokus, der har et makro-orienteret perspektiv, hvori viden søges akkumuleret igennem en forståelse af, hvordan samfundsstrukturerne er med til at understøtte skabelsen af prekære arbejdsforhold. Fravalget af konkurrencestatslitteraturen følger denne terminologi og suppleres ved, at fokus i dette speciale ikke er på en *ex ante* forståelse af, hvordan de institutionelle rammer bedst optimeres for at forbedre nationale virksomhedernes konkurrenceevne i et internationalt regi, men

Den neoliberale samfundsstrategi er kendetegnet ved sit fokus på at effektivisere alle samfundsmæssige områder. Dette igennem et fleksibiliseringsparadigme, der tilsigter at gennemtrænge alle dele af ikke mindst arbejdsmarkedet igennem en iscenesættelse af en entreprenøragtig identitet som idealet for alle dets aktører og igennem et fokus på markedsgørelsen af offentlige opgaver med udgangspunkt i et udbudsrationale om, at øget udbud leder til bedre service (Masquellier, 2017; Harvey, 2005; Jones, 2012; kap. 3). En strategi, der har influeret *on-demand-økonomien* igennem iscenesættelse af det entreprenørlignende ideal, frembringelsen af fleksible arbejdsforhold og ved at skabe øget konkurrence mellem arbejdstagerne igennem blandt andet ratingsystemer (kap. 4).

Men de digitale platforme fungerer ikke længere upåvirket af de omkringliggende samfund. Modbevægelser er blevet etableret, og fx har det store flagskib for *on-demand-økonomien*, Uber, tabt en række sagsanlæg omhandlende, hvorvidt de varetager et arbejdsgiverforhold eller blot er en formidlingsplatform⁴ (Fagbladet 3F, 2016a). Ligeledes har fokus i Danmark samtidig rykket sig, således at *on-demand-økonomien* også er kommet på dagsorden igennem studier af arbejdstagernes arbejdsforhold på platformene (Tybjerg, 2016).

Mål og krav opgøres på *onlinedelen* af arbejdsmarkedet ikke i antallet af timer, som arbejdstageren er tilgængelig på en virksomheds matrikel, men er derimod knyttet til et reelt output (Huws, 2013). Sideløbende hermed er der blevet indført præstations- og performancelønninger igennem indførelsen af *balanced scorecard* systemer (Kaplan & Norton, 1992). Dette har ledt til et dobbeltstrenget *race-to-the-bottom*, hvor lønninger og arbejdstid er kommet i konkurrence blandt arbejdstagerne, og hvor det bedste 'tilbud' får tilkendt arbejdsopgaver – illustreret fx igennem platformen *Upworks* forretningsmodel (Upwork, 2017a; Upwork, 2017b).

Ovennævnte forhold er gældende for mange, men ikke alle, for der er også en anden side af *on-demand-økonomien* rettet mod dets positive aspekter: Glæden ved fleksible arbejdsforhold, bedre udnyttelse af egne og samfundets ressourcer samt en adgang til arbejdsmarkedet, der er mindre rigid end den traditionelle (Sundararajan, 2016). Ligeledes kan småjobs, der før lå uden for det økonomiske system, blive legitimeret og modvirke skabelsen af sort arbejde, da disse, qua internettets datalagring, kan blive afdækket.

derimod på en *ex post* sondring af, hvordan fremkomsten af *onlinedelen* af arbejdsmarkedet afspejles af neoliberale strømninger i samfundet.

⁴ Ligeledes har den engelske fagforening vundet en sag mod Uber omhandlede et medlems ret til minimumslønnen i Storbritannien (GMB, 2017). Og i amerikansk kontekst er det lykkedes for arbejdstagere at indgå forlig med Uber vedrørende arbejdsforholdene (The Guardian, 2016).

On-demand-økonomien udgøres af to grene, hhv. *work-on-demand* og *crowd-work* grenene (Schmid-Drüner, 2016). Centralt i *work-on-demand* tankegangen er, at arbejdet udbydes *online*, men udføres lokalt⁵ (Huws, et. al, 2016, Schmid-Drüner, 2016; De Groen & Maselli, 2016). Igennem platforme som fx *Ahandyhand* skabes der en forbindelse mellem forbrugeren/arbejdsgiveren og den ønskede produktydelse hvor arbejdsgiveren i visse tilfælde frit kan vælge en arbejdstager på baggrund af egne ønsker vedrørende pris, udførelse og kvalitet (Ahandyhand, 2017a). Succesen for platformene er linket til muligheden for at have en stor base af arbejdstagere tilknyttet, fordi det muliggør at imødekomme efterspørgslen på platformene uden at skulle have en fast gruppe af lønmodtagere ansat (Todolí-Signes, 2017; Huws et al., 2016). Heri ligger også, at opnåelsen af stordriftsfordele er essentiel for platformene (Todolí-Signes, 2017).

Men *work-on-demand* delen er som nævnt kun den ene af *on-demand-økonomiens* to grene. Denne omfatter også akademikere, der udfører små konsulentopgaver, humanister, der designer hjemmesider og sociale platforme samt folk fra andre videnbrancher, hvor opgaveløsning ikke er fysisk forankret, men i princippet kan udføres uafhængigt af tid og sted og derfor foregå online frem for lokalt. Dette har ført til begrebet *crowd-working*, hvor arbejdsudbuddet er globalt, og hvor den mest kendte digitale platforme i dansk regi er *Upwork*. De digitale platforme, der skaber kontakten mellem en arbejdsudbyder og arbejdstager, fungerer som et digitalt udbudsmarked, hvor arbejdsgiverne udmelder opgavekrav og den hertil knyttede betaling, hvor så potentielle arbejdstagere kan byde ind på udførelsen (Standing, 2014, Huws et. al, 2016; De Groen & Maselli, 2016). Denne form for arbejdsvaretagelse afspejler et neoliberalt *Utopia* for den globale kapitalisme: Tilstanden, hvor arbejdskraft fra hele verden fungerer som en global reservearmé for arbejdsgiverne, og idealet for den entreprenøragtige identitet virkeliggøres.

On-demand-økonomien afspejler derfor et nyt stadie i informationssamfundet, der har muliggjort ekspanderingen af virksomhedernes produktionsprocesser uafhængig af deres fysiske lokalitet (Boes et. al., 2017). Dette repræsenterer en ny form for udvikling, eller ny form for *landnahme*, som virksomhederne forfølger i håbet om profitmaksimering og nedsættelse af transaktionsomkostninger (Boes et. al, 2017). *Landnahme* er en betegnelse for den bestræbelse, der er iboende kapitalistiske samfund og tilsigter en samfundsmæssig- og markedsførelse af alle områder, der kan føres til genstand for indtjening (Boes et. al, 2017; Dörre, Rosa & Lessnich, 2017; Kap. 3).

On-demand-økonomien afspejler således en fortsat ekspandering af kapitalismens udbytningsmodel, hvor nye områder bliver udsat for kommercialisering. Dette sker med virkning for blandt andet Danmark som led

⁵ Denne distinktion er ikke anvendt af De Groen & Maselli og Huws et al. De konstaterer blot, at der er en forskel på, om arbejdet faciliteres *online* men udføres *offline* (*work-on-demand* delen) eller hvorvidt arbejdet både udføres og faciliteres *online* (De Groen & Maselli, 2016; Huws et al., 2016).

i den globale udvikling, hvor lavere produktionsomkostninger i de østlige lande presser de vestlige økonomier (Dörre, Rosa & Lessnich, 2017; Dörre, 2012). Ekspanderingen foregår både eksternt igennem underlægningen af nye områder, herunder *onlinedelen* af arbejdsmarkedet, for kapitalen, og internt, igennem et stigende fokus på at øge udbyttet i den kapitale model (Boes et al., 2016, Dörre, 2010). Nutidens *landnahme* repræsenterer således en ændring af arbejdsrelationen mellem arbejdsgiver og -tager, hvor platformenes nye forretningsmodel mindsker afhængigheden af fuldtidsansatte medarbejdere (Todoli-Sígenes, 2017).

Landnahme er som ovenfor nævnt ikke et nyt fænomen, og historisk lader forskellige *Landnahme*-processer sig let identificere i tidligere perioder (Boes et. al, 2017; Dörre, Rosa & Lessnich, 2017, Dörre, 2010). Samtidig er *landnahme* ikke forbeholdt én samfundsmæssig strategi, men har i alle kapitalismens perioder udspillet sig inden for rammerne af magtforholdet mellem samfundets aktører – vigtigst arbejdsgivere og -tagere - hvilket hhv. den fordistiske og finansielle *landnahme* er eksempler på (Dörre, 2010). Anvendelsen af digitale platforme er således blot det nyeste generative eksempel på *landnahmen*. Hvor i det 19. og 20. århundrede kapitalejernes kamp stod mod proletariatet, er den i dag forskudt til prekariatet, vendt imod etablerede samfundsstrukturer og ofte faciliteret og fremskyndet af statsmagter, så stadig flere arbejderstagere kan beskrives som ufrivilligt løsansatte, der ofte arbejder som projektansatte, i tidsbegrænsede stillinger, på zero-hour kontrakter eller lignende (Standing, 2014). Og hvor mulighederne for at udvikle faglige og sociale kompetencer, stige i niveau og/eller fremme egne karrieremuligheder er mangelfulde (Standing, 2014).

Prekære arbejdsforhold på *onlinedelen* af det danske arbejdsmarked er som del af ovennævnte i første række knyttet til de former for arbejde, hvor arbejdet er tidsbegrænset og/eller negligerer ellers basale rettigheder/fordele i form af optjening af dagpenget ved ledighed, betaling under sygefravær mv., samt desuden ikke giver væsentlig mulighed for fremme af ens egen karriere. Disse for arbejdstageren prekære ansættelsesforhold i *on-demand-økonomien* bliver begrundet med, at arbejdstageren kan betragtes som en selvstændig og derfor lader sig anskue inden for rammerne af neoliberalismens entreprenørlignende ideal. Derved kan platformene omgå retten arbejdstagerens ret til traditionelle løn- og arbejdsvilkår. En problematik aktuelt eksemplificeret i et britisk cykelbuds kamp for at blive anerkendt som en traditionel arbejdstager frem for selvstændig (BBC News, 2017).

Dette leder videre til specialets problemformulering, som er:

Hvilke særlige arbejdsrelaterede udfordringer kan der identificeres på onlinedelen af det danske arbejdsmarked, er disse en tilsigtet effekt af den neoliberale samfundsstrategi, og hvordan kan disse udfordringer reguleres af det danske arbejdsmarkedssystem?

Regulering af det danske arbejdsmarked foregår langt hen inden for fastlagte institutionelle rammer og mellem de dertilhørende aktører, dvs. arbejdsmarkedets parter og det politiske system samt embedsværk med de heraf følgende beslutninger og handlinger, der er med til at styre og fastlægge den institutionelle ramme for arbejdsmarkedet og reguleringen af dette. Reguleringen kan anskues som tredelt og overordnet omfattende:

”Reguleringer er indholdsmæssigt at forstå som fordeling af ressourcer i forhold til faglige og politiske aktørers interesser og situationsbestemte beslutninger, styringsmæssigt en politik- og koordinationsmetode i forhold til beslutninger, aktiviteter og relationer mellem faglige og politisk-administrative aktører og endelig en procesmæssigt en strukturering af konflikter, konfliktløsning og konsensusdannelse.” (Jørgensen, 2014a: 39)

Regulering i denne kontekst omfatter ikke hele arbejdsmarkedsreguleringsområdet, men drejer sig helt specifikt om de rettigheder, der er sikret gennem den lovgivningsmæssige, aftale-, eller samarbejdsbaserede regulering, som er kendetegnet for den danske model (Jørgensen, 2014a). Fokus er således på *outputtet* af reguleringstiltagene og regulering antager inden for denne kontekst ikke en forklarende rolle ift., hvordan disse laves eller aktørernes rolle heri, men derimod alene en opklarende funktion, mht. hvorfor et nyt område som fx *onlinedelen* af arbejdsmarkedet ikke er omfattet af rettigheder, som ellers er sikret for arbejdstagerne på *offlinedelen* af arbejdsmarkedet (kap. 4). Implicit indgår der derfor en forståelse af, at dette burde være tilfældet, da mange af de arbejdsopgaverne på platformene typisk ville være at anskue inden for rammen af et lønmodtagerjob på *offlinedelen* (kap. 4). Heraf følger også, at der anlægges en kritisk vinkel på arbejdsmarkedsreguleringen i det følgende, da fokus rettes mod en undersøgelse af, hvorfor disse rettigheder ikke er gældende for *onlinedelen* af arbejdsmarkedet og, hvorfor denne arbejdsregulering på nuværende tidspunkt medfører prekære arbejdsforhold for arbejdstagere. Dette vil blive yderligere belyst i afsnit 3.2.

Indeholdt i ovenstående er implicit en antagelse om forskellige forhold gældende for *onlinedelen* på dagens danske arbejdsmarked, som herfra vil fungere som arbejdsteser for de følgende teoretiske- og empiriske overvejelser og den heraf udledte analytiske vurdering. Disse er med udgangspunkt i to underliggende antagelser omhandlende forholdet mellem *online-* og *offlinedelen*. Den første antagelse er, at der hersker et skel imellem rettighederne for arbejdstagerne på hhv. *online-* og *offlinedelen* af arbejdsmarkedet, og i forlængelse heraf også, at disse manglende rettigheder er med til at skabe prekære arbejdsforhold for arbejdstagerne på *onlinedelen*. Som følge af dette antages det derfor også, at ny regulering er nødvendig, for at modarbejde den pågående prekarisering på denne del af arbejdsmarkedet, og for at sikre lige vilkår for arbejdstageren uafhængigt af dennes metode for forsyrgelse.

Ovenstående udmøntes i fire antagelser beskrevet i arbejdsteser, hvis formål er at strukturere og konkretisere hhv. det teoretiske udgangspunkt og indsamlingen af den empiriske data, samt guide den analytiske vurdering. Arbejdsteserne er følgende:

- En formodning om, at der hersker forringede vilkår for arbejdstagerne på *onlinedelen* af arbejdsmarkedet
- En forventning om, at *on-demand-økonomien* de kommende år vil ekspandere kraftigt, og at problemerne vedrørende at sikre lige vilkår for arbejdstagerne derfor er presserende.
- De manglende rettigheder for arbejdstageren på *onlinedelen* af arbejdsmarkedet skaber vilkårene for dannelsen af prekære arbejdsforhold for de arbejdstagere, der agerer på de digitale platforme.
- En antagelse om, at de forringede vilkår og manglende rettigheder for arbejdstagerne på *onlinedelen* af arbejdsmarkedet er en tilsigtet konsekvens af den førte politik inden for arbejdsmarkedsområdet de seneste årtier.

Disse arbejdsteser søges besvaret igennem en undersøgelse af de rettigheder som hhv. selvstændige og lønmodtagere er sikret i regi af arbejdsmarkedet. Herefter vurderes det hvordan de forskellige platforme ud fra denne todeling stiller deres arbejdstagere, samt hvilke rettigheder der er tilknyttet arbejdsvaretagelsen, suppleret med en vurdering af *on-demand-økonomiens* omfang og en karakteristik af den danske platformsarbejder - i det omfang, dette har været muligt. Herefter følger en teoretisk vurdering af det empiriske materiale om, hvorvidt de arbejdsrelaterede udfordringer på *onlinedelen* af arbejdsmarkedet er med til at skabe og udbrede prekære arbejdsforhold, samt hvorvidt dette er en tilsigtet konsekvens af arbejdsmarkedets strukturelle indretning. Med udgangspunkt i den teoretiske vurdering vil der efterfølgende blive fremført en række forslag til, hvad en regulering af *onlinedelen* af arbejdsmarkedet skal indeholde for at sikre lige vilkår for arbejdstagerne på tværs af *online-* og *offlinedelen*, og sikre lige og fri konkurrence mellem platformene og virksomhederne på tværs af dette skel.

I det følgende vil arbejdsgiverne afspejle aktører, der tilegner sig arbejdskraft på de digitale platforme og omhandler alt fra multinationale selskaber til lokale aktører. Ligeledes er platformene, der i kap. 4 vurderes til at agere som en traditionel arbejdsgiver, en del af denne gruppe. Arbejdstagerne vil i det følgende være de personer, der besætter arbejdsopgaver på de digitale platforme, uagtet om dette foregår i egenskab af lønmodtager eller selvstændig, og der gøres derfor op med tanken om, at blot fordi arbejdskraft hyres ind som selvstændig, er denne at betegne herfor.

1.2 Afgrænsning

Dette speciale begrænser sig til at omfatte danske arbejdstagere på de digitale platforme. Tidsmæssigt beskæftiger specialet sig med perioden fra begyndelsen af dette årti og frem til juni 2017. Fokus er rettet mod *onlinedelen* af det danske arbejdsmarked og nærmere bestemt den del, der involverer en form for arbejdsydelse⁶. Specialets data vil have udgangspunkt i dansk/skandinavisk empiri suppleret af europæiske og amerikanske studier, hvor denne er relevant for beskrivelsen af de danske forhold. (Dette vil blive yderligere uddybet i afsnit 1.3).

Specialet er ikke branchespecifik og handler derfor ikke om konkrete reguleringsudfordringer i fx rengøringsbranchen, men i stedet om, hvordan reguleringen af *onlinedelen* af arbejdsmarkedet skal udformes for at skabe et sikkerhedsnet i hele markedet. Specialets fokus er på den del af arbejdsmarkedet, hvor der efterspørges en service/ydelse, som den beskæftigede modtager betaling for. Specialet beskæftiger sig derfor ikke med digitale kapitalplatforme som Gomore eller AirBnB⁷ der agerer mellemmand for produkter, hvor arbejdskraften ikke er i centrum. Fokus er på arbejdsplatformene⁸, dvs. de platforme, hvor serviceydelsen er det centrale, og det drejer sig helt specifikt om 22 platforme, som der er defineret i afsnit 4.1.2. Ligeledes er hjemmesider, hvor arbejdstagerne optjener point til brug på denne som betaling for diverse produkter uden for specialets referenceramme.

I forhold til den pågående prekarisering på arbejdsmarkedet betyder fokuset på *on-demand-økonomien* også, at dette speciales sigte er rettet mod den prekarisering, der sker som følge af de digitale platformes indtog på arbejdsmarkedet og derved ikke beskæftiger sig med de prekære arbejdsforhold, der forekommer på det traditionelle arbejdsmarked, fx problematikker vedrørende social dumping da disses prekære arbejdsforhold har eksisteret før fremkomsten af *onlinedelen* og derfor ikke er en konsekvens heraf.

1.3 Tidligere skrevet om emnet

Dette speciale vil primært anvende materiale udarbejdet i en dansk/skandinavisk kontekst i regi af *on-demand-økonomien*. Andre studier, der har inspireret dette speciale, er blandt andet Steven Hills *Raw deal: how the "Uber economy" and runaway capitalism are screwing American workers* (2014) og Arun Sundararajans: *The sharing economy: the end of employment and the rise of crowd-based capitalism* (2016), der med et vidt forskelligt udgangspunkt i *on-demand-økonomiens* fordele, udfordringer og konsekvenser giver bud på, hvordan denne skal håndteres i en amerikansk kontekst. Ligeledes har det europæiske *European*

⁶ Dette anskues ud fra et helhedsorienteret perspektiv. Således vægtes forskelle mellem køn, alder og arbejdsopgaver udsat for robotisering ikke særskilt, men indgår i en samlet analyse.

⁷ I relation til AirBnB er afgrænsningen også begrundet i, at den type lovgivning, der på dette område er behov for, er rettet mod udlejningsområdet, da mellem 40-60% af de udlejede bolig på AirBnB i verdens største byer er udlejet af "værter" med mere end en bolig (Hill, 2015). En tese, danske undersøgelser også bekræfter (Fagbladet 3F, 2017b).

⁸ Se Kristiansen & Andersen (2017) for en udførlig beskrivelse af forholdet mellem arbejds- og kapitalplatforme.

Trade Union Institute med udgivelsen af deres tidsskrift *Transfer*, Volume 23, Issue 2, maj 2017 (Jepsen & Drahokoupil, 2017) og de førnævnte refererede artikler: Huws, 2013; Huws et al., 2016 og De Groen & Maselli, 2016, givet inspiration til de pointer og vurderinger, der følger i kap. 4 og 5.

Forskningen i skandinavisk kontekst differentierer meget i forhold til omfanget af vidensindsamlingen hvor blandt andet Sverige er længere end Danmark ift. at kortlægge omfanget af arbejdstagerne i *on-demand-økonomien*. Som led i de europæisk-finansierede *Crowd-working Surveys* er omfanget af arbejdstagere i Sveriges *on-demand-økonomi* blevet kortlagt til at være i omegnen af 700.000⁹ (Huws & Joyce, 2016). Derudover har flere svenske forskere også forsøgt at anvende nationale og internationale registerbaseret data til at beskrive omfanget (Rolandsson et. al, 2017).

I Norge er der igennem undersøgelsen *Aktører og arbeid i delingsøkonomien* lykkedes at kortlægge, hvor udbredt anvendelsen af de digitale platforme er blandt arbejdstagerne (Jesnes et al., 2016). Rapporten er udformet gennem hhv. kvalitative interviews med repræsentanter fra fem af platformene, igennem en dokumentanalyse af to arbejdstageres kontrakter og igennem en spørgeskemaundersøgelse udført blandt arbejdstagerne på platformene (Jensnes et al., 2016)

Derudover er et fælles skandinavisk projekt under titlen *Nordic labour markets and the sharing economy* blevet udarbejdet. Heri trækkes på nationale rapporter med fokus på at skabe et afsæt til yderligere kortlægning af udbredelsen af *on-demand-økonomien* i hhv. Danmark, Norge, Sverige, Finland og Island. Bag det danske bidrag står Per Kongshøj Madsen og Stine Rasmussen, hvis fokus har været på at forklare indtoget af anvendelsen af termen *deleøkonomi* i den danske presse, beskrivelsen af tidligere kvantitative undersøgelser og forståelsen af prekære arbejdsforhold i Danmark. (Rasmussen & Madsen, 2016). I forlængelse heraf har et særligt temanummer af *tidsskrift for arbejdsliv* (19. årgang, nr. 1, februar 2017) været med fokus på prekariseringstendenserne i Danmark, hvor førnævnte danske forskere har bidraget med indlæg, og hvortil en sociologisk analyse af prekariseringen er blevet udformet af Michael Hviid Jacobsen & Anders Petersen, der har stillet sig kritiske overfor, hvorvidt begrebet prekarisering blot er nyt begreb til beskrivelsen af allerede eksisterende forhold (Jacobsen & Petersen, 2017). Dette kan suppleres med det danske forskningscenter for arbejdsmarkeds og organisationsstudier (FAOS) der har beskrevet de reguleringsmæssige udfordringer *on-demand-økonomien* giver for de personer, der finder beskæftigelse herigennem (Kristiansen & Andersen, 2017; Ilsøe, 2017).

⁹ Dette er et udregnet estimat baseret på en kvantitativ undersøgelse og er derfor blot vejledende. Samtidig skelnes der i den svenske undersøgelse ikke mellem *on-demand-* og *deleøkonomien* hvorfor der ikke er bred konsensus om hvilke områder er inkluderet i *on-demand-økonomien*.

Derudover har en række danske interesseorganisationer og tænketanke bidraget med undersøgelser af den danske *on-demand-økonomi*. Med analysen *Digitale trends & det danske arbejdsmarked* har Cevea i samarbejde med HK Danmark forsøgt at kortlægge de positive og negative aspekter af den digitale revolution (Cevea, 2015). Kapitel tre heri har fokus på *Upwork* som case, og giver indsigt i danske arbejdstagere gennemsnitlige løn og dennes skalerbarhed. Dette danner i kap. 4 udgangspunkt for en delvis repetition for at vurdere udviklingen i *Upworks* omfang på det danske arbejdsmarked. LO har med rapporten *Platformsøkonomi – lovgivningsmæssige udfordringer og fagbevægelsens løsningsforslag* undersøgt omfanget af *on-demand-økonomien*, hvori løsningsforslagene i høj grad er knyttet til, hvordan *Uber* skulle håndteres i Danmark (LO, 2016). HK har publiceret to notater, hvori de har undersøgt, hvor stor udbredelsen og anvendelsen af de digitale platforme er blandt foreningens medlemmer (Stark & Larsen, 2016a & Stark & Larsen, 2016b). Endelig har Dansk Erhverv over to omgange undersøgt, hvor stor en andel af danskerne, der har anvendt digitale platforme som *Uber*, *Lyft* og *AirBnb* (Munkøe et al., 2015; Munkøe, 2017).

Sluttelig har Erhvervsministeriet kortlagt, hvor mange forskellige virksomheder der agerer på de digitale platforme i *on-demand-økonomien* i Danmark (Erhvervsministeriet, 2017). Denne opgørelse vil blive yderligere belyst i kap 4.

I det følgende vil en kort gennemgang af specialets resterende kapitler blive præsenteret.

1.4 Specialets struktur

I kapitel 2 vil specialets metodiske overvejelser blive beskrevet og sat i forhold til *on-demand-økonomien*. Dette kapitel starter med en kort beskrivelse af, hvordan forandring i regi af denne undersøgelse studeres, hvordan *on-demand-økonomien* fungerer som case, og hvilke udfordringer de empiriske og teoretiske valg giver med hensyn til reliabilitet, validitet og generaliserbarhed. I kapitel 3 vil specialets teoretiske udgangspunkt blive præsenteret startende med en gennemgang af den neoliberale samfundsstrategi efterfulgt af en beskrivelse af det danske arbejdsmarkedssystem, og slutteligt dette speciales forståelse af prekarisering og hvordan prekære arbejdsforhold skabes i Danmark. Herefter følger i kapitel 4 de empiriske overvejelser, der starter med en konkretisering af forholdet mellem at være selvstændig og lønmodtager i Danmark, samt hvordan arbejdstagerne stilles inden for denne skala på *onlinedelen* af arbejdsmarkedet. Herefter følger en beskrivelse af den danske *on-demand-økonomiens* omfang. I kapitel 5 vurderes de empiriske data ud fra det teoretiske udgangspunkt ud fra ønske om at fastlægge, om *onlinedelen* er med til, at skabe prekære arbejdsforhold i Danmark, samt hvorvidt disse er en tilsigtet følge af den neoliberale samfundsstrategis indvirkning på det danske arbejdsmarkedssystem. Endelig vurderes også, hvilke forhold en regulering skal indeholde, for at denne modvirker tendensen mod prekære arbejdsforhold. Kapitel 6 vil indeholde specialets konklusion.

2. Undersøgelse af forandring – hvordan, hvorfor og ud fra hvilke kriterier?

I det følgende vil specialets metodiske overvejelser blive præsenteret. Gennemgangen vil starte med en vurdering af, hvilket metodisk casestudie specialet har ophav i og en sondring mellem forskellen på en arbejdstese og hypotese, samt hvordan førstnævnte anvendes i specialet. Dette suppleres af en begrundelse for anvendelsen af den abduktive metode. Herefter følger en sondring mellem analysens reliabilitet kontra interne/eksterne validitet, samt hvordan der kan tilstræbes generalisering i specialet, og hvorvidt formålet er at beskrive, dokumentere eller validere ud fra denne undersøgelse.

2.1 *On-demand-økonomien som case*

Metodisk har specialet sit udgangspunkt i casestudiet frem for den eksperimentelle, komparative, longitudinale eller aktionsprægede metode (Pierce, 2008). Tilvalget af casestudiet er begrundet i ønsket om udelukkende at studere et givent fænomen, den danske *on-demand-økonomi*, og dets specielle udformning. Dette udelukker det eksperimentelle studie, der typisk har en sample på to, og den komparative metode, der udelukkende beskæftiger sig med kvantitative metoder (Pierce, 2008) – modsat casestudiet, der vægter metodetriangulering højt (Flyvbjerg, 2010). Den longitudinale metode er fravalgt, fordi dens primære fokus er på at undersøge et givent fænomen over tid igennem repetition af tidligere kvalitative og/eller kvantitative studier (Pierce, 2008), hvilket adskiller sig fra specialets hensigt, som er at generere ny viden inden for sit genstandsfelt. Den aktionsprægede metode er fravalgt, da fokus ikke er rettet mod et studie af, hvordan en bestemt befolkningsgruppe kan frigøres fra begrænsede institutionelle rammer (Pierce, 2008).

Undersøgelsens er således beskrivende, dokumenterende og validerende, da fokus er rettet mod at udlede, hvor udbredt *on-demand-økonomien* er, dokumentere, at der er en forskel i rettighederne for en arbejdstager på hhv. *online-* og *offlinedelen* af arbejdsmarkedet, og at dette er en tilsigtet effekt af den neoliberale samfundsstrategis indtog i Danmark, samt sluttelig på baggrund af det empiriske og teoretiske materiale at udlede valide udsagn om, hvordan denne problematik kan løses.

Formålet er således at generere ny empirisk viden med afsæt i den opstillede teoretiske ramme i kapitel 3. Casestudiet er derfor teorifortolkende frem for -testende og er ikke ateoretisk eller teorigenerende, da afsættet for casestudiet er i det teoretiske frem for empiriske materiale (Antoft & Salomonsen, 2007). Viden om undersøgelsens case søges derfor etableret med afsæt i det teoretiske materiale præsenteret i kapitel 3, der udgør støttepude for søgningen i det empiriske materiale. Heri ligger implicit også en forståelse af, at metodisk vil dette casestudie anvende en abduktiv tilgang (Ingemann, 2013), hvori formålet er, ud fra empirien, at beskrive, hvordan *on-demand-økonomien* formodes at have udviklet sig, da dette fænomen ikke direkte lader sig analysere. Det empiriske materiale skal derfor bidrage med en forståelse af de arbejdsproblemer, der er gældende på platformene, og her ud fra hvilke reguleringsmæssige udfordringer,

der er fremkommet. Ligeledes skal det empiriske materiale eksemplificere, hvordan *on-demand-økonomien* har udviklet sig, herunder omfanget af arbejdstagere, der reelt arbejder under prekære arbejdsforhold på platforme (forklaring følger).

Redegørelsen for undersøgelsens vægtning af arbejdsteser frem for hypoteser er også placeret i den teorifortolkende metode. En hypotese søges ofte bekræftet igennem en testning af to eller flere variabler, fx at udlede hvorvidt $a+b+c=d$, eller om andre forhold gør sig gældende, og der anlægges således en positivistisk metode (Bryman, 2012). Modsat er arbejdsteserne en måde at strukturere ens arbejde på igennem egne forventninger til, hvordan det undersøgte forhold gør sig gældende i det empiriske materiale. Målet er ikke at be- eller afkræfte disse, men at koordinere ens arbejde ud fra en bestemt virkelighedsforståelse der er baseret på en subjektiv fortolkning af virkeligheden. Det handler derfor om at erfare, og observere et givent fænomen ud fra de strukturer, som det forventes har skabt/faciliteret fænomenet (Ingemann, 2013) – i dette tilfælde, at den neoliberale samfundsorden har skabt prekære arbejdsforhold på *onlinedelen* af arbejdsmarkedet. Fokus er derfor på at finde forklaringer, der kan formodes at have haft en betydning for udviklingen af genstandsfeltet (Ingemann, 2013). Implicit betyder dette også, at undersøgelsen vil blive foretaget abduktivt frem for induktivt eller deduktivt. Fordelen herved er baseret i abduktionens lovmæssighed, da abduktion er:

”En måde at slutte på som ikke er strengt logisk, men anses for værende det bedste foreliggende bud”

(Ingemann, 2013: 231)

Den abduktive metode anlægger derfor både et induktivt og deduktivt udgangspunkt, men er ikke ligeså stringent i sin formulering af, hvad der er rigtigt og forkert som den induktive metode, der igennem sit positivistiske udgangspunkt forsøger at udlede lovmæssigheder igennem et fokus på at falsificere hypoteser eller den deduktive metode, hvis fokus er, at udlede viden igennem rationelle antagelser om et generelt fænomen og derigennem ophæve dette til en specifik situation (Ingemann, 2013). Den abduktive metode forsøger derimod at anskue virkeligheden igennem flere forskellige perspektiver, for herigennem at finde forskellige mulige forklaringer på, hvordan genstandsfeltet har udviklet sig (Ingemann, 2013). Derfor er den abduktive metode at foretrække i dette speciale, da viden søges etableret igennem anvendelsen af flere forskellige datakilder for herigennem at etablere viden om, hvordan *on-demand-økonomien* har udviklet sig, hvordan forholdet er mellem arbejdstagerne på hhv. *online-* og *offlinedelen* af arbejdsmarkedet, samt hvordan denne formodede difference kan udlignes. Den abduktive tilgang i det teorifortolkende casestudie betyder også, at der i undersøgelsen vil blive anvendt flere forskellige typer af sondringer til oparbejdelsen af viden omhandlende genstandsfeltet, da viden om *on-demand-økonomien* i sidste ende etableres igennem en fortolkning af det teoretiske udgangspunkt og den empiriske forståelse (Antoft & Salomonsen, 2007).

2.1.1 Reliabilitet, validitet og generalisering i casen om *on-demand-økonomien*

Ovenstående valg af et single, teorifortolkende casestudie betyder, at der er nogle særlige vilkår, der er gældende i forhold til studiets reliabilitet, validitet og mulighed for at generere generel viden inden for genstandsfeltet.

Som nævnt udgør specialets genstandsfelt en enkelt case, *on-demand-økonomien*. Målet herfor er ikke skabelsen af statistisk generaliserbar viden, men at søge at forstå virkeligheden igennem forskellige observationer. Undersøgelsen skal derfor ikke vurderes efter, om den skaber repræsentativitet og generaliserbarhed, men i stedet hvorvidt, det er muligt at genskabe specialets resultater igennem replikation (Bryman, 2012). Heri er også angivet undersøgelsens forståelse af reliabilitet, der omhandler undersøgelsens metode for indsamling af viden (de Vaus, 2001). Arbejdsterne udgør i dette tilfælde de primære strukturelle guidelines for indsamlingen af data og derved forståelsen af, hvordan det empiriske materiale er skabt. Reliabiliteten af disse er placeret i, at de opfattes som valide og pålidelige i en samfundsmæssig kontekst (de Vaus, 2001), hvor forståelsen af denne kontekst søges skabt igennem beskrivelsen af det teoretiske udgangspunkt i kap. 3. Ligeledes søges denne sikret igennem en beskrivelse af de valg og antagelser, som den empiriske indsamling i kap. 4 er baseret på (de Vaus, 2001). Eksempel herpå er, at det har været vigtigt for dette speciale at kortlægge udbredelsen af *on-demand-økonomien* og de centrale karakteristika ved de beskæftigede heri. Viden herom er blevet søgt etableret igennem en inkludering af de 22 relevante platforme (som defineret i afsnit 4.2), hvor der er blevet udsendt en beskrivende mail omhandlende formålet med specialet, herunder begrundelsen for ønsket om deres bidrag hertil. Ud af disse 22 har 4 bidraget med data (behandlingen og fremkomsten heraf er beskrevet forud for dets præsentation). Disse platforme er derfor ikke særligt udvalgte, da indgangen hertil har været åben for alle. Reliabiliteten forsøges derudover sikret igennem udformningen af en række antagelser, hvorpå tilvalget af de 22 digitale platforme er placeret, samt en begrundelse for fravalget af de resterende 136 fra Erhvervsministeriets kortlægning, der gør det muligt for en anden forsker at replicere denne undersøgelse (se afsnit 4.2).

Hvorvidt arbejdsteserne er korrekte, søges undersøgt igennem det empiriske studie. Validiteten heraf kan både omfatte den eksterne og interne validitet af specialet (forklaring følger), men også hvorvidt de observationer, der tillægges værdi, lever op til en række forskellige kriterier, og følgelig hvorvidt disse kan forklares inden for arbejdsteserne. Der skelnes mellem *criterion-*, *content-*, og *construct validity* (de Vaus, 2001: 29-30). *Criterion validity* søges sikret igennem en falsifikationsmetode, hvor allerede eksisterende variabler søges be- eller afkræftet igennem test af disse og/eller af en række andre variabler (de Vaus, 2001) og kan derfor ikke omfavnes af denne undersøgelse. *Content* validiteten omhandler, hvordan de forskellige observationer er med til at be- eller afkræfte den forståelse af genskabsfeltet, som der på forhånd er etableret (de Vaus, 2001). I nærværende analyse omhandler dette, hvorvidt de observationer, der søges i

den empiriske undersøgelse, er i overensstemmelse med den forståelse af virkeligheden, som er defineret igennem nævnte arbejdsteser. Det problematiske heri er, hvorvidt den virkelighedsforståelse af genstandsfeltet, der er indeholdt heri, er den rigtige, og derved, om disse observationer kan tillægges værdi (de Vaus, 2001). Dette søges valideret igennem skabelsen af muligheden for replikation, der er en del af undersøgelsens eksterne validitet (beskrivelse heraf følger). *Construct* validiteten omfatter, hvorvidt de målte observationer stemmer overens med det teoretiske udgangspunkt og dermed den samfundsmæssige forståelse, som udgør undersøgelsens grundlag (de Vaus, 2001). Bekræftes de teoretiske antagelser, er undersøgelsen således i besiddelse af en vis grad af *construct* validitet. Heri er dog også placeret en række fejlslutninger, der er i tråd med de førnævnte vedrørende *content* validiteten, for hvem siger, at denne undersøgelses teoretiske antagelser er korrekte og valide? Ballasten herfor søges skabt igennem muligheden for at kunne replicere undersøgelsen og deraf en vis grad af ekstern validitet. Dette antager derfor et positivistisk syn.

Dette synspunkt kan ikke anvendes til skabelsen af den interne validitet i undersøgelsen, da generaliserbarheden ikke kan opnås statistisk igennem at verificere, hvorvidt konkrete observationer forudsætter de beskrevne tendenser i genstandsfeltet (de Vaus, 2001). For eksempel ville det være problematisk, hvis det blev antaget, at de relativt mange deltidsstillinger, der forefindes på det danske arbejdsmarked (Danmarks Statistik, AKU600), udelukkende skulle være skabt på baggrund af en stigende prekarisering i samfundet, i stedet for at være en naturlig konsekvens af den relativt store andel af kvinder på arbejdsmarkedet, der i visse tilfælde tilvælger en deltidsstilling for derved at kunne varetage opgaver i hjemmet, passe børn mv. Der søges derfor ikke efter statistisk generalisering i det følgende. Fokus er i stedet på teoretisk generalisering, hvor generaliserbarheden sikres, såfremt en anden forsker igennem en lignende undersøgelse kan komme frem til samme fortolkning (de Vaus, 2001). Dette er afhængigt af, at undersøgelsen fremstår transparent igennem en klar forståelse af, hvordan det teoretiske apparat anvendes, samt at specialets fremgangsmåde fremstår enkel (de Vaus, 2001).

For at opnå en høj intern validitet igennem den teoretiske generalisering, er det nødvendigt at søge efter flere mulige forklaringer på at forstå helheden af genstandsfeltet (de Vaus, 2001). Den interne validitet søges derfor sikret ved, at forståelsen af genstandsfeltet skal bidrage med en bredere teoretisk forståelse af feltet (de Vaus, 2001). Formålet med de empiriske observationer er ikke at søge efter handlingsmønstre, men derimod igennem et teoretisk apparat suppleret af empirisk materiale at opnå en helhedsforståelse af genstandsfeltets udvikling. Dette afspejles i dette speciale ved, at *on-demand-økonomien* studeres i dets egen sammenhæng, dvs. ud fra de kriterier, der er gældende for systemet igennem anvendelsen af forskellige datakilder, herunder både teoretiske forestillinger og empiriske dokumenter/data, der alle har det til fælles,

at disse fører bevis for eller imod specialets argumentatoriske udgangspunkt. Casen er derfor udledt af en neoliberal samfundsforestilling om, hvordan denne er med til at skabe og udbrede prekære arbejdsforhold. Ud fra et teorifortolkende udgangspunkt er casen bygget op for at vise, om dette er tilsigtet ud fra den neoliberale samfundsstrategi og hvordan dette kan håndteres.

Fokus er derfor ikke på at validere konkrete udsagn, men derimod på at beskrive og dokumentere, hvordan *on-demand-økonomiens* udvikling i Danmark kan forstås igennem anvendelsen af et neoliberalt teoretisk apparat, hvordan dette kommer til udtryk i den danske arbejdsmarkedsregulering, og sluttelig, hvordan de to nævnte forhold skaber en atmosfære, hvori prekære arbejdsforhold kan udvikles og fastholdes. Dette danner udgangspunktet for den forståelsesramme, der i det følgende vil blive oparbejdet, startende med en beskrivelse af den neoliberale samfundsstrategi.

3. Den neoliberale samfundsstrategi, den danske arbejdsmarkedsregulering og skabelsen af prekære arbejdsforhold

Dette kapitel starter med en gennemgang af den neoliberale samfundsstrategi, herunder, den tredelte teori om de dynamiske effekter, konkretiseret af Hartmut Rosa, Klaus Dörre og Stephan Lessenich (Rosa, Dörre & Lessenich, 2017), og hvordan denne kommer til udtryk på *onlinedelen* af arbejdsmarkedet. Herefter følger en beskrivelse af den danske arbejdsmarkedsregulering, dets udvikling, og hvordan den neoliberale doktrin har påvirket dette system de seneste årtier. Slutteligt vil en teoretisk forståelse af prekære arbejdsforhold blive præsenteret, suppleret af hvordan disse skabes i Danmark.

3.1 Den neoliberale samfundsstrategi

Neoliberalismen som samfundsstrategi blev udtænkt med dannelsen af *Mont Pèlerin* fællesskabet i 1947. Dette var i starten et kompromis mellem tre makroøkonomiske skoler: Freiburg-skolen og dets ordo-liberale forståelse med Wilhelm Röpke i spidsen, den østrigske skoles markedsforståelse illustreret igennem Ludvig von Mises og Friedrich Hayek, og Chicago-skolens monetaristiske pengepolitik, hvor chefideologen var Milton Friedman (Mirowski & Plehwe, 2009; Jones, 2012; Peck, 2012), suppleret af et mikroperspektiv på rational og public choice teori til forståelsen af individet og dets handlingsmønstre (Flew, 2012). Nutidens neoliberalisme afspejler et opgør med den interventionistiske forståelse i ordo-liberalismen, der blev opgivet som konsekvens af, at bl.a. Chicago-skolen ikke kunne acceptere en markedsregulering (Mirowski & Plehwe, 2009)¹⁰ og heri er en række centrale antagonismer i neoliberalismen derfor også placeret (forklaring følger). Den neoliberale samfundsstrategi er i dag i høj grad et udtryk for chefideologen Milton Friedmans tanker vedrørende den økonomiske og politiske samfundsindretning omhandlende en begrænset statsmagt, deregulering af den offentlige sektor og en centralisering af markeds kræfterne (Friedman, 1951; Harvey, 2005; Jones, 2012; Flew, 2012; Mirowski & Plehwe, 2009).

Neoliberalismen har et neoklassisk udgangspunkt omhandlende arbejdsmarkedet og markedsfejl, suppleret af frihedsidealet fra den klassiske liberalisme formuleret af blandt andet Adam Smith. Den vigtigste forskel mellem neoliberalismen og den klassiske *laissez faire* liberalisme angår forståelsen af begrebet frihed, og hvordan dette skildres ift. markedet (Jones, 2012). Den primære opgave i den klassiske liberalisme er at sikre frihed igennem markedet, der skal være selvstyrende - deraf begrebet *laissez faire* (Jones, 2012). Dette er sekundært i den neoliberale forståelse, hvor det primære er at sikre, at der hersker konkurrence, da dette sikrer velstand i samfundet (Jones, 2012). Staten skal derfor være minimal for ikke at forvride konkurrence,

¹⁰ Ordo-liberalismen afspejler derfor i dag en tredje vej for samfundsindretningen. Den blev anvendt efter 2. verdenskrig, hvor fokus var på at styre markederne for at undgå skabelsen af monopoler, men også for at undgå, at den offentlige gæld skulle eksplodere (Peukert, 2009; Crouch, 2011). Dette er blandt andet skrevet ind i Ømuen igennem stabilitets- og vækstpagtens krav om, at den offentlige gæld ikke må være højere end 60% (EU oplysningen, 2017a).

og dens primære opgave bliver at sikre, at konkurrenceidealet er styrende i samfundet¹¹. Der hersker således et negativt frihedsbegreb i den neoliberale forståelse, da frihed sættes lig med mindst muligt statsmagt, frem for fx mest mulig velfærd.

Neoliberalismen afløste den keynesiansk-inspirerede liberalisme som herskende strategi i verdenssamfundet omkring 1980'erne¹², illustreret ved hhv. Ronald Reagans styre i USA og Margaret Thatchers i Storbritannien, og den har siden formet internationale organisationer som den *Internationale valutafond*, *Verdensbanken*, *WTO* m.fl. og derved skabt grundlaget for implementeringen af neoliberale reformer i andre nationalstater¹³ (Harvey, 2005). Neoliberalismens samfundsstrategi er stadigvæk central i dag, blandt andet illustreret igennem EU's *austerity* politik stammende fra Maastricht-traktaten, der med finanspagten fra 2012 er fuldt gældende for alle eurolande (Finanspagten, 2012). Neoliberalisme kan defineres på følgende vis:

"(..) a theory of political economic practices that proposes that human well-being can best be advanced by liberating individual entrepreneurial freedoms and skills within an institutional framework characterized by strong private property rights, free markets, and free trade." (Harvey, 2005: 2)

Den væsentligste forskel imellem keynesiansk-inspireret liberalisme og neoliberalisme angår markedsreguleringen. Hvor den første lægger vægt på en regulering af markedskræfterne, for derved at opnå fuld beskæftigelse og velstand, hævder den anden, at velstand opnås igennem en politik baseret på dereguleringer, der sikrer, at markedskræfterne kan flyde frit, for herved undgås høj inflation og stagnation (Harvey, 2005; Friedman, 1953). Neoliberalismen foretrækker derfor også en monetaristisk udbudsløsning frem for den keynesianske kontrol af efterspørgslen¹⁴ (Harvey, 2005). Dette er blandt andet indskrevet i *Lissabon-traktaten* og har dannet baggrund for finanspagten fra 2012 (EU oplysningen, 2017b), der kort sagt lægger loft over de offentlige udgifter (Jespersen, 2004; Busch et al., 2013). Ud fra finanspagten er

¹¹ Forskellen er derfor placeret i betingelsen, hvor den klassiske liberalisme mener, at frihed forudsætter frie markeder, anskues dette omvendt i neoliberalismen.

¹² Dette bliver set som dets primære indtog på verdensscenen, uagtet at tidligere samfundsstruktureringer blandt andet blev forsøgt i Chile (Harvey, 2005).

¹³ Dette er sket ud fra et pres fra de internationale organisationer for, at få nationalstaterne til at adoptere neoliberale reformer med henblik på at leve op til internationale standarder vedrørende blandt andet betalingsbalance mv. (Harvey, 2005).

¹⁴ Monetarismen som økonomisk teori er ikke forbeholdt et liberalt samfund, men kan også anvendes i mere socialdemokratisk-inspirerede samfundsmodeller. En kontrolleret pengepolitik er således i udgangspunktet ikke lig med en lille velfærdsstat, hvilket det tyske samfund illustrerer (Harvey, 2005). Men neoliberalismen bygger videre på monetarismens antagelser om, hvordan udbudssiden af økonomien skal understøttes og accepterer dens pengepolitiske udgangspunkt ud fra en tese om, at det er med til at understøtte markedskræfterne, hvor den globale recession i 30'erne står som skrækscenariet såfremt pengepolitikken ikke kontrolleres (Harvey, 2005; Mirowski & Plehwe, 2009).

budgetloven¹⁵ blevet vedtaget i Danmark med nævnte mål for øje, og loven har som krav, at underskuddet af de offentlige budgetter ikke må udgøre mere end ½ pct. af BNP (Budgetlov, 2012). Dette strider imod det keynesianske princip om, i tilfælde af recession, at stimulere økonomien igennem offentlige investeringer, herunder operere med offentlige budgetunderskud (Crouch, 2011).

Forskellen mellem keynesianismen og neoliberalismen knytter sig således til en forskellig forståelse af statens rolle i forhold til markedet og kapitalen, og hermed implicit, hvilke opgaver staten skal varetage for samfundet. På sin vis skaber dette en distinktion mellem primære- og sekundære opgaver, hvor den keynesiansk-inspirerede samfundsforståelse tillægger staten en rolle som facilitator af mere end blot markedsreguleringen, fx også som ansvarlig for varetagelsen af en række velfærdsopgaver (Harvey, 2005; Jones, 2012). Neoliberal samfundsforståelse tilskriver omvendt ikke, at staten skal stå som leverandør af velfærdsopgaver. Disse skal overlades markedet og dets private aktører, for jo mere staten blander sig i markedet, desto flere fejl vil der uvægerlig opstå, og som følge heraf vil værditilvæksten i samfundet ikke nå et optimalt output (Harvey, 2005; Jones, 2012). I dansk regi kom dette først til udtryk igennem tidligere statsminister Anders Fogh Rasmussens velkendte bog *Fra socialstat til minimalstat (1993)*, der kort fortalt giver en beskrivelse af, hvordan den neoliberale samfundsstrategi skal indføres, herunder hvordan statslig og anden offentlig løsning af velfærdsopgaver bør afvikles og gives i fri konkurrence.

Neoliberalismens strategi forudsætter, at individet skal frigøres fra staten, og det sætter et fokus på frie markeder, frihandel og privat ejendomsret ud fra en forståelse af, at staten er den instans, der skal kreere en institutionel ramme, der understøtter dette (Harvey, 2005). Modsat keynesianismen, der har fokus på en høj grad af statslig regulering, for herigennem at opnå fuld beskæftigelse via en omfordeling af ressourcer i samfundet, ved at styrke det enkelte individs betingelser for at begå sig på markedet, og ved at sørge for, at ingen bliver "tabt" af systemet (Jørgensen, 2014c; Harvey, 2005). Forskellen er derfor placeret i individets rolle og ansvar (Rosa, Dörre & Lessnich, 2017).

En følge af ovennævnte er, at neoliberalisme har som et hovedmål at optimere markedsvilkårene, hvilket kommer til udtryk gennem et kortsigtet fokus, korte ansættelseskontrakter og profitmaksimering på den korte bane (Masquellier, 2017; Harvey, 2005). Fordelene heraf drages i høj grad af samfundenes i for vejen rigeste, multinationale virksomheder og det finansielle system (Crouch, 2011), og dette modsat fx under oliekrisen i 1970'erne, hvor vinderne ved anvendelse af den keynesianske samfundsstrategi i flere lande var arbejderklassen. Dette har blandt andet været altafgørende for, at strategien har overlevet finanskrisen i 2008 og har udgjort referenceramme for den senere genopbygning af den europæiske økonomi igennem

¹⁵ Selvom Danmark ikke er et euroland og derfor ikke automatisk er underlagt finanspagten, har Danmark valgt at underskrive traktaten og er som følge heraf alligevel medlem (EU oplysningen, 2017b).

blandt andet finanspagten (Crouch, 2011). Uagtet, at denne samfundsstrategi i dag møder modstand fra det etablerede system, fx den græske modstand mod EU's sparekrav.

Neoliberalismen er ikke uden antagonismer, og et eksempel er uperfekt konkurrence, hvilket blandt andet illustreres gennem de finansielle redningspakker oven på finanskrisen i 2008. Det samme er tilfældet i forhold til manglende interventioner i forbindelse med optagelsen af patenter og dannelsen af monopoler, illustreret ved dens opgør mod ordo-liberalismen, der blandt andet kan skabe markedsfejl og en manglende opnåelse af absolutte fordele (Standing, 2014). Disse antagonismer kommer til udtryk digitalt, hvor store aktører som Google og Facebook, med succes har anvendt disse forretningsmetoder til at svække deres konkurrenter (Srnicek, 2017), og lignende er tilfældet på *on-demand-økonomien*, hvor en stor arbejdsmasse er nødvendig for at kunne tilfredsstille efterspørgslen (Srnicek, 2017). Stordriftsfordele er nødvendige, og dette kan lede til skabelsen af monopoler (Srnicek, 2017; Todolí-Signes, 2017).

Den neoliberale strategi er blevet udbredt i samfundet igennem et fokus på tre former for dynamiske motorer: En socioøkonomisk tilegnelse baseret på førnævnte *landnahme*, en sociokulturel acceleration igennem spredningen af det entreprenørlignende ideal og en sociopolitisk aktivering, hvis formål er at optimere samfundets kapabiliteter (Rosa, Dörre & Lessnich, 2017). Disse dynamiske motorer virker ikke uafhængige af hinanden. Deres virke er derimod afhængigt af et tredelt samspil, der understøtter og legitimerer alle tre dele og omhandler strategiens magt til at få indflydelse herpå (se afsnit 3.2). Denne proces og samspillet vil blive beskrevet i det følgende startende med den socioøkonomiske tilegnelse, efterfulgt af den sociokulturelle acceleration og sluttelig den sociopolitiske aktivering.

3.1.1 Neoliberalismen og den tredelte teori om dynamisk stabilitet

Som nævnt tidligere omfatter *landnahme* udbredelsen af markeds kræfterne til områder, der ikke før har været underlagt for kapitalismen, afspejlet igennem en socioøkonomisk tilegnelse af både offentlige og nye territorier. (Rosa, Dörre & Lessnich, 2017; Boes et al., 2017). *Landnahme* som begreb blev først beskrevet af Karl Marx (Marx, 1867) og sidenhen videreført af Rosa Luxemburg (Luxemburg, 1913). Men *landnahmen* er også en kulturel markedsføring af den menneskelige aktivitet, dets relationer og behov (Rosa, Dörre, Lessnich, 2017) illustreret igennem sociale medier som Facebook, Youtube m.fl., samt digitale platforme såsom *Ahandyhand* og *Upwork*, hvor behov kan skabes og stimuleres¹⁶. Den offentlige udlicitering afspejler i klassisk forstand *Lauderdale paradokset*, da *landnahmen* sker ud fra en forventning om, at vækst i de private finanser kun kan ske på bekostning af det offentlige (Standing, 2016).

¹⁶ Behovet som disse platforme tilfredsstiller er ikke nye, men de er blevet kommercialiseret i en højere grad, specielt ift. *work-on-demand* delen, hvor privatpersoners mulighed for at få varetaget mikroopgaver er blevet kommercialiseret frem for at være varetaget af fx naboens søn.

Neoliberalismens mål om at privatisere, deregulere og markedsgøre alle tænkelige sektioner sker ud fra et rationale om, at dette skaber mest velstand for alle i samfundet (Harvey, 2005). Fokus er på at forhøje den absolutte velstand i samfundet, hvilket er det økonomiske *raison d'être* i neoliberalismen og grundlaget for udbredelsen af den nutidige finansielle *landnahme* (Dörre, 2010). Nutidens *landnahme* afspejler et opgør mod de velfærdsordninger, der blev sikret i den keynesianske ære igennem den fordristiske *landnahme* (Dörre, 2010). Den er resultatet af en klassekamp, hvor det er lykkedes for den finansielle sektor at fremme egne vilkår frem for de beskæftigedes (Dörre, 2010; Standing, 2016; afsnit 3.3)

Men *landnahme* er ikke frivillig. Den globale kapitalisme er hele tiden foranderlig, hvilket leder til, at datidens metoder forældes i nutiden, for gårsdagens gode ide er morgendagens fiasko! *Landnahme* sker derfor også som en konsekvens af *landpreisgabe*, dvs. tabet af produktion/land (Rosa, Dörre & Lessnich, 2017). Dette afspejler en form for darwinistisk *survival of the fittest* terminologi (Bourdieu, 1998).

Som følge af *landpreisgabe* søges der mod at opnå nye kapitale gevinster gennem en udhuling af sektorer, der før var underlagt et stramt statsligt styre. Dette sker blandt andet igennem en form af *policy diffusion*, hvor den neoliberale strategi forsøges spredt til flere forskellige områder (Shipan & Volden, 2008). Men også igennem en metode, der bevirker, at når denne politiske forståelse først har fået fat et sted, vil den sprede sig til andre – som en steppebrand hopper fra træ til træ, illustreret igennem Thatchers økonomiske politik i 1980'ernes Storbritannien og Labours fortsættelse heraf i 1990'erne (Standing, 2016).

Landnahme foregår ikke kun på makroniveau (Rosa, Dörre & Lessnich, 2017). Sideløbende med nutidens markedsgørelse af det offentlige er der sket et skifte i *arbejdskontrakten* hen i mod en udbredelse af mere fleksible, tidsbegrænsede stillinger (McGovern et al., 2007). Dette skifte er dybt forankret i *on-demand-økonomien* og afspejles i den finansielle *landnahme* (Dörre, 2010), hvor platformenes vægtning af vejledende frem for klare instruktionsbeføjelser bliver anvendt som et argument for, at disse ikke er arbejdstagere (kap. 4) – et argument, der ikke burde være afgørende, fordi fokus i stedet burde angå den reelle frem for den udførte magt hos platforme, herunder deres ret til at deaktivere brugere, såfremt de ikke lever op til de opstillede krav (Todolí-Signes, 2017). Disse fleksible arbejdsforhold er blevet legitimeret, da det er lykkedes for arbejdsgiverne at betone behovet for mere fleksible arbejdsforhold, for herved at kunne forblive konkurrencedygtige (Dörre, 2010), hvilket afspejler et *landpreisgabe* på mikroniveau, hvor individets fritid er blevet kommercialiseret igennem et opgør med blandt andet 8-16 kontrakter (Cappelli et al, 1997). Det

kommer til udtryk på det danske arbejdsmarked igennem en udbredelse af *zero-hour* kontrakter (Fagbladet 3F, 2017) og igennem de seneste Overenskomst (OK)-forhandlinger i Danmark¹⁷.

Landnahmen er imidlertid ikke den eneste samfundsstrukturelle drivkraft. Den ledsages af en proces med sociokulturel acceleration, hvor den materielle, sociale og kulturelle del af samfundet bliver sat yderligere i scene og udsat for et stigende tempo¹⁸ (Rosa, Dörre & Lessnich, 2017). Hvor *landnahmen* er en socioøkonomisk tilegnelse, har den sociokulturelle acceleration et andet tredelt fokus: Accelerering og udbredelse af resultatorienterede processer, acceleration af den neoliberale strategi igennem en kulturel transformation samt en fremme af effektivitets- og produktivitetsvilkår i samfundet igennem en eskalering af samfundets, og individets hastighed (Rosa, Dörre & Lessnich, 2017; Rosa, 2013). Dets tredelte komplementærhed kommer blandt andet til udtryk igennem ændringen af forbrugerpræferencer og formningen af individets subjektivitet (Rosa, Dörre & Lessnich, 2017; Rosa, 2013). Herunder, nutidens skabelse af et entreprenørlignende ideal, der kan facilitere ønsket om de frie markedskræfter (Rosa, Dörre & Lessnich, 2017; Harvey 2005). I *on-demand-økonomien* afspejles denne acceleration blandt andet igennem ønsket om tilgængelighed 24 timer i døgnet (Hill, 2015).

Kampen om individets subjektivitet afspejler en form for politisk governance, der handler om at forudse, hvordan individerne modtager den nævnte acceleration og følgelig tilpasser egne handlinger til den ønskede *landnahme*-struktur (Rosa, Dörre & Lessnich, 2017; Rosa, 2013). Den neoliberale strategis succes er afhængig af, at det er muligt for aktørerne at forudse, hvordan individernes rationalitet vil blive påvirket af en ønsket politik. Individets sunde fornuft og logiske sans er derfor den centrale arena for ønsket om at påvirke eller etablere en neoliberal samfundsstruktur (Harvey, 2005). Men denne neoliberale formning foregår, ligesom *landnahmen*, ikke uden modstand – afspejlet igennem den danske arbejdsmarkedsregulering (se afsnit 3.2). Der råder altid en klassekamp, hvor aktørerne på hver sin side forsøger at påvirke den samfundsmæssige strategi, understøttet af det danske parlamentariske systems sammensætning - hvor et parti ikke har haft absolut flertal siden 1906 (Andersen, 1994). Den samfundsmæssige indretning afspejles derfor af kompromisser, hvor kamppladsen for den sociokulturelle acceleration er de sociale strukturer, og denne omfatter samfundets institutioner, kulturelle værdier og det politiske system med dets agendaer (Rosa, Dörre & Lessnich, 2017). Altsammen afspejler individets holdning til blandt andet markedskræfterne.

¹⁷ Disse har blandt andet betydet, at det er muligt for arbejdsgiveren at pålægge overarbejde for arbejdstageren. Før OK 2017 var dette også en mulighed for arbejdsgiveren, men krævede, at der kunne opnås enighed herom med tillidsrepræsentanten på virksomheden. Dette er stadigvæk gældende, men såfremt der ikke kan opnås enighed mellem tillidsrepræsentanten og arbejdsgiveren, kan sidstnævnte nu diktere arbejdstiden. (HK, 2017)

¹⁸ Ligesom ved førnævnte *landnahme* er denne proces ikke unik for den neoliberale doktrin. Det nye er, at der med den digitale revolution sker bredere og mere vidtgående indskrænkning af forholdet mellem arbejde og fritid – mellem tid og rum.

Det neoliberale udtryk kommer til udtryk igennem en bestemt politisk defineret meningsdannelse af begrebet sund fornuft, der forsøges koblet til de værdier, som der finder udtryk i det entreprenørlignende ideal (Harvey, 2005). Herigennem akkumuleres en bestemt frihedsopfattelse, der afspejler de neoliberale værdier omhandlende *landnahme* processerne, der som følge af den skabte kulturelle identitet afspejles i samfundets sociale acceleration (Rosa, Dörre & Lessnich, 2017). Den neoliberale strategis påvirkning af den sociale acceleration faciliteres af individets kulturelle identitet igennem en indlejring af en bestemt opfattelse af ordet frihed. Bestemt af, hvordan denne italesættes, hvad denne associeres med, samt hvordan den skal anvendes for at facilitere en bestemt politisk meningsopfattelse (Harvey, 2005). Igennem denne kobling skaber og vedligeholder den neoliberale strategi et entreprenørlignende ideal, hvor en associering af ordet frihed gøres lig med fleksible arbejdstider og således også understøtter den *landnahme* proces, der foregår fx på de digitale platforme igennem den kulturelle og økonomiske markedsførelse af individet, hvor netop de fleksible arbejdstider og arbejdstagerens selvstændige forhold er afgørende for virksomhedernes forretningsmodel (Cevea, 2015). En illusion, der fastholdes igennem en legitimering af, at enhver arbejdstager i *on-demand-økonomien* har mere frihed end ansatte på traditionelle kontrakter (Hill, 2015).

Men den socioøkonomiske tilegnelse og den sociokulturelle acceleration kan ikke legitimeres uden en sociopolitisk aktivering af samfundets borgere, hvis formål er at skabe en forståelse hos individet om ikke kun at handle ud fra eget bedste, men også samfundets¹⁹ (Rosa, Dörre & Lessnich, 2017). Fokus er på en *Foucauldian governmentality* praksis, hvor samfundets institutionelle rammer former individerne og deres forståelse af samfundet (Rosa, Dörre & Lessnich, 2017). Aktivering bliver i det neoliberale samfund centralt, og den politiske agenda bliver en iscenesættelse af, at det skal *kunne betale sig at arbejde* (Støjberg, 2015), således at fokus rettes mod *work-first* principper igennem en individualisering af de markedsmæssige usikkerheder (Jørgensen & Baadsgaard, 2008).

Den politiske agenda indrettes følgelig hen i mod en facilitering af en fleksibel kapitalisme baseret på ønskerne vedrørende den socioøkonomiske tilegnelse og sociokulturelle acceleration (Rosa, Dörre & Lessnich, 2017). I den neoliberale samfundsstrategi bliver den politiske opgave derfor at forme den politiske aktivering, så denne legitimerer den neoliberale frihedsforståelse for herved at kunne virkeliggøre dets ønskede *landnahme*. Fokus bliver på etableringen af et aktivt samfund, hvor individet iscenesættes som den absolutte aktør i eget livsforhold, herunder frigøres fra staten og den keynesiansk-inspirerede interventionspolitik (Rosa, Dörre & Lessnich, 2017; Lessnich, 2011). I den neoliberale æra skal forestillingen om det aktive samfund og individ facilitere en forståelse af, at des færre både statslige eller offentlige

¹⁹ Dette har altid været den dynamiske drivkraft for forandring i kapitalistiske samfund (Rosa, Dörre & Lessnich, 2017).

instanser såvel som individer, der intervenserer i markedet, desto bedre vil det være for individet selv og samfundet (Harvey, 2005). Målet for den neoliberale strategi bliver en fleksibel arbejdsstyrke, der pålægger sig de markedsmæssige risici for herved at minimere risikoen for kapitalen (Harvey, 2005). Målene for den neoliberale strategi har samfundsmæssigt det sociopolitiske formål at skabe en positiv forståelse af begreber som individualisering, kommodificering, globalisering og de-industrialisering, for at kunne fastholde den neoliberale *landnahme* og sociokulturelle acceleration.

Den sociopolitiske aktivering omhandler derfor den sociale kontrakt, der hersker mellem individet og samfundet (Rosa, Dörre & Lessenich, 2017; Lessenich, 2011). Ønsket herom bliver derfor også den centrale kampplads mellem fortalere for den neoliberale strategi og disses modstandere. Som det danske arbejdsmarkedssystem er et bevis på, har dette ofte udkrystalliseret kompromisser, hvor markedet er underlagt visse reguleringer (afsnit 3.2). Den sociale kontrakt afspejler således alle de antagonismer, der er indbygget på arbejdsmarkedsområdet. Men dette også sådan, at de seneste årtiers danske politiske beslutninger i høj grad kan tages som udtryk for neoliberale målsætninger, herunder forsøg på nævnte sociopolitiske aktivering (afsnit 3.2.1). Dette befordret af den neoliberale strategis gennemslagskraft, der har sat en nutidig politisk agenda om, at det er individets opgave at facilitere de sociale bånd, der skal til for at vedligeholde det aktive samfund igennem en politisering af individerne og deres selvforståelse som rationelle økonomiske aktører (Rosa, Dörre & Lessenich, 2017). For neoliberalismen giver dette fx belæg for at kunne udlicitere offentlige velfærdsopgaver, for så vidt den bagvedliggende forståelsesramme opleves legitim.

De tre ovennævnte processer afspejler en dynamisk stabilisator, der holder idealet om det entreprenørlignende menneske og det dertilhørende frihedsideal som det overordnede princip, legitimeret igennem den neoliberale politiske aktivering. Anvendt på *onlinedelen* af arbejdsmarkedet er den opstået som følge af de muligheder, den digitale revolution har åbnet. Internettet er blevet markedsliggjort og omfavnet af aktørerne inden for arbejdsmarkedet, hvor forholdet mellem kapital og lønmodtagere udgør den primære kampplads. Dette kommer blandt andet til udtryk i forholdet mellem investeringer i produktionsapparatet og akkumulationen af kapital, herunder forholdet mellem ejerne af produktionsmidlerne og lønmodtagerne (Fine & Saad-Filho, 2010). I *onlinedelen* er dette forhold centralt og udtrykker sig i det faktum, hvor visse platforme modtager et gebyr for at facilitere kontakten mellem udbydere og efterspørger, typisk betalt af arbejdstageren (kap. 4). Dette afspejler et skred i magtforholdet til kapitalens fordel og illustreres gennem de processer, som platformene anvender over for arbejdstagerne, uden at disse som en følge heraf bliver kompenseret som almindelige lønmodtagere (se kap. 4). Forståelsen af det aktive samfund og medborgerens pligt har således rykket sig. Dette kan identificeres igennem de neoliberalt inspirerede strukturændringer, som nok er kontekstafhængige og ikke er ens på tværs af stater, men er et udtryk for en unik adaptation af den

neoliberale samfundsstrategi. Staternes forskellige industrielle relationer har, som resten af samfundsstrukturerne, haft en betydning for og blevet påvirket af den neoliberale strategi, hvor fagforeningernes magt, og størrelse, har virket begrænsende på den neoliberale strategis formning af arbejdsmarkedssystemet (Crouch, 2011). Når det gælder Danmark og det danske arbejdsmarkedssystem afspejles dette i dag gennem en række antagonismer i den neoliberale strategi sat i et velfærdsstatsligt perspektiv og er således et udtryk for denne magtkamp. Fokus rettes derfor nu mod den danske form for arbejdsmarkedsregulering og den neoliberale strategis indvirkning på dette felt. Et felt, hvor modsatrettede økonomiske og sociale interesser mødes, og hvor aktørernes indbyrdes styrkeforhold stadig betinger og afgør kompromisser og løsninger.

3.2 Arbejdsmarkedsregulering og arbejdsmarkedsforhold i Danmark

Formaliseringen af arbejdsmarkedsreguleringen i Danmark kan spores tilbage til Septemberforliget af 1899, hvor arbejdsmarkedets parter anerkendte hinandens roller, reglerne for aftalereguleringen blev vedtaget, og normer vedrørende OK-forhandlinger, konfliktløsninger, fredspligt mv. blev etableret (Jørgensen, 2014a; Lundis, 2013; Jensen, 2007). Systemet er dannet på baggrund af kollektivt repræsentations-, aftale- og forhandlingssystem samt kollektiv arbejdsret og normer med base i en antagelse om, at aktørernes 'visdom' gør dem centrale i systemet (Jørgensen, 2014a; Jensen, 2007). Statens rolle i systemet er som følge heraf minimal (Jacobsen & Pedersen, 2010), for aktørernes viden ses som en gevinst og står i kontrast til den neoliberale forståelse af aktørerne (Harvey, 2005). Den danske arbejdsmarkedsregulering er kendetegnet ved, at det er:

"(...) et særligt og specielt reguleret marked. I stedet for rene markedsløsninger, hvor kun pris- og mængderelationer indgår, er der tale om en flerhed af faglige, politiske og normative reguleringer."

(Jørgensen, 2014b: 43)

Dette kommer til udtryk igennem et fagligt selvstyre vedrørende de kollektive aftaler og OK-forhandlingerne, politisk fastlagte love omhandlende blandt andet ferie og barsel samt normative fastsatte rammer/betingelser enten fra nationalt hold eller igennem europæiske direktiver (Jørgensen, 2014b). Dette afspejler en tredobbelt regulering af forholdene på det danske arbejdsmarked. I tillæg hertil det fagretlige system blev vedtaget i 1910, hvor Forligsinstitutionen blev skabt, og hvis opgave stadig er at mægle under arbejdskonflikter imellem arbejdsmarkedets parter (Ibsen, 2014).

Modsat det europæiske system er det danske arbejdsmarked voluntaristisk indrettet, hvilket vil sige baseret på en høj grad af selvregulering af arbejdsmarkedets parter, hvor staten indtager en minimalistisk rolle (Jørgensen, 2014b; Borchorst et al., 2012). I EU's regulative system er grundrettighederne knyttet til individet frem for kollektivet (Borchorst et al., 2012; Larsen & Ilsøe, 2016; Jensen, 2007), hvor fokus i det lovgivende

system er på at sikre det enkelte individ og dets rettigheder over for arbejdsgiveren og staten (Mailand, 2008; Jørgensen, 2009). Dette adskiller sig fra det danske arbejdsmarkedssystem, hvor fokus er rettet mod sikringen af kollektive rettigheder (Mailand, 2008) igennem et regulativt arbejde baseret på et korporativt ideal om inddragelsen af arbejdsmarkedets parter i statens lovgivende arbejde, hvor *fælleserklæringen* fra 1987 står som det idealtypiske eksempel på funktionaliteten heraf (Jørgensen, 2014b). Dette tager form af et aftaleprincip mellem staten og arbejdsmarkedets parter, hvor den centrale tese er, at den fælles regulering medfører et højere tilhørsforhold blandt parterne (Jørgensen, 2009; Jørgensen, 2006). EU-domstolen har således en langt mere central rolle i det europæiske system end Højesteretten har i Danmark (Kelstrup et al., 2014).

Men det danske system er ikke udelukkende selvregulerende. Faglig og politisk regulering kan ikke adskilles, hvilket fx flexicurity-systemet er et godt eksempel på, for her tager den politiske regulering sigte på, at der fagligt kan fastlægges regler for en meget liberal form for afskedigelse af medarbejdere (Jørgensen, 2014c) – modsat i Italien, hvor dette er mere rigtigt (Bonoli & Emmenegger, 2009). Det danske system har derfor en helt speciel arbejdskontrakt, hvor størstedelen af arbejdstagerne er beskæftiget på permanente kontrakter, der sikrer dem en række rettigheder ift. pension, løn under sygdom mv., men hvor arbejdsgiveren har en relativ stor frihed til at afskedige personale – understøttet af et relativt bredt sikkerhedsnet og et videreuddannelsessystem (Andersen & Mailand, 2005). Dette kaldes også en *relationel* kontrakt (McGovern et al., 2007).

Det danske system er formet af seks forskellige reguleringsformer i form af en alsidig *flersidet* regulering, der fungerer som en løsningsmekanisme igennem aktørernes partnerskab, korporation og den offentlige regulering, hvor det politiske og fagretlige system fungerer i samspil (Borchorst et al., 2012). Der er tale om *aftalebaseret-, samarbejdsbaseret-, lovgivningsmæssigt-, international retsligt-, individuelt kontraktreguleret og ledelsesretsligt udøvet* regulering²⁰. Disse faglige og politiske metoder bruges af aktørerne til, at minimere usikkerheden for de involverede parter, hvad enten dette er på mikro-, meso-, eller makroniveau (Jørgensen, 2014b).

I systemet er der indlejret et helt specielt magtforhold mellem aktørerne, hvor magten er relationel og blandt andet knyttet til organisationernes medlemskare og kommer direkte til udtryk igennem disses

²⁰ Aftale- og samarbejdsreguleringen er de mest centrale og dem, der i videst omfang afspejler den danske model qua overenskomstsysteet og trepartsforhandlingerne. Den lovgivningsmæssige omfatter typisk rettighedsforholdene for arbejdstagerne, der heraf er lovfæstet, blandt andet ferie og pensionsforhold, mens de internationale i vidt udstrækning er knyttet til EU-lovgivningen. Den individuelle kontraktregulering omfatter indgåelsen af individuelle forhold mellem arbejdsgiver og arbejdstager, mens ledelsesretten stammer fra Septemberforliget og knytter sig til arbejdsgiverens ret til at lede, fordele og organisere arbejdet efter behov. (Borchorst et al., 2012)

organisatoriske magt, som er en af de sekundære mekanismer for magtanvendelse i systemet (Jørgensen & Larsen, 2013, Mahoney & Thelen, 2010). Denne er intern og forøges kun som følge af ændring i interne forhold. Derudover er der to *eksterne* magtforhold at anvende for at forøge egen magt. Den første er den kommunikative magt, hvor aktørerne kan forsøge at etablere en bestemt mening *online* eller i medie billedet i forhold til en bestemt sektor (se afsnit 4.2), arbejdsgruppe eller konflikt og derved påvirke det relationelle forhold (McChensney, 2007), hvilket fx kan komme til udtryk igennem påvirkningen af et begreb som frihed og dets forståelse (se afsnit 3.1). Derudover er der den institutionelle magt, hvor organisationerne kan påvirke den lovgivende beslutningsproces igennem korporative organer og derved skabe institutionel forandring (Jørgensen, 2014b). Disse metoder er som nævnt kun sekundære. Den primære metode til at påvirke det relationelle forhold mellem aktørerne er at ændre de strukturelle forhold mellem disse, der blandt andet vedrører ejerskabet over produktionsmidlerne og arbejdsledelsesretten. Denne hele kamp foregår således på makro-, meso-, og mikroniveau – i vor tid væsentligst gennem OK-forhandlingerne og lokalt igennem tillidsrepræsentanterne (Jørgensen, 2014b).

Nævnte magtudøvelsesformer er tæt knyttet til, hvordan institutionel forandring skabes, og heraf, hvordan ressourcerne inden for de institutionelle rammer skal fordeles. Det kan ske endogent eller eksogent, dvs. som en flydende forandring karikeret igennem *path dependency* tilgangen (Pierson, 2000), eller som et pludseligt stød eller konsensus skifte, der medfører radikale forandringer (Thelen, 2010). Dette afspejler både en koordineringsmekanisme, hvor forholdene mellem organisationerne koordineres i fællesskab, og en fordelingsmekanisme, hvor den institutionelle magt og dets ressourcer fordeles mellem aktørerne (Thelen, 2010). Den institutionelle ramme antages altid at være under forandring, qua en antagelse om, at egne forhold altid kan forbedres, både internt igennem magtskifte i organisationen, og ekstern, som følge af en ændring i de samfundsmæssige konjunkturer (Thelen, 2010). Et skifte i magtforholdet afspejles derfor i arbejdsreguleringens indretning, herunder forholdet mellem den faglige og politiske regulering, hvilket illustreres i det følgende.

3.2.1 Skiftet i forholdet mellem den faglige og politiske regulering i det 21. århundrede

Forholdet mellem den faglige og den politiske regulering er centreret omkring samfundsudviklingen. Der differentieres mellem en interventionistisk og en udbudsorienteret regulering baseret på hhv. en keynesiansk og neoklassisk forestilling, der kan spores tilbage til Karl Polanyi (1944) og Joseph Schumpeter (1943)²¹.

²¹ Polanyi har med sin keynesianske forståelse haft fokus på en aktiv politisk/faglig regulering af arbejdsmarkedet med fokus på at bekæmpe markedets ubalancer igennem skabelsen af velfærdsstatslige ordninger. Modsat har Schumpeters retning fokus på at mindske *rigiditeterne* i samfundet, herunder at fjerne alle forhindringer for, at markedet kan flyde frit og være selvregulerende. (Jørgensen, 2014c).

Som nævnt i det forudgående har det danske aftalesystem været kendetegnet af en inddragende korporativ metode afspejlet af den interventionistiske model, hvor Septemberforliget, arbejdet i Augustudvalget i 1908, etableringen af Gent-systemet i 1907, etableringen af det fagretlige- og forligssystemet i 1910, udvidelsen af forligsinstitutionen i 1930'erne, hovedaftalen fra 1973 og de dertilhørende revideringer og fælleserklæringen fra 1987 illustrerer denne metodes succes (Due & Steen Madsen, 2010).

Men der er sket et skifte. Med regeringsskiftet i 2001 blev der implementeret en mere udbudsorienteret model med fokus på *workfirst*-reformer til udformningen af nutidens *beskæftigelsespolitik*²². Virkemidlet har siden 2001 handlet om at øge udbuddet frem for at forbedre kompetencerne hos de arbejdsløse (Larsen, 2013). Markedsorienterede løsningsmodeller er kommet i centrum igennem en offentlig politik drevet af *NPM* strategien (Hansen, 2010). Det markedsorienterede ideal, der er blevet forfulgt af det politiske styre, afspejler et skifte i magtforholdet mellem den politiske og faglige regulering, hvor det politiske system i højere grad har ladet sig influere af udvalgte eksperter, embedsmænd og nedsatte udvalg (Jørgensen & Larsen, 2014; Kristiansen, 2016). Som følge heraf agerer arbejdsmarkedets parter mere ud fra det pluralistiske end det korporative ideal²³.

I samme periode er der sket et skifte fra *welfare* til *workfirst*-politikker, hvilket indførelsen af *Flere i arbejde*-planen fra 2002/2003, etableringen af de tværfaglige a-kasser i 2002, jobcenterreformen i 2007, tilbagetræknings-, dagpenge-, og kontanthjælpsreformerne fra 2011 og 2012 samt den europæisk skabte budgetlov er et par eksempler på. Kendetegnende for disse er, at de i vid udstrækning er udformet ud fra den neoliberale strategi (afsnit 3.1.1). Styringsmekanismen er skiftet fra en styringsform inspireret af koordination og samarbejde til en mere markedsbaseret styring – dvs. fra et governance-ideal til et styre præget af *NPM* (Greve, 2013).

Ovenstående betegner et skifte i magtforholdet mellem aktørerne, der dels skyldes fokuset på den politiske (og europæiske) regulering frem for den faglige (Jørgensen, 2014b; Borchorst et al., 2012), men dels også har en organisatorisk forklaring, nemlig et faldende medlemstal hos de traditionelle fagforeninger (Jørgensen &

²² Regeringsskiftet i 2001 er her valgt som referenceramme, uagtet at andre tidnære begivenheder i lignende omfang kunne have været anvendt. Dette skyldes de følgende reformer af det arbejdsmarkedspolitiske område, hvor blandt indførelsen af de tværpolitiske a-kasser er central, samt det værdipolitiske signal i navneændringen af arbejdsmarkedspolitik til beskæftigelsespolitik. Af andre tidnære begivenheder, der kunne have været referenceramme, tænkes specielt på Maastricht-traktaten fra 1992, der med indførelsen af den sociale dimension i høj grad gjorde arbejdsmarkedspolitikken til et europæisk område. Derudover kan strukturreformen fra 2007 nævnes, da dette oftest benævnes som tidspunktet, hvor det korporative ideal i Danmark i et større omfang blev forladt. (Jørgensen & Larsen, 2014)

²³ Nævnte opstilling afspejler ikke et skifte men derimod en bevægelse, der er foregået på det arbejdsmarkedspolitiske område. Det korporative ideal er således ikke forladt, hvilket trepartsforhandlingerne i 2016 illustrerer (Jørgensen & Larsen, 2014).

Larsen, 2014; Ibsen, 2012). Der er således sket et magtskifte i både de eksterne og interne forhold (Jørgensen & Larsen, 2013), og dette skifte har ændret aktørernes tilgang til arbejdsmarkedssystemet og heraf det politiske fokus. Før 2001 var dette rettet mod en redistributiv- og kapabilitetstilgang baseret på at kompensere de dårligst stillede på arbejdsmarkedet igennem omfordeling af ressourcer og investering i humankapital. Efter 2001 har dette ændret sig til en mere individualiseret og social-integrativ tilgang, der placerer ansvaret for arbejdsløshed hos individet²⁴ (Jørgensen & Larsen, 2014; Jørgensen, 2014c). Dette afspejler samtidig en form for risikoskifte i arbejdsmarkedspolitikken (McGovern, 2010).

Nævnte skifte har også haft betydning for den sociopolitiske aktivering ift. forståelsen af arbejdsmarkedet igennem en nytolkning af medborgerskabspligten i samfundet hen i mod en mere liberal fortolkning af medborgerskabspligten og individets *ret* og *pligt* i samfundet (Jørgensen, 2014c, Torfing, 2004). Sikkerhedsnettet er blevet udvidet med krav om aktivering, så *Workfirst* er i centrum. Modsat står den *civile-republikanske* tradition, der lægger vægt på, at ikke alle har mulighed for at varetage et arbejde. Et socialt sikkerhedsnet er nødvendigt, og *welfare*-politikker er centrale (Jørgensen, 2014c). Der er skabt en ny forståelse af den *sociale medborger*, jf. Thomas Humphrey Marshalls terminologi (Marshall, 2003), der nu er en arbejdstager og ikke en medborger, afspejlet af forståelsen af den sociale kontrakt (afsnit 3.1.1).

Nævnte distinktion mellem arbejdstagerne skaber også en difference imellem jobs, herunder forskelle i sikkerhed, løn og rettigheder: Imellem *gode* og *dårlige* jobs, imellem arbejdspladser, imellem arbejdsmarkeder og imellem rettigheder på *online*- og *offlinedelen* af arbejdsmarkedet. Prekære arbejdsforhold er opblomstret som følge af den neoliberale samfundsstrategi (Standing, 2011) og kommer i Skandinavien til udtryk igennem en italesættelse af *the working poor* (Ilsøe, 2016). Hvordan skabelsen af prekære arbejdsforhold faciliteres i Danmark vil blive belyst i det følgende.

3.3 Er nutidens prekære arbejdsforhold unikke?

Uanset hvilken kapitalistisk periode, det danske samfund har været igennem, har der eksisteret prekære arbejdsforhold²⁵ for arbejdstagerne over for arbejdsgiverne. Dette er derfor ikke et unikt fænomen og ej heller en banebrydende konsekvens af den neoliberale strategis fremmarch i verdenssamfundet, og prekære arbejdsforhold kan som følge heraf ikke blot stilles op som en videreførelse af Karl Marx' klassekamp (Standing, 2011). Arenaen er skiftet sammen med aktørerne, for hvor klassekampen i Marx' industrisamfund foregik mellem to polariserede enheder, bourgeoisiet og proletariatet, er nutidens arena delt mellem flere

²⁴ Denne skematisering er en grov opstilling af, hvordan forholdene har ændret sig. Reelt set er det ikke så entydigt, da der også før 2001 var adfærdsregulerende mekanismer i systemet, og ligeledes eksisterer der stadigvæk et sikkerhedsnet i tilfælde af arbejdsløshed.

²⁵ Heri er derfor også placeret en implicit forståelse af, at prekære arbejdsforhold altid vil eksistere i en arbejdsrelation uagtet om arbejdsforholdet er overenskomstreguleret eller foregår i regi af de digitale platforme. Det centrale er *hvor* prekære disse er.

leje i forskellige fraktioner indeholdende alle samfundslag, aldre og etniciteter (Standing, 2011, 2014, 2016). Fokus for disse arbejdere er anderledes. Hvor Marx' proletariats modstander var direktøren på den lokale fabrik, og opgøret omhandlende retten til ordentlige arbejdsforhold, er kombattanten i dag staten, og kampen omhandler lige rettigheder for alle arbejdstagere. Nutidens kamp er blevet national og i visse tilfælde global frem for lokal/regional. I Danmark kommer dette blandt andet til udtryk på *onlinedelen* af arbejdsmarkedet (se kapitel 4).

Nye vinkler og kendetegn gør denne periode unik. *On-demand-økonomien* har gjort arbejdsmarkedet globalt, og de tidligere lokale restriktioner er med *onlinedelen* blevet udvisket (kap. 1). Samtidig er det lykkedes at ændre arbejdstagerens egen forståelse af dets forhold mellem ret og pligt (afsnit 3.2). Med andre ord: En vellykket implementering af det entreprenøragtige ideal. Ligeledes er det lykkedes for det neoliberale projekt at få iscenesat *workfirst*-initiativer i den danske velfærdsstat og på arbejdsmarkedet (3.2).

Nutidens prekære arbejdsforhold fortjener derfor status af et særskilt analytisk område, da de adskiller sig fra tidligere tiders prekære forhold. Det følgende vil tage udgangspunkt heri, startende med en konkretisering af prekarisering som fænomen, suppleret af hvordan dette kommer til udtryk i Danmark.

3.3.1 Prekarisering som fænomen og udbredelse af prekære arbejdsforhold på det danske arbejdsmarked

De første beskrivelser af prekære arbejdsforhold som følge af den neoliberale doktrin kan tilskrives Pierre Bourdieu. der med sit kapitel *Job Insecurity is Everywhere Now* bidrog til en konkretisering af, hvordan de neoliberale tendenser i samfundet skabte/skaber grobunden for en prekarisering (Bourdieu, 1998)²⁶. Disse tanker er blevet yderligere uddybet af den britiske forsker Guy Standing, der med sine tre udgivelser (Standing, 2011; 2014; 2016) ud fra en engelsk kontekst har formuleret en løsningsmetode til disse udfordringer.

Ifølge Standing vokser prekariatet, fordi det i perioden 1975-2008 lykkedes at skabe en markedsøkonomi ud fra det neoliberale ideal om konkurrence og individualisme. Hos de nationale aktører med fokus på at kreere fleksible arbejdsforhold, hæve arbejdsudbuddet og sænke lønningerne for at skabe et mere funktionelt arbejdsmarked (Standing, 2011). Prekære arbejdsforhold afspejler derfor en *tilsigtet* effekt af den neoliberale doktrin igennem en placering af de markeds-mæssige usikkerheder hos individet (Jørgensen & Baadsgaard, 2008). Dette begrundet af virksomheders ønske om at sænke egne omkostninger og minimere egne usikkerheder, bl.a. arbejdstagernes rettigheder, for at kunne profitmaksimere og forblive agile i den globale konkurrence (Standing, 2011). Et af kendetegnene for Standings prekariat er, at fokus er på sikkerhed frem

²⁶ Lignende beskrivelser fra samme tid identificeres hos Michel Foucault (2008) og Michael Hardt og Tony Negri (2000) og Letourneux (1998).

for løn og heraf de arbejdsmæssige rettigheder, der typisk oparbejdes igennem beskæftigelse, herunder betalt ferie, pension mv. (Standing, 2011).

Med fremkomsten af *onlinedelen* af arbejdsmarkedet knytter ovenstående sig ikke til en allerede defineret masse, men er derimod en proces, hvori de beskrevne forhold er under udvikling. Fokus er rettet mod det, Standing kalder manglen på arbejdssikkerhed, en arbejdsidentitet og typiske arbejdsrelaterede rettigheder, der blev sikret for proletariatet op gennem det 20. århundrede, og som velfærdsstaten står som det klare resultat af, afspejlet igennem det industrielle medborgerskab (Standing, 2011, 2014). Individuer underlagt prekære arbejdsforhold vil typisk være ringere stillet i adgangen til dette og dets syv arbejdsrelaterede rettigheder (figur 3.1). Heri er basis for at beskrive udviklingen af prekære arbejdsforhold i en given kontekst, her Danmark, placeret. De syv former for arbejdssikkerhed er uddybet i nedenstående boks.

Figur 3.1

Former for arbejdssikkerhed under industrielt medborgerskab

Labour market security – Adequate income-earning opportunities; at the macro-level, this is epitomised by a government commitment to ‘full employment’.

Employment security – Protection against arbitrary dismissal, regulations on hiring and firing, imposition of costs on employers for failing to adhere to rules and so on.

Job security – Ability and opportunity to retain a niche in employment, plus barriers to skill dilution, and opportunities for ‘upward’ mobility in terms of status and income.

Work security – Protection against accidents and illness at work, through, for example, safety and health regulations, limits on working time, unsociable hours, night work for women, as well as compensation for mishaps.

Skill reproduction security – Opportunity to gain skills, through apprenticeships, employment training and so on, as well as opportunity to make use of competencies.

Income security – Assurance of an adequate stable income, protected through, for example, minimum wage machinery, wage indexation, comprehensive social security, progressive taxation to reduce inequality and to supplement low incomes.

Representation security – Possessing a collective voice in the labour market, through, for example, independent trade unions, with a right to strike.

Kilde: Standing, 2011: 11

Hersker der således en distinktion mellem ovenstående for arbejdstagerne på tværs af *online-* og *offlinedelen* af det danske arbejdsmarked, er dette med til at skabe en forskel i arbejdsforholdet, og dermed mere prekære arbejdsforhold for den ene part. Dette kommer blandt andet til udtryk på *onlinedelen* igennem

vægtningen af det neoliberale entreprenørlignende ideal og afspejles bl.a. i en manglende arbejdssikkerhed (kap. 4).

Som nævnt er arbejdstagere, der udsættes for prekære arbejdsforhold, en broget skare, og dets omfang er svært at måle, bl.a. pga. den store bredde i ovennævnte sikkerheder (Standing, 2011; 2014). Men der er dog en række indicier, der beskriver gruppen, og heraf, specificerer forståelsen af prekære arbejdsforhold, der først og fremmest inkludere personer beskæftiget i tidsbegrænsede stillinger, da disse ofte er knyttet til karriereløsejobs²⁷. Derudover er også arbejdstagere beskæftiget som erhvervsdrivende, der er afhængige af andre for tildelingen af arbejde, og som derfor blot er at forstå som 'maskerede lønmodtagere', underlagt prekære arbejdsforhold (Standing, 2011). (Disse metoder er bl.a. anvendt af mange af de digitale platforme (kap. 4)). Standings prekariat omfatter også beskæftigede i deltidsstillinger og praktikanter ansat i firmaer²⁸ (Standing, 2011).

Fælles for arbejdstagere kategoriseret i disse grupper er, at de alle udfører et arbejde med begrænset sikkerhed, og som: *"(...) are unlikely to assist them to build a desirable identity or desirable career"* (Standing, 2011: 16). Nævnte forhold kan suppleres af beskæftigede på *zero-hour* kontrakter (Standing, 2014). Disse kan være afskåret fra at tage anden beskæftigelse, enten ufrivilligt igennem kontraktens begrænsning eller qua kravet om at være tilgængelig 24 timer i døgnet (Standing, 2014; Hill, 2015). Social dumping hersker også her, da kontraktindgåelsen ofte stiller krav om en stor del gratis arbejde for – et forhold, der også er gældende for resten af *on-demand-økonomien* (Standing, 2014, 2016). *Zero-hour*-kontrakter er ikke blot et engelsk/amerikansk fænomen, men er også udbredte i Skandinavien, jf. Serviceforbundet PAM studie, der viser, at 350.000 personer i Skandinavien er ansat på sådanne vilkår (Fagbladet 3F, 2017).

Uagtet at prekariatet er en broget skare, er der alligevel en række sociodemografiske kendetegn tilknyttet. Ifølge Standing er der således en overrepræsentation af kvinder ift. mænd og af unge ift. ældre, og en afgrænsning mellem dem, der har tilvalgt disse beskæftigelsesformer, og dem, der ufrivilligt er fanget heri (Standing, 2011). De prekære arbejdsforhold skaber en forskel mellem arbejdstagere inden for prekariatet og traditionelle arbejdstagere, der vedrører graden af industriel medborgerskab. Ligeledes mangler denne gruppe ofte repræsentation i den politiske og faglige regulering, hvorfor deres prekære arbejdsforhold bliver

²⁷ En række konsulenter vil ofte se tidsbegrænsede stillinger som en metode til at fremme egen karriere igennem et hurtigt og indgående kendskab til en række virksomheders kultur, dna og forretningsmetode, og de prekære arbejdsforhold er derfor ikke gældende for alle i denne gruppe. Disse kan også være selvvalgt.

²⁸ I dette speciale er fokus ikke rettet mod ansættelsesforholdene for praktikanter. Fokus er, som tidligere nævnt, rettet mod arbejde, hvorved der foreligger en vis betaling, og som foregår igennem de digitale platforme.

negligeret (Standing, 2014). Beskæftigede udsat for prekære arbejdsforhold går under betegnelsen en *denizen*, der er en person, der har ” *a more limited range of rights than citizens do.*” (Standing, 2011: 15)

I regi af *on-demand-økonomien* er fokuset på *denizens* rettet mod en forskel arbejdstagernes ansættelsesforhold på tværs af hhv. *online-* og *offlinedelen* af arbejdsmarkedet, herunder forskel i deres rettigheder og løn, og hvorvidt denne medfører en differentiering i medborgerskabet og skabelsen af *denizen* lignende forhold i Danmark. Forskellen mellem en *denizen* og en medborger i regi af dette speciale er derfor knyttet til en forskel i de traditionelle lønmodtagerrettigheder. Og her er det særligt sociale forhold vedrørende retten til offentlige ydelser (bl.a. dagpenge og kontanthjælp), samt økonomiske rettigheder, der omhandler forfremmelse i firmaer, ligeløn, betalt ferie og en definition af arbejdstiden, der er relevante. Disse er også omfattet af FNs distancering i kendetegnende for en medborger og omfavner for så vidt også *Standings* distinktion. I regi af dette speciale, er det de sociale og økonomiske forskelle i FNs medborgerskab der er centrale (Institut for Menneskerettigheder, 2017).

Forskelle og ligheder heri blive yderligere behandlet i det følgende, hvor rettighedsforskellene mellem en lønmodtager og selvstændig vil blive beskrevet. Fokus rettes derfor nu mod en empirisk kortlægning af, hvilke forhold der er gældende for arbejdstagerne på *online-* og *offlinedelen* af arbejdsmarkedet samt *on-demand-økonomiens* omfang og udbredelse. Dette, for senere at kunne vurdere om *on-demand-økonomien* er med til at udbrede prekære arbejdsforhold i Danmark.

4. On-demand-økonomien, dets selvstændige arbejdstagere og dets omfang

I det følgende vil forskellen mellem at være selvstændig eller arbejdstager blive konkretiseret for at kunne vurdere, hvordan de beskæftigede inden for *on-demand-økonomien* bliver stillet som følge heraf og denne sondrings legalitet. Herefter følger en kortlægning af omfanget af den digitale økonomi i det omfang, dette har været muligt. Dette danner belæg for den senere diskussion i kap. 5 af de samfundsmæssige problematikker, der knytter sig til *on-demand-økonomien*.

4.1 Selvstændig eller arbejdstager – hvem er hvad på de digitale platforme?

Distinktionen mellem selvstændig og arbejdstager er blevet den centrale kampplads for platformsvirksomhederne i den digitale æra. Dette udspringer som følge af den neoliberale *landnahme*, der har skabt muligheden for implementeringen af en ny forretningsmodel på platformene. Dette skyldes især en manglende stillingtagen til platformenes rolle som facilitator af arbejde, herunder hvorvidt disse fungerer som en virksomhed, der ansætter personale til at varetage opgaver, eller blot agerer platform for skabelsen af kontakten mellem en arbejdsgiver og en arbejdssøgende. Dette forhold afspejler en kommunikativ kampplads for virksomhederne og arbejdstagerne, hvor scenen er det digitale arbejdsmarked, kampen angår placeringen af ansvar for almindelige lønmodtagerrettigheder i forbindelse med arbejdsvaretagelsen, og hvor det endelige resultat vil afspejle, hvordan den samfundsmæssige orden opfatter begrebet frihed i relation til velfærd, samt hvor ansvaret for dette skal placeres.

4.1.1 Selvstændig erhvervsdrivende eller lønmodtager på det danske arbejdsmarked?

Distinktionen mellem en almindelig lønmodtager og en selvstændig er i høj grad knyttet til et skattemæssigt forhold, herunder hvorvidt det er arbejdsgiverens opgave at indberette Skat lønindkomst, eller individets egen opgave at indberette B-indkomst. For en almindelig lønmodtager sker indberetningen til Skat som A-indkomst, mens det for selvstændige, kunstnere og andre arbejdstagere, der får udbetalt deres indkomst igennem honorarer, eller fakturerer herfor, sker som B-indkomst (Skat, 2017a; Skat, 2017b).

Forskellen mellem at være lønmodtager og selvstændig er ikke ubetydelig, da der gives en lang række af rettigheder for lønmodtageren, som ikke er gældende den selvstændige. Ca. 2/3 lønmodtagere er underlagt *funktionærloven*²⁹, hvilket er den primære distinktion (Scheuer, 2009) og disse har derfor en række lovbestemte rettigheder vedrørende ansættelses-, opsigelses-, sygdoms-, arbejdsvaretagelses- og

²⁹ Der er tre betingelser, der skal være opfyldt, for at en lønmodtager kan omfattes af funktionærloven. Den første vedrører arbejdets karakter og specificerer, at loven er gældende inden for sektorer hvori lønmodtageren beskæftiger sig med handel, kontorarbejde eller en form for bistandsydelse (fx sygeplejerske). Håndværksmæssige fag og lagerarbejde vil derfor typisk falde udenfor. Dernæst skal lønmodtageren været beskæftiget minimum 8 timer om ugen. Sluttelig skal lønmodtageren være underlagt arbejdsmæssige instruktioner. (Selskabsadvokaterne, 2017).

arbejdstilrettelæggelsesforhold (Funktionærloven, 2009). Alle lønmodtagere har derfor ikke pr. automatik disse rettigheder, da en række falder uden for både *funktionærloven* og OK-dækningen.

En lønmodtager, dækket af *funktionærloven*, har ret til løn under sygdom i op til 120 dage. For de faggrupper, der ikke er dækket af *funktionærloven*, herunder rengøringsbranchen, er disse forhold reguleret af overenskomsterne – både lokalt og nationalt. I forhold til udbetalingen af sygedagpenge er dette muligt fra første sygedag for en lønmodtager, der ikke er underlagt *funktionærloven*, eller hvis sygdomsperioden strækker sig over længere tid end reguleret heraf (Borger.dk, 2017a; Larsen, 2017). Retten til sygedagpenge og udbetalingen heraf er først gældende for en selvstændig efter 2 ugers sygdom (Borger.dk, 2017b).

Derudover er det lovbestemt, at arbejdsgivere skal tegne en arbejdsskedeforsikring (Skat, 2017d), og at lønmodtagere har ret til betalt ferie (2,08 dage pr. måned), reguleret i *ferieloven*³⁰ (Ferieloven, 2015). Ligeledes er lønmodtageren dækket af Lønmodtagernes Garantifond, der sikrer udbetaling af løn, vederlag og erstatning for pludselig afbrydelse af arbejdsforholdet i tilfælde af konkurs (Lov om Lønmodtagerens Garantifond, 2011).

Desuden er der også en række forskelle i forhold til optjening og udbetaling af dagpenge. For en lønmodtager gælder, at vedkommende skal have været medlem af en a-kasse minimum 1 år før ledighedsperioden (HK, 2017). Derudover skal vedkommende have tjent min. 223.428 kr. over de seneste 12 måneder for at være fuldtidsforsikret eller 148.956 for at være deltidsforsikret (Aftale om et tryggere dagpengesystem, 2015). For selvstændige gælder, at disse ikke kan modtage dagpenge, så længe de driver egen virksomhed. Denne skal ophøre, hvorefter følger en karenperiode på tre uger (går virksomheden konkurs er denne periode på 1 uge) (Flygare, 2017a). Derudover skal det dokumenteres, at omfanget af arbejde har været min. 30 timer pr. uge de seneste 52 uger (Krifa Erhverv, 2017). Drives virksomheden som bibeskæftigelse, behøves denne ikke at bortfalde for at modtage dagpenge (Flygare, 2017b).

Vigtigt at medtage er også, at en lønmodtager modtager løn for sin arbejdskraft, modsat en selvstændig, der fakturerer kunder for udført arbejde (CA, 2017). Heri ligger implicit en forståelse af, at lønmodtageren udfører arbejdet i virksomhedens navn, mens en selvstændig udfører arbejdet i egen virksomheds navn og følgelig selv har instruktionsbeføjelserne for arbejdsudførelsen - modsat lønmodtageren (CA, 2017). Samtidig bestemmer den selvstændige egen arbejdstid, opgaveudførelsen og prisen herfor (CA, 2017).

De nævnte forskelle kan skematisk gengives således:

³⁰ EU har egne bestemmelser af lønmodtagernes rettigheder. Disse betegnes som minimumstandarder, og de danske lønmodtagere har i vidt omfang bedre forhold, blandt andet inden for ferieområdet, hvor der i Danmark er krav om 5 ugers betalt ferie mod de 20 dages betalt ferie sikret af EU's arbejdsdirektiv (European Commission, 2017).

Tabel 4.1.1

Oversigt over lønmodtagers og selvstændiges arbejdsmæssige rettigheder

Rettigheder for lønmodtager	Rettigheder for selvstændig erhvervsdrivende
Løn udbetalt som A-indkomst	Løn udbetalt som B-indkomst
Typisk omfattet af funktionærloven	Ikke omfattet af funktionærloven
Underlagt arbejdsskadeforsikring	Tegner selv arbejdsskadeforsikring
Ret til betalt ferie	Betaler selv for ferie
Dækket af Lønmodtagernes Garantifond	Indbetaler til Lønmodtagernes Garantifond såfremt virksomheden opererer med ansatte
Ret til dagpenge fra første ledighedsdag	Har en karenperiode på tre uger før der kan modtages dagpenge
Såfremt lønmodtageren er underlagt funktionærloven, har vedkommende ret til lovligt fravær fra arbejdspladsen som følge af sygdom i op til 120 dage på pr. år.	
Sygedagpenge kan udbetales fra første sygedag	Sygedagpenge kan udbetales efter 2 ugers sygdom
Modtager løn	Fakturerer kunder
Timelønnet, enten reguleret af overenskomst eller vedtaget igennem lønforhandlinger	Fastsætter selv prisen for udførelsen af en given arbejdsopgave
Kan blive fyret af virksomheden	Kan fyre ansatte
Er underlagt instruktionsbeføjelser og bliver derfor tildelt arbejdsopgaver af virksomheden	Står selv for oparbejdelsen af arbejdsopgaver og har selv instruktionsbeføjelsen
Varetager arbejdsopgaver i virksomhedens navn	Varetager opgaver i egen virksomhedsnavn

En selvstændig erhvervsdrivende er et individ, der:

"(...) for egen regning og risiko udøves en virksomhed af økonomisk karakter og med det formål at opnå et overskud." (Skat, 2017c)

Og definitionen af en lønmodtager er:

"Som lønmodtager anses den, der modtager vederlag for personligt arbejde i et tjenesteforhold. En lønmodtager er desuden kendetegnet ved at udføre arbejde efter arbejdsgiverens anvisninger og for dennes regning og risiko." (Skat, 2017c)

Den primære forskel på, at være lønmodtager eller selvstændig er derfor placeret i risikoansvaret i forbindelse med arbejdet. Såfremt dette påhviler individet er vedkommende at betragte som selvstændig og omvendt (Skat, 2017c). Derudover er forholdet vedrørende hvem der har retten til at lede og fordele arbejdet og dets udførelse relevant. Sidstnævnte er særdeles relevant i forbindelse med de digitale platforme, da en række platforme opstiller vejledende instruktioner, som arbejdstageren kan vælge at følge. Men qua måden

der tildeles opgaver på, kan disse oftest være et indirekte krav (afsnit 4.2). Derudover er der en række kriterier, som Skat, afhængig af konteksten, tillægger forskellig værdi, når de vurderer, hvorvidt en aktivitet foregår i regi af selvstændig virke eller som lønmodtager (se bilag 1).

I regi af de digitale platforme placeres alle arbejdstagerne som selvstændige (afsnit 4.2). Dette har stor betydning for arbejdstageren, jf. ovenstående, da vedkommende ikke optjener de almindelige lønmodtager goder og er ringere stillet end arbejdstagere på *offlinedelen* af arbejdsmarkedet i forbindelse med optjening og udbetaling af dag- og sygedagpenge (såfremt platformene er individets primære beskæftigelse). Ydermere skaber den nye kontanthjælpsreform (2016) igennem dens 225-timers regel en forskellighed mellem *online-* og *offlinedelen*, fordi denne ikke anerkender arbejdet på de digitale platforme, da disse, qua indretningen, ikke er specificeret som et almindeligt løn- og arbejdsforhold (Arbejdsmarkeds- og Rekrutteringsstyrelsen, 2016; Tybjerg, 2016).

Ovenstående illustrerer den dobbeltstrengede udfordring, som arbejdstageren på de digitale platforme bliver mødt af igennem både systemets og lovgivningens indretning, og det afspejler, hvordan såvel fremkomsten som *landnahmen* af nye områder kan skabe udfordringer for det etablerede system. En følge heraf er fx gnidninger mellem det etablerede system og platformsvirksomhederne omkring forståelsen af arbejdstagerrollen (Todolí-Signes, 2017). Gnidninger, der afspejler en kamp om og omkring udformningen af den dynamiske stabilitet og dets outcome (samfundsforståelse). Dette vil blive konkretiseret i det følgende, hvor de digitale arbejdstageres rettigheder behandles, herunder hvorvidt definitionen af disse som selvstændige er legal.

4.1.2 De digitale platformes kategorisering af arbejdstagerne

I januar 2017 kortlagde Erhvervsministeriet de digitale platforme, der opererer i Danmark, og identificerede 140 platforme (Erhvervsministeriet, 2017). 22 af disse platforme er relevante for denne undersøgelse, da der herpå foregår en arbejdsvaretagelse, jf. afgrænsningen (afsnit 1.2). Derudover kan platformene *Ha-bil.dk* og *Ubrcity.com* nævnes. Disse er opstået i kølvandet på nedlukningen af *Uber* i Danmark og er ifølge egen beskrivelse transportfirmaer. I det følgende vil arbejdstagerens rettigheder herpå ikke blive præsenteret, da det ikke har været muligt at identificere arbejdsforholdene på disse. I *Ubrs* tilfælde kræver det et personligt fremmøde hos firmaet at blive registreret, hvor det formodes at betingelserne herfor bliver forelagt. I tilfældet af *Ha-bil* er der mere data tilgængeligt, men det kan ikke konkretiseret på niveau med de øvrige platforme. Indicier fra begge platforme tilsiger dog, at de i højere grad er sammenlignelige med platformen *Usemover* end *Haxi*, (Ha-bil, 2017; Bilag 2; Ubrcity 2017a; Ubrcity 2017b). Fravælgelsen af de resterende 118 platforme i Erhvervsministeriets kortlægning er begrundet og konkretiseret i bilag 3. Begrundelserne er udformet på baggrund af tidligere forsknings distinktion mellem en arbejdsplatform og en kapitalplatform

(Kristiansen & Andersen, 2017), suppleret af forhold, der er beskrivende for de platforme, som ikke kan omfattes heraf, blandt andet e-handelsplatformene.

De resterende 22 platforme er således de, der lever op til de opsatte kriterier for en arbejdsplatform, dvs. hvor fokus er på at yde en service i form af egen arbejdskraft, og hvor der modtages en godtgørelse (Kristiansen & Andersen, 2017). De 22 platforme er *Drophub.de*³¹, *usemover.com*, *Nimber.com*, *Haxi.no*, *Denlilletjeneste.dk*, *Ahandyhand.dk*, *Badabring.dk*, *Care.com*, *Dogley.com*, *Helpfully.com*, *Vigo.dk*, *Cleady.dk*, *Fiverr.com*, *happyhelper.dk*, *Rentafriend.com*, *vayable.com*, *meploy.me*, *jobbi.dk*, *renren.dk*, *Upwork.com*, *Guru.com*, og *Freelancer.com*. Platformene kan differentieres efter, hvorvidt de er en *work-on-demand* eller *crowd-working* platform, jf. kap. 1. Således er platformene *Upwork*, *Guru*, *Freelancer* og *Fiverr* udtryk for sidstnævnte, mens de resterende 18 er at betegne som *work-on-demand* platforme.

I det følgende undersøges disse 22 platformes vilkår for arbejdstagerne. Afgrænsningen herfor er lavet med udgangspunkt i de opstillede kriterier for, hvorvidt arbejdstageren kan betegnes som en lønmodtager eller selvstændig, jf. tabel 4.1.1. Oplysningerne er blevet udledt ud fra platformes *frequently asked questions*, *terms of service* og andre informationskilder til forretningsbetingelser mv fra platformens hjemmesider.

Tabel 4.1.2.a fokuserer på indkomst- og forsikringsdelen, herunder hvorvidt arbejdstagerne modtager betaling i form af A- eller B-indkomst, hvorvidt platformene har arbejdsrelaterede forsikringer gældende for arbejdstageren, og sluttelig hvorvidt arbejdet udføres i platformenes eller arbejdstagerens navn. Sidstnævnte er i domme ved EU-domstolen blevet tillagt en stor værdi, når spørgsmålet om lønmodtager eller selvstændig er blevet rejst (Ayuntamiento de Sevilla, 1991).

Tabel 4.1.2.b gennemgår, om platformene tildeler arbejdsopgaver, hvorvidt de kan fyre/deaktivere arbejdstagere fra deres hjemmesider, og sluttelig om platformene udmelder instruktionsbeføjelser i forbindelse med udførelsen af arbejdsopgaver (uanset om disse er af vejledende eller bindende karakter). Sidstnævnte har tidligere været centralt i danske domme vedrørende arbejdsforholdet (Skat, 2017e). Dette formodes derfor også at kunne fungere som pejlemærke vedrørende den fastsatte karakteristikon *online* af arbejdstagerne og dennes legalitet. Samtidig er det et spørgsmål, hvortil der er knyttet en grad af abstraktion, når det gælder, hvornår en instruktion er vejledende, og hvornår denne er fast, herunder også hvorvidt denne kan forstås/blive efterlevet implicit og/eller eksplicit.

Tabel 4.1.2.c visualiserer de økonomiske risici og omkostninger for arbejdstageren, herunder om arbejdstageren selv fastsætter prisen for arbejdsudførelsen, deres afgift til platformene for

³¹ Det har ikke været muligt at identificere *Drophub.de* og dens placering af arbejdstagerne og deres arbejdsvilkår.

arbejdsudførelsen, og sluttelig hvorvidt der er fri eller begrænset adgang til platformene, herunder om der pålægges arbejdstageren krav, før denne kan finde arbejde igennem platformene.

Som det fremgår af tabel 4.1.2.a foregår al indberetning af skat gennem B-indkomst. 7 ud af 22 platforme har arbejdsrelaterede forsikringer, der dækker arbejdstagerne i nogen grad, men ikke fuldstændig, og hos *Usemover*, *Happyhelper* og *RenRen* er arbejdstagerne pålagt, at udøve arbejdet i virksomhedens navn.

Tabel 4.1.2.a

Rettighederne for arbejdstagerne på online platformene

Platform	Branche	A- eller B-indkomst	Forsikringsforhold	Varetages opgaverne i virksomhedens navn?	Kilde(r)
Drophub.de	Transport				
Usemover.com	Transport	B-indkomst	Chaufførerne har egen ansvarsforsikring. Usemover har en erhvervsansvarsforsikring og forsikrer de transporterede varer.	Ja	Usemover, 2017a; Usemover, 2017b; Usemover, 2017c
Nimber.com	Transport	B-indkomst	Arbejdstageren tegner selv forsikring.	Nej	Nimber, 2017a; Nimber; 2017b
Haxi.no	Transport	B-indkomst	Arbejdstageren tegner selv forsikring	Nej	Haxi, 2017a; Haxi, 2017b
Denlilletjeneste.dk	Rengøring, transport, pasning og andre serviceerhverv	B-indkomst	Arbejdstageren tegner selv forsikring.	Nej	Denlilletjeneste, 2017a; Denlilletjeneste, 2017b
Ahandyhand.dk	Håndværk, undervisning, pasning og andre serviceerhverv	B-indkomst	Arbejdstageren tegner selv forsikring.	Nej	Ahandyhand, 2015; Ahandyhand, 2017b
Badabring.dk	Udbring af mad	B-indkomst	Arbejdstageren tegner selv forsikring.	Nej	Badabring, 2017a; Badabring, 2017b
Care.com	Rengøring, pasning, lektiehjælp	B-indkomst	Care har en skadesforsikring.	Nej	Care, 2017a; Care, 2017b
Dogley.com	Hundepasning	B-indkomst	Dogley har en forsikring såfremt en hund bliver syg i en arbejdstagerens varetægt.	Nej	Dogley, 2017
Helpfully.dk	Rengøring, pasning, flytning, reparationer mv.	B-indkomst	Arbejdstageren tegner selv forsikring.	Nej	Helpfully, 2017a; Helpfully 2017b
Vigo.dk	Udbringning af madvarer	B-indkomst	Vigo har ulykkesforsikring	Nej	Vigo, 2017
Cleady.dk	Rengøring	B-indkomst	Cleady har ulykkesforsikring	Nej	Cleady, 2017a; Cleady, 2017c

Fiverr.com	Service, oversættelse, design, digital marketing, programmering mv.	B-indkomst	Arbejdstageren tegner selv forsikring.	Nej	Fiverr, 2017
Happyhelper.dk	Rengøring	B-indkomst	Happyhelper har en ansvars- og ulykkesforsikring igennem tryk	Ja, "helpers" er virksomhedens ansigt udadtil.	Happyhelper, 2017a; Happyhelper, 2017b; Happyhelper, 2017c
Rentafriend.com	Person, leje af ven	B-indkomst	Arbejdstageren tegner selv forsikring.	Nej	Rentafriend, 2017
Vayable.com	Salg af oplevelser	B-indkomst	Arbejdstageren tegner selv forsikring.	Nej	Vayable, 2013
Meploy.me	Rengøring	B-indkomst	Leverer en arbejdsskadeforsikring.	Nej	Meploy, 2017
Jobbi.dk	Pasning, rengøring, lektiehjælp, havemand, håndværker mv.	B-indkomst	Arbejdstageren tegner selv forsikring.	Nej	Se bilag 4
Renren.dk	Rengøring, nøgleaflevering	B-indkomst	Ikke muligt at identificere	Ja	Renren, 2017b; Renren, 2017c; Renren, 2017d
Upwork.com	Designere, oversættere, programmører, konsulenter mv.	B-indkomst	Arbejdstageren tegner selv forsikring.	Nej	Upwork, 2017d
Guru.com	Designere, oversættere, programmører, konsulenter mv.	B-indkomst	Arbejdstageren tegner selv forsikring.	Nej	Guru, 2017
Freelancer.com	Designere, oversættere, programmører, konsulenter mv.	B-indkomst	Arbejdstageren tegner selv forsikring.	Nej	Freelancer, 2017

Som det fremgår af tabel 4.1.2.b tildeler hhv. *Cleady* og *Vayable* arbejdsopgaver til de registrerede arbejdstagere i tilfælde af et ønske herom fra arbejdsgiveren, eller såfremt arbejdstageren har et premiumabonnement. Samtlige platforme kan fyre/deaktivere arbejdstagerne, såfremt de ikke overholder brugerbetingsbetingelser, og de fleste uden at specificere hvorfor. Platformen *Care* kan ydermere vælge at tildele en bøde på 25 euro for brud på kontraktforhold.

Af tabellen fremgår også, at *Usemove*, *Vigo*, *Cleady*, *Happyhelper* og *Renren* har klare instruktioner for arbejdsudførelsen. Alle disse platforme er branchespecifikke, og - jf. tidligere undersøgelser – så er det sådanne, der oftest har instruktionskrav tilknyttet (Todolí-Signes, 2017). Også *Ahandyhand*, *Haxi*, *Denlilletjeneste*, *Helpfully*, *Fiverr* og *Meploy* har instruktionskrav, men ikke ligeså stringente. Hos de øvrige 11 er der ingen instruktionskrav.

Tabel 4.1.2.b

Rettighederne for arbejdstagerne på online platformene

Platform	Kan platformen tildele arbejdsopgaver?	Kan platformen fyre/deaktivere arbejdstagere?	Instruktionsbeføjelsen i forbindelse med udførelsen af arbejdsopgaver	Kilde(r)
Drophub.de				
Usemover.com	Nej	Ja, pba. af brugerratings.	Usemover bestemmer ruten der køres, chaufføren skal være online under transporten. Derudover skal alle chauffører gennemføre et instruktionskursus.	Usemover, 2017a; Usemover, 2017b; Usemover, 2017c
Nimber.com	Nej	Ja	Ingen	Nimber, 2017a; Nimber 2017b
Haxi.no	Nej	Ja	Ingen, men vejleder i prisfastsættelsen.	Haxi, 2017a; Haxi, 2017b
Denlilletjeneste.dk	Nej	Ja	Ingen, men vejleder i fastsættelsen af timepris.	Denlilletjeneste, 2017a; Denlilletjeneste, 2017b
Ahandyhand.dk	Nej, men platformen har ret til at trække 200 kr. i gebyr for udeblivelse fra påtaget opgaver.	Ja, hvis de formoder, at brugere forårsager problemer, mulige erstatningskrav eller misligholder deres politikker	Har vejledende retningslinjer for udførelsen af arbejdsopgaver.	Ahandyhand, 2015; Ahandyhand, 2017b
Badabring.dk	Nej	Ja, såfremt de er skadelige for virksomheden.	Ingen	Badabring, 2017a; Badabring, 2017b
Care.com	Nej	Ja, og platformen kan tildele brugerne en bøde på 25 euro som følge af brud på kontraktforhold.	Ingen	Care, 2017a; Care, 2017b
Dogley.com	Nej	Ja, med udgangspunkt i reglerne for brug af platformen	Ingen	Dogley, 2017
Helpfully.dk	Nej	Ja	Ingen, men har et emblem der bliver tildelt elite hjælpere der har scoret en tilpas høj rating	Helpfully, 2017a; Helpfully 2017b
Vigo.dk	Nej	Ja	Ja, mad skal leveres inden for en time. Ellers ingen betaling.	Vigo, 2017

Cleady.dk	Nej, men ved faste aftaler, sørger virksomheden for, at det er den samme der møder op hver gang	Ja, hvis de formoder, at brugerne forudsager problemer	Ja, Cleady har retningslinjer for hvad der bliver gjort rent og hvordan rengøringen udføres	Cleady, 2017a; Cleady, 2017c
Fiverr.com	Nej	Ja, hvis brugerne handler imod platformes retningslinjer.	Tilbyder oplæringskurser. Begrænsning på antallet af arbejdsopgaver det er muligt at påtage medmindre arbejdstageren har premiumabonnement.	Fiverr, 2017
Happyhelper.dk	Nej	Ja	Alle arbejdstagere er til samtale og instrueres i at gøre rent. Gennemføres rengøringen ikke, uanset årsag, skal køberen ikke betale arbejdstageren.	Happyhelper, 2017a; Happyhelper, 2017b; Happyhelper, 2017c
Rentafriend.com	Nej	Ja	Ingen	Rentafriend, 2017
Vayable.com	Ja, igennem et matching system hvor de tager 45 dollars for processen.	Ja	Ingen	Vayable, 2013
Meploy.me	Nej, men møder arbejdstageren ikke op 30 minutter efter starttidspunktet betales halvdelen af opgavens værdi i gebyr	Ja	Meploy har fastsat arbejdstiden til 1-7 timer pr. dag.	Meploy, 2017
Jobbi.dk	Nej	Ja	Ingen	Se bilag 4
Renren.dk	Nej	Ja	Arbejdstageren må aflyse en opgave om året. De må ikke have udesko på inden for.	Renren, 2017b; Renren, 2017c; Renren, 2017d
Upwork.com	Nej	Ja	Ingen	Upwork, 2017d
Guru.com	Nej	Ja	Ingen	Guru, 2017
Freelancer.com	Nej	Ja	Ingen	Freelancer, 2017

Jævnfør tabel 4.1.2.c fastsætter arbejdstageren egen arbejdspris på 14 af platformene. Derudover har *Ahandyhand* opstillet vejledende priser for arbejdsudførelsen, mens *Usemove*, *Helpfully*, *Vigo*, *Cleady*, *Meploy* og *RenRen* har fastlagt gældende priser for arbejdsvaretagelsen. *Rentafriend* og *Helpfully* er gratis at anvende for arbejdstagerne, og det samme er tilfældet for *Haxi*, *Ahandyhand*, *Care* og *Jobbi*, men her har arbejdstagerne mulighed for at tilkøbe ordninger, der kan fremme egen beskæftigelsesmulighed. De resterende platforme pålægger arbejdstagerne et gebyr ved arbejdsvaretagelsen helt op til 35% af

arbejdstagernes fortjeneste. Sluttelig at nævne, har *Usemover*, *Dogley*, *Helpfully*, *Cleady*, *Happyhelper*, *Meploy* og *RenRen* alle en række stringente adgangskrav, der blandt andet omhandler godkendelsesprocedurer, straffeattest, screening af bopæl samt påbud om at være pligtopfyldende, overholde mødepligter og at være høflig.

Tabel 4.1.2.c

Rettighederne for arbejdstagerne på online platformene

Platform	Hvem fastsætter prisen for arbejdsudførelsen?	Platformens pris for udbydelsen af dens service	Fri adgang til platformene, eller skal arbejdstagerne igennem en screening/ansættelsesproces?	Kilde(r)
Drophub.de				
Usemover.com	Platformen	20% af arbejdstagerens løn	Skal igennem en godkendelsesprocedure foretaget af platformen	Usemover, 2017a
Nimber.com	Arbejdstageren	Ja. Den præcise sats er afhængig af afstanden	Fri adgang	Nimber, 2017a; Nimber, 2017b
Haxi.no	Arbejdstageren	Ingen. Men anvendes Haxipay er der en mindre omkostning for arbejdstageren	Fri adgang	Haxi, 2017a; Haxi, 2017b
Denlilletjeneste.dk	Arbejdstageren	16% af arbejdstagerens løn	Fri adgang	Denlilletjeneste, 2017a; Denlilletjeneste, 2017b
Ahandyhand.dk	Arbejdstageren, men Ahandyhand har vejledende timepriser.	Det koster 49 kr. for opgavestillerne at få kontaktinformation på arbejdstagerne. Derudover kan arbejdstageren betale 45 kr. per måned for premiumprofiler og derved blive mere synlig	Fri adgang	Ahandyhand, 2015; Ahandyhand, 2017b
Badabring.dk	Arbejdstageren	10% af arbejdstagerens løn	Fri adgang	Badabring, 2017a; Badabring, 2017b
Care.com	Arbejdstageren	Ingen. Men mulighed for premiumabonnement for at blive mere synlig. Koster 70 kr. per måned.	Fri adgang	Care, 2017a; Care, 2017b; Care, 2017c
Dogley.com	Arbejdstageren	14,4% (18% inklusiv moms) af arbejdstagerens løn	Skal igennem en ansøgningsproces der indeholder spørgsmål vedrørende en selv, sit hjem og omgivelser og andre kæledyr. Ansøgere kan afvises pba. disse oplysninger	Dogley, 2017

Helpfully.dk	Platformen	Ingen	Skal godkendes før der er adgang til platformen	Helpfully, 2017a
Vigo.dk	Platformen	2kr. per ordre plus 3 kr. for forsikringen	Alle der har en smartphone og mobilepay kan registrere sig	Vigo, 2017
Cleady.dk	Platformen	Cleady koster 189 kr. per time. Arbejdstageren får 130 kr.	Skal igennem en ansøgningsproces, hvor straffeattest og CPR-nummer skal registreres.	Cleady, 2017a; Cleady, 2017b;
Fiverr.com	Arbejdstageren	20% af arbejdstagerens løn	Fri adgang	Fiverr, 2017
Happyhelper.dk	Arbejdstageren	10-35% af arbejdstagerens løn	Skal kunne komme til tiden, være myndig samt pligtopfyldende og høflig for at blive "helper"	Happyhelper, 2017a; Happyhelper, 2017c
Rentafriend.com	Arbejdstageren	Ingen, gebyr påfalder kun dem der ønsker at leje en arbejdstager	Fri adgang	Rentafriend, 2017
Vayable.com	Arbejdstageren	25% af arbejdstagerens løn	Fri adgang	Vayable, 2013
Meploy.me	Platformen	10% af arbejdstagerens løn	Brugerne kommer under en vurderingsproces både før, under og efter brugen af platformen.	Meploy, 2017
Jobbi.dk	Arbejdstageren	I udgangspunktet gratis. Ved oprettelse af en premium profil kan både arbejdsgiver eller arbejdstager få/give adgang til kontaktinformation	Fri adgang	Se bilag 4
Renren.dk	Fastsættes af RenRen afhængig af servicen	Renren tager 299 kr. per time for en klargøring. En arbejdstager får 130 kr. i timen	Skal leve op til en række opstillede krav af Renren	Renren, 2017a; Renren 2017b
Upwork.com	Arbejdstageren	5-20% af arbejdstagerens løn	Fri adgang	Upwork, 2017d
Guru.com	Arbejdstageren	5-9% af arbejdstagerens løn (afhænger af ens grad af medlemskab af platformen) plus 2,5% i "handling" fee og en "withdrawal" fee på 3,5%	Fri adgang	Guru, 2017
Freelancer.com	Arbejdstageren	10% af arbejdstagerens løn	Fri adgang	Freelancer, 2017

Platformenes vilkår for arbejdstagerne er således ganske forskellige, uagtet at alle betegner arbejdstagerne som selvstændige. Hos en række af platformene er arbejdstagerne underlagt forhold, der taler for, at disse agerer arbejdsgiver frem for blot formidlingsfora. Dette er tilfældet for *Usemove* og *RenRen*, der både fastsætter arbejdets pris, udmelder instruktionsbeføjelser og pålægger arbejdstagerne at udføre arbejdet i platformens navn. *Vigo* og *Cleady* fastsætter ligeledes pris og pålægger instruktioner, men arbejdstagerne er ikke forpligtet til at udføre arbejdet i platformens navn. Derudover har *Happyhelper* klare instruktioner og arbejdsudførelsen foregår i virksomhedens navn. Modsat må platforme som *Rentafriend*, *Jobbi* og *Haxi* mere

betegnes som formidlingsfora, da disse, udøver de tre ovenstående, ikke i udgangspunktet tager et gebyr af arbejdstagernes indtægt.

Der er således stor forskel på arbejdstagernes arbejdsvilkår i regi af arbejdsudførelsen på platforme. I visse tilfælde er disse underlagt forhold, der på *offlinedelen* af arbejdsmarkedet typisk ville betegnes som værende af lønmodtagerkarakter, men hvor arbejdstagerne på *onlinedelen* ikke har lønmodtagernes rettigheder qua status som selvstændig.

Hvorvidt arbejdstagerens status som selvstændig opvejes af en højere løn, mere fleksible arbejdstider mv. er centralt at vurdere ift. om arbejdstagerforholdet udelukkende er en gevinst for platformene, eller om arbejdstageren også har en fordel heraf. Er timelønnen fx højere end en almindelig lønmodtagers, kan gevinsten ved at agere som selvstændig modregnes i tabet af lønmodtagerrettigheder – fx angående betalt ferie, pension eller løn under sygdom Dette er blandt andet tilfældet inden for vikarområdet (Vikarloven, 2013) og for freelance journalister underlagt overenskomst (Journalistforbundet, 2014), hvor deres manglende sikkerhed vedrørende arbejdstid – og heraf følgende fleksible arbejdsforhold – bliver imødegået af en vis sikkerhed sikret gennem kollektive aftaler, der modvirker den distinktion, der ellers ville blive skabt mellem disse og de fastansatte inden for deres brancher. Som eksemplet i bilag 5 indikerer, er dette – i udgangspunkt – ikke tilfældet på *onlinedelen* af arbejdsmarkedet (Bilag 5).

Prekære arbejdsforhold faciliteres således på *onlinedelen* af arbejdsmarkedet, men er der arbejdstagere underlagt disse arbejdsforhold i Danmark? Dette vil blive søgt besvaret i det følgende, startende med en konkretisering af *on-demand-økonomiens* udvikling og mediasering, suppleret af registerbaseret data, der skal belyse, at ovennævnte spørgsmål kan formodes, at være korrekt. Med baggrund heri vil det i afsnit 5.1 blive søgt besvaret, hvorvidt *on-demand-økonomien* skaber og udbreder prekære arbejdsforhold i Danmark.

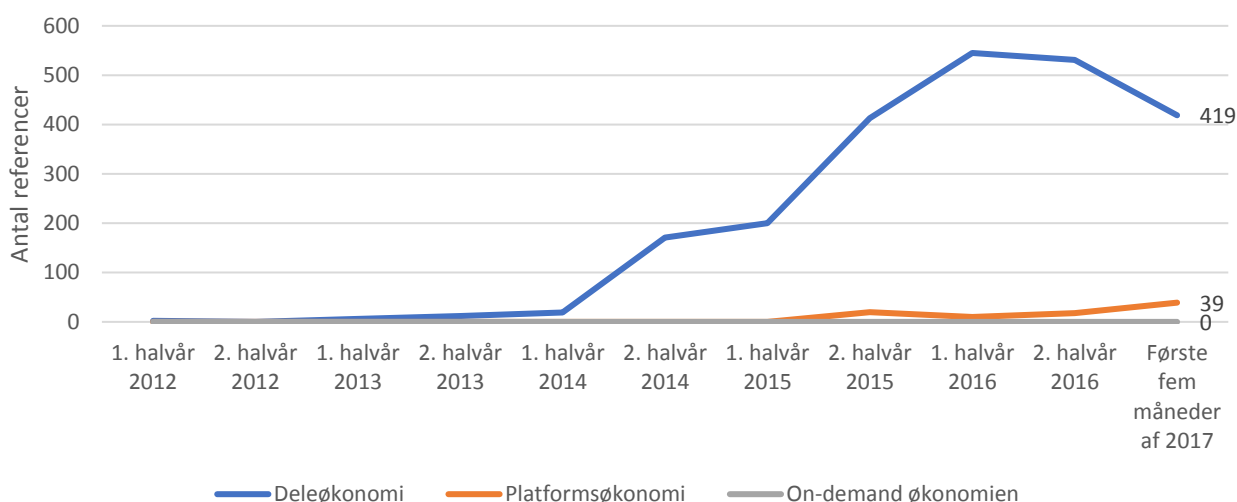
4.2 Prekære arbejdsforhold på arbejdsmarkedet og *on-demand-økonomiens* indtog i Danmark

Som nævnt i afsnit 1.3 har *Stine Rasmussen* og *Per Kongshøj Madsen* i en tidligere undersøgelse beskrevet *deleøkonomiens* voksende popularitet i medierne (Rasmussen & Madsen, 2016). Denne er i det følgende blevet udvidet til 141 nyhedsmedier frem for 17, for at tilføje et mere lokalt fokus, samt til også at omfatte *platforms- og on-demand-økonomien* som verber, da disse er mere korrekte termer for arbejdsforholdet på de digitale platforme, uagtet at disse ofte associeres med *deleøkonomien*. Samme startår som hos Rasmussen og Madsen er valgt for nedenstående figur 4.2.a. Som nævnt i kap. 3 omfatter *onlinedelen* af arbejdsmarkedet en kommunikativ kamplads i forhold til integreringen af en neoliberal politik med fokus på det entreprenørlignende ideal. Ordet *dele* opfattes af de fleste som noget positivt, ressourcesparende og

ikke-økonomisk ladet, mens ordet *platform* er mere neutralt. Termen *on-demand* er mere retvisende for det egentlige arbejdsforhold *online*, men som det også fremgår af nedenstående, er det næsten ikke brugt. Den kommunikative kamp afspejler derfor for nærværende den neoliberale dagsordens succes, idet den lykkes med at associere *on-demand* økonomien med noget, der er positivt for individet, uagtet de egentlige forhold. Termen *deleøkonomi* har i de første fem måneder af 2017 været anvendt 419 gange, mod 39 anvendelser af *platformsøkonomi* og 0 anvendelser af *on-demand-økonomien*.

Figur 4.2.a

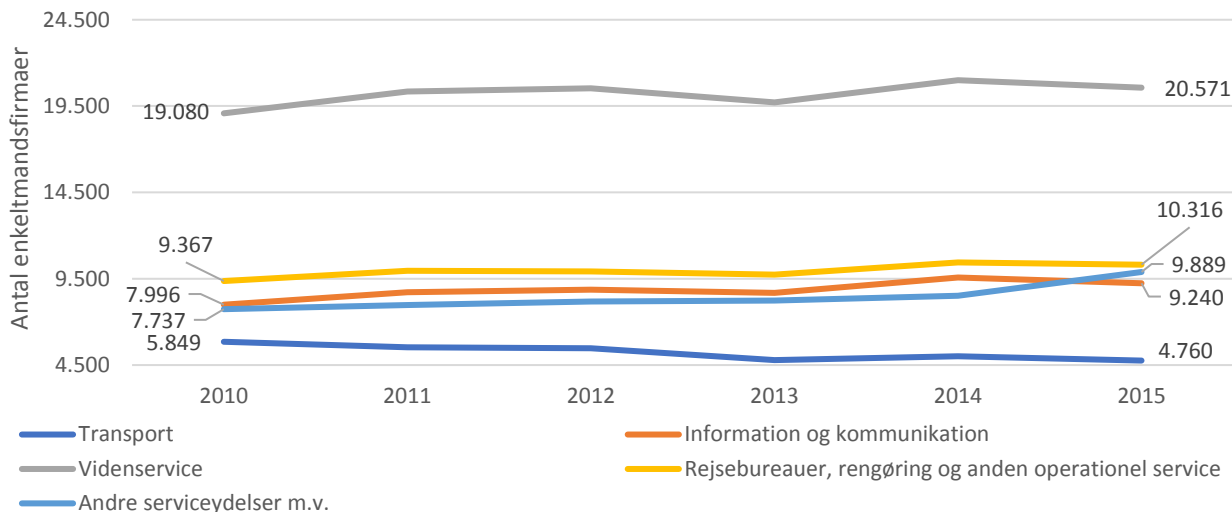
Anvendelse af termene *deleøkonomi* og *platformsøkonomien* i 141 forskellige nyhedsmedier i Danmark, 2012 – 1. juni 2017, baseret på data indsamlet igennem søgedatabasen Infomedia

Figur 4.2.b viser udviklingen i antallet af enkeltmandsfirmaer i Danmark i de brancher hvori platformene opererer (jf. tabel 4.1.2.a). Nedenstående afspejler de overordnede branchekoder, da data ikke er offentligt tilgængelig på et mere detaljeret niveau. Disse er derfor bredt defineret og er i visse tilfældet omfattet af mere end platformenes definerede områder. Som det fremgår, har der været en tilgang af enkeltmandsvirksomheder i alle brancher med undtagelse af transportbranchen. Derudover var der i 2010 158.551 enkeltmandsvirksomheder i Danmark mod 163.193 i 2015 (ej vist grafisk). Med undtagelsen af transportbranchen har der således været en tilvækst af selvstændige inden for platformenes branchevirke.

Figur 4.2.b

Antallet af enkeltmandsfirmaer inden for udvalgte brancher, 2010-2015

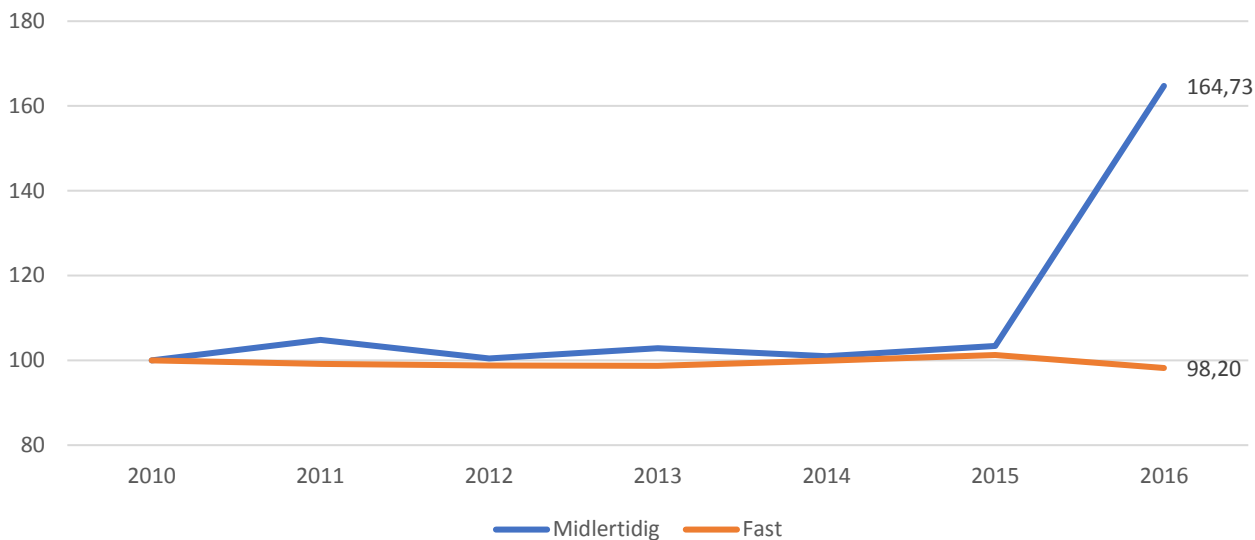
Kilde: Danmarks Statistik, GF3

Som nævnt i kap. 1 afspejler fremkomsten af den neoliberale samfundsorden et skifte væk fra traditionelle faste stillinger til stillinger af mere tidsbegrænset karakter. I figur 4.2.c er udviklingen af antallet af fast- og midlertidig ansatte på det danske arbejdsmarked indekseret og viser således den procentpointvise udvikling fra startåret og frem. Som angivet, har der været et fald i antallet af faste og en tilvækst af midlertidige ansatte inden for perioden, hvilket giver belæg for, at den neoliberale samfundsstrategi i et vist omfang har indfriet sit ønske, jf. kap. 3. Mellem 2010 og 2016 er der sket en kraftig stigning i antallet af midlertidige stillinger: Fra 207.000 til 341.000 (ej vist grafisk). Hvorvidt denne relative høje stigning afspejler et år med unaturlig vækst eller en ændring af indsamlingsmetoden³² har ikke kunne identificeres og er ligeledes uden for denne undersøgelses referenceramme. Det konstateres derfor blot, at der overordnet set i perioden er sket et mindre fald i antallet af faste, samt, også uden den store stigning fra 2015-2016, er sket en stigning i antallet af midlertidige stillinger. Ligeledes er der flere kvinder end mænd, og flere unge end ældre beskæftiget i midlertidige stillinger (ej vist grafisk) hvilket understøtter Standing teoretiske argument (kap. 3).

³² Hertil kan føjes, at der i 2016 er forekommet et databrud i Danmarks Statistiks indsamling. Det har dog ikke været muligt at afgøre, hvorvidt, dette databrud har haft betydning for opgørelsen af antallet af midlertidige ansatte.

Figur 4.2.c

Udviklingen i antallet af fuldtids og midlertidige stillinger, 2010-2016, indeks 100=2010

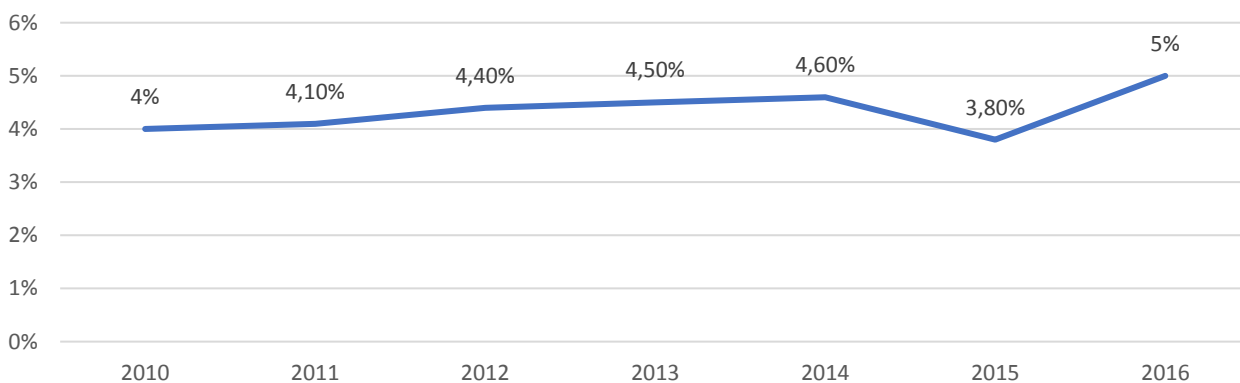

Kilde: Danmarks Statistik, AKU601

I samme periode har der været en marginal stigning i antallet af beskæftigede ansat i tidsbegrænsede stillinger mod egen vilje jævnfør figur 4.2.d.

Figur 4.2.d

Udviklingen i antallet af ufrivilligt beskæftigede i tidsbegrænsede stillinger i Danmark, 2010-2016,

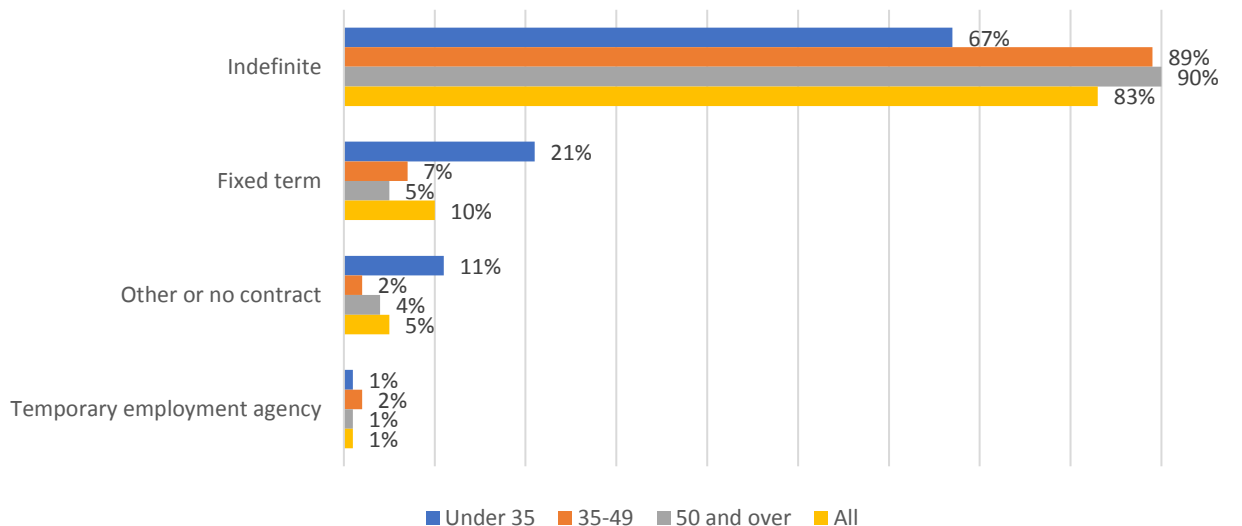

Kilde: Eurostat, tesem190

Af alle lønmodtagerne på det danske arbejdsmarked er 83% ansat i en fast stilling, 10% er ansat i en tidsbegrænset stilling og 1% varetager et vikariat, mens 5% ikke har skrevet under på en kontrakt hos deres arbejdsgiver. Blandt unge under 35 er færre ansat i faste stillinger (67%), hvilket er med til at understøtte, at denne gruppe oftest vil være udsat for prekære arbejdsforhold (Standing, 2011; 2014).

Figur 4.2.e

Fordelingen af arbejdstagere i faste, tidsbegrænsede, vikariatet eller andre kontraktforhold på det danske arbejdsmarked

Kilde: Eurofound, Sixth European Working Condition Survey 2015, spørgsmål 11

Der er således belæg for, at der hersker prekære arbejdsforhold i Danmark, jf. ovenstående figurer. Hvorvidt disse også eksisterer på de digitale platforme vil blive vurderet i det følgende.

Som del af denne undersøgelse er samtlige 22 platforme, der agerer på *on-demand-økonomien*, blevet kontaktet med ønsket om at bidrage med data for at kunne vurdere, om den danske arbejdsstyrke omfatter samme del af befolkningen som Standings prekariat. Dette ønske har omfattet data vedrørende platformenes udvikling fra deres start til nu ift. antallet af beskæftigede, herunder disses alder, køn og uddannelse, og hvorvidt de har arbejdet som primær eller sekundær beskæftigelse. *Jobbi*, *RenRen*, *Meploy* og *Haxi* har svaret på denne henvendelse og bidraget med data i større eller mindre grad. Derudover har det været muligt at indsamle de fleste af sådanne oplysninger offentligt for hhv. *Upwork* og *Guru*, men ikke på *Freelancer* og *Fiverr*, hvorfor data fra disse ikke er præsenteret i det følgende. Nævnte data vil blive præsenteret i det følgende, men først vil allerede eksisterende data vedrørende *on-demand-økonomiens* omfang blive belyst.

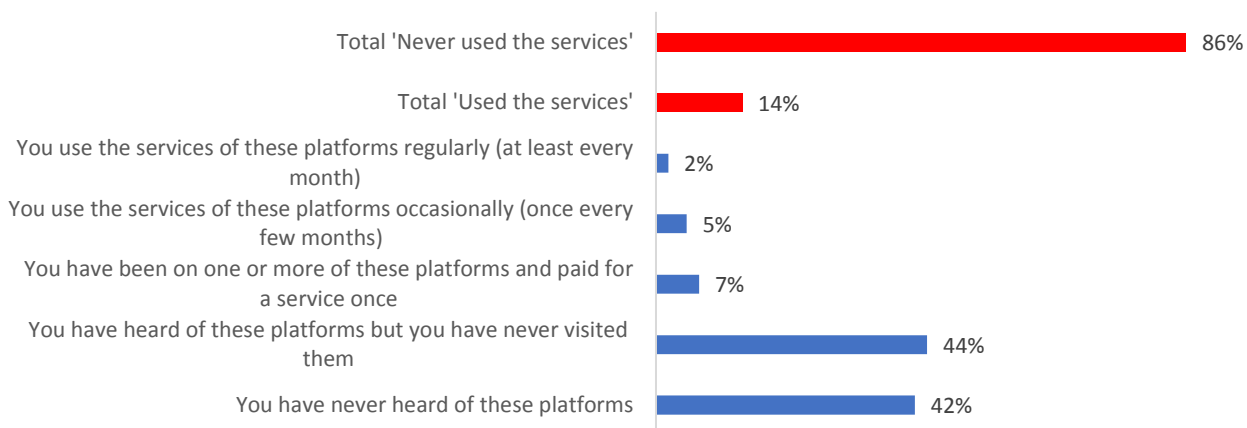
4.2.1 Omfanget af den danske *on-demand-økonomi*

Som nævnt i afsnit 1.3 har tidligere undersøgelser forsøgt at kortlægge *on-demand-økonomiens* karakteristika. Ifølge Dansk Erhverv har 3% prøvet at få et lift med Uber, og 15% tilkendegav i en undersøgelse foretaget i januar 2017, at de ville anvende en deleøkonomisk tjeneste i år, heraf regnede 6% forventede at hyre arbejdskraft over en platform (Munkøe et al., 2015, Munkøe, 2017). Derudover viser tal fra Danmarks Statistik, at 4% køber tjenester fra andre over nettet, mens 3% uddyber (Danmarks Statistik, 2017). I en 2016

Eurobarometer-undersøgelse blandt 504 danske respondenter tilkendegav 14%, at de har anvendt en platform, og 2%, at de gør det hver måned:

Figur 4.2.1.a

”Which of the following matches your experience regarding this type of platform?”

Kilde: Flash Eurobarometer 438: The use of collaborative platforms

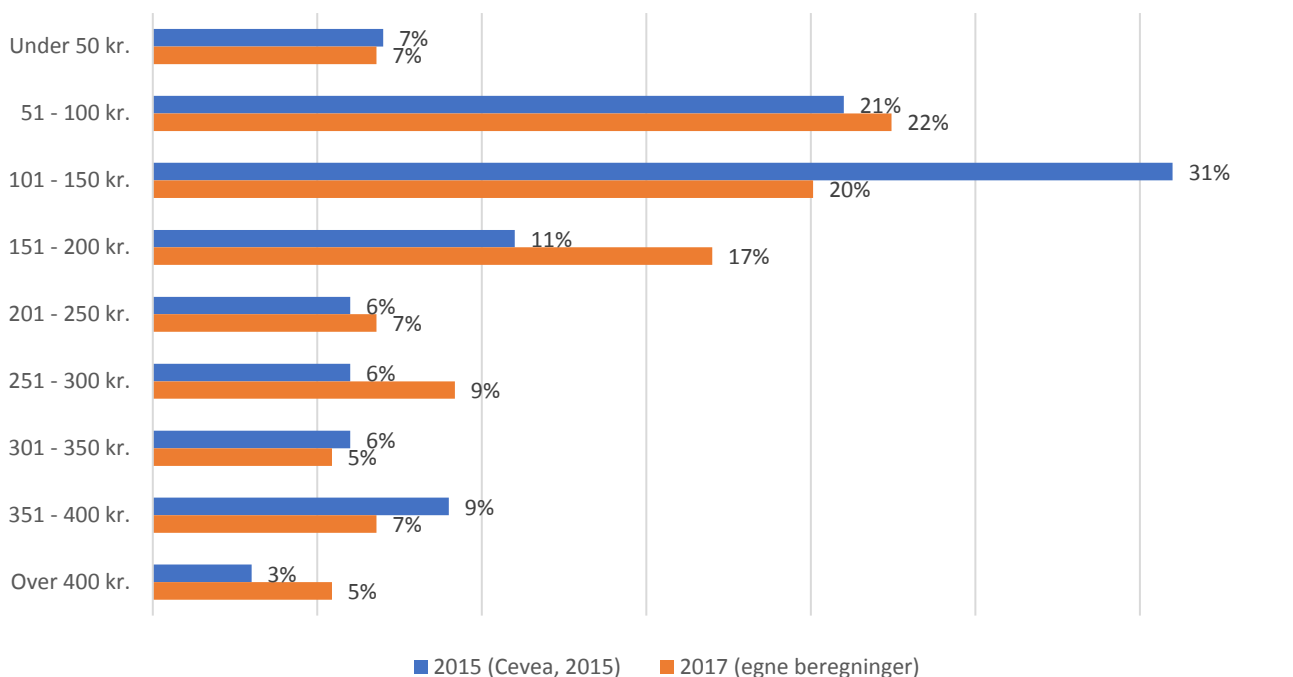
Der er således arbejdstagere beskæftiget *online* i Danmark, jf. ovenstående undersøgelser.

Tænketanken Cevea har i samarbejde med HK undersøgt forskellige karakteristika ved de danske arbejdstagere på *crowd-work* platformen *Upwork* (Cevea, 2015). I 2015 var der 1621 danske arbejdstagere tilknyttet platformen, hvoraf 163 af disse havde haft arbejdsopgaver (Cevea, 2015) - svarende til, at 10% af disse havde udført en opgave. De bagvedliggende data herfor er i vidt udstrækning offentligt tilgængelige via *Upworks* hjemmeside, hvorfor en replikation har været mulig. På nuværende tidspunkt har *Upwork* 4378 danske arbejdstagere tilknyttet platformen, hvoraf 299 har arbejdet mindst en time eller tjent mindst 1 dollar³³ (se bilag 6), svarende til, at 6,8% af de registrerede brugere har været beskæftiget. Fra november 2015 (hvor Ceveas rapport blev udgivet) til juni 2017 er der derfor sket en stigning på 170% i antallet af tilknyttede arbejdstagere. Den absolutte vækst i antallet af danske arbejdstagere, der har udført min. en opgave, har i samme periode været på 136, svarende til en vækst på 83%. Nedenstående figur viser arbejdstagernes annoncerede timeløn i hhv. 2015 og 2017:

³³ Disse tal er hentet fra *Upworks* hjemmeside igennem en avanceret søgning på arbejdstagernes lokation, seneste beskæftigelse og et krav om at have arbejdet min. 1 time eller tjent min. 1 dollar (Bilag 6).

Figur 4.2.1.b

Fordelingen af de danske arbejdstagers annoncerede timeløn på Upwork, 2015 og 2017

Kilde: Cevea, 2015 og egne beregninger pba. Upwork.com

Som det fremgår af figur 4.2.1.b er andelen, der har en annonceret timeløn på under 100 kr. på samme niveau som i 2015. Der er 11% færre arbejdstagere med en annonceret timeløn på mellem 101-150 kr., mens andelen med en annonceret timeløn på mellem 151-200 kr. er steget med 7%.

På *crowd-work* platformen Guru er der registreret 1936 danske arbejdstagere, hvoraf 9 har varetaget en arbejdsopgave (egne beregninger pba. Guru.com), hvilket svarer til, at knap 1% af de registrerede har opnået beskæftigelse igennem platformen (Bilag 7).

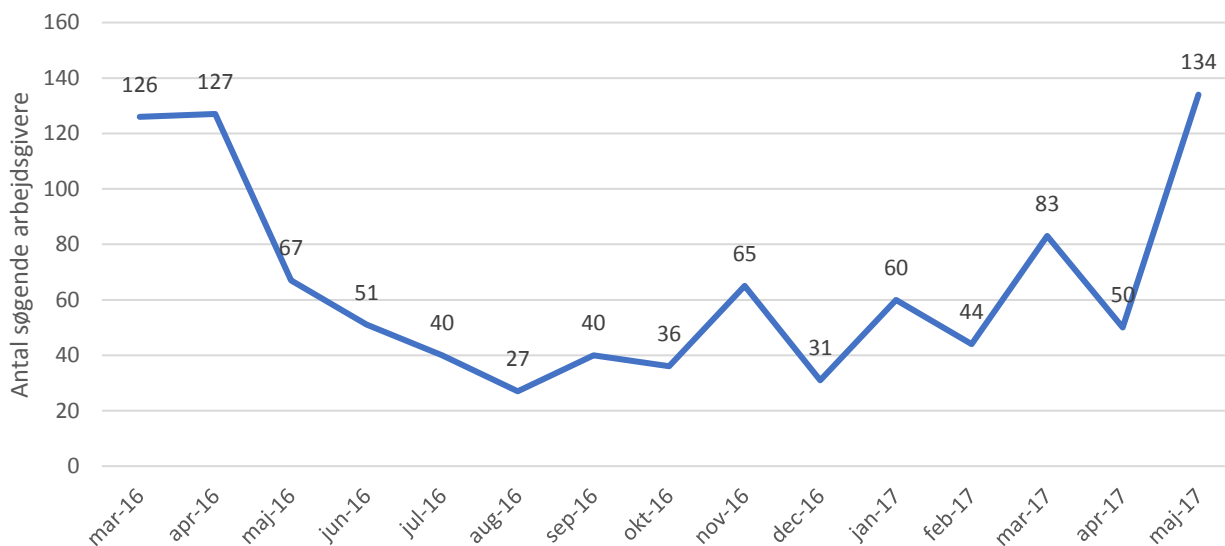
I det følgende er fokus derfor på de 18 *work-on-demand* platforme. Som branchebeskrivelsen i tabel 4.1.2.a indikerede, kan platformene groft opdeles i to overordnede grupperinger: Transport/udbringning samt fysisk relateret arbejde omfattende alt fra baby- og hundepasning til rengøring og håndværdsarbejde. Startende med sidstnævnte vil data fra begge grupperinger blive præsenteret.

Ugebrevet A4 har forsøgt at kortlægge det fysiske arbejdets størrelse og fastslået, at de fem største aktører i branchen (*Ahandyhand*, *Cleady*, *Meploy*, *Happyhelper* og *Jobbi*) tilsammen har mere end 20.000 brugere tilknyttet, der udbyder arbejdskraft (Frederiksen, 2017). Det følgende præsenterer *Jobbis* andel heraf. På *Jobbi* blev den første kontakt mellem en arbejdsgiver og -tager blev skabt i marts 2016, og siden da har der

været etableret 1005 arbejdsrelationer af varierende karakter og omfang³⁴. Følgende figur visualiserer det månedlige antal af gange, hvorpå en person på platformen har ønsket at få adgang til en anden brugers kontaktoplysninger³⁵:

Figur 4.2.1.c

Antal interaktioner mellem arbejdsgiver og arbejdssøgende på Jobbi.dk, marts 2016 – maj 2017

Kilde: Dataudtræk fra Jobbi.dk og egne beregninger

Som det fremgår af figuren har *Jobbi* haft en svingende udvikling i antallet af interaktioner over perioden. I 3 ud af de 15 måneder har der været over 100, mens det de øvrige har været omkring 50 interaktioner pr. måned. 2 højtliggende måneder var marts og april 2016, hvorefter platformen oplevede et dyk. Dette kan dels begrundes i normale sæsonudsving, herunder ferie, helligdage, årstider mv, men kan også skyldes, at når der er etableret kontakt mellem arbejdsgiver og -tager på platformen, og såfremt denne er succesfuld, så er incitamentet til fortsat brug af platformen faldende. Dette kan også aflæses af bagvedliggende data: 41 pct. af de 1005 interaktioner, der i perioden har været på *jobbi*, har været unikke, mens de øvrige 59% angår

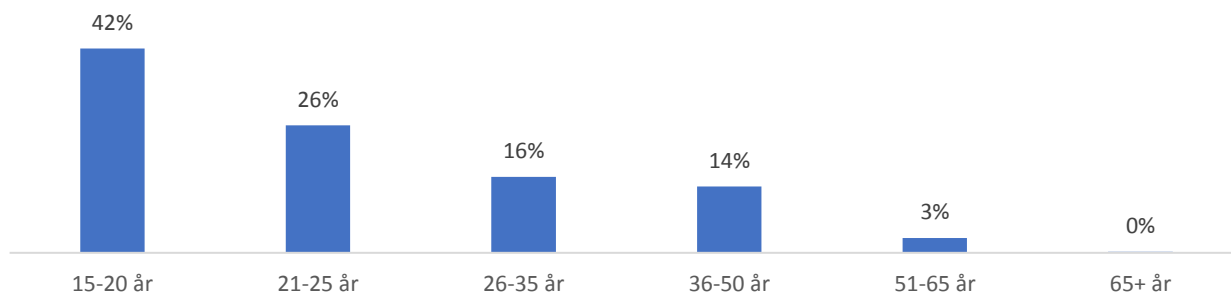
³⁴ Jobbi har intet kendskab til omfanget af og prisen for de forskellige arbejdsopgaver, der faciliteres igennem platformen, da man ikke modtager et gebyr herfor. Platformen har heller ikke kendskab til, om interaktionen fører til en reel arbejdsopgave, da nævnte interaktioner er et udtryk for, at en arbejdsgiver eller arbejdssøgende har frikøbt oplysninger om hinanden med det formål at opnå kontaktoplysninger herfor, så et arbejdsforhold kan etableres.

³⁵ På *Jobbi.dk* er det muligt både for arbejdsgiver og arbejdstager at gøre kontaktoplysninger tilgængelige igennem et premium-abonnement. Ovenstående indikerer de gange, hvor en bruger på platformen har ønsket at få oplyst kontaktoplysninger på en vilkårlig bruger. Gengangere er her sorteret fra på dagsbasis. Dvs., at de gange, hvor en bruger har ønsket at få oplyst kontaktoplysninger på mere end en anden bruger pr. dag, er disse ekstra gange sorteret fra ud fra en formodning om, at en given arbejdsgiver kun ønsker at tilknytte en arbejdstager pr.dag.

gentagen kontakt (egne beregninger). Når brugernes alder krydses med de brugere³⁶, der er blevet ønsket kontaktannoncer på, giver det følgende aldersfordeling blandt de formodede arbejdstagere:

Figur 4.2.1.d

Aldersfordelingen blandt brugerne på Jobbi

Kilde: Dataudtræk fra Jobbi.dk og egne beregninger

Som det fremgår, er 2 ud af 3 under 25 år, og 30 pct. er mellem 26-50 år, mens kun lidt over 3% er over 51 år. I det samlede erhverv var 15,4% af de beskæftigede mellem 15-24 år i 2016, mens 17,3% var over 55 (Danmarks Statistik, AKU101). Dette styrker formodningen om, at det typisk er unge arbejdstagere, der finder beskæftigelse *online*.

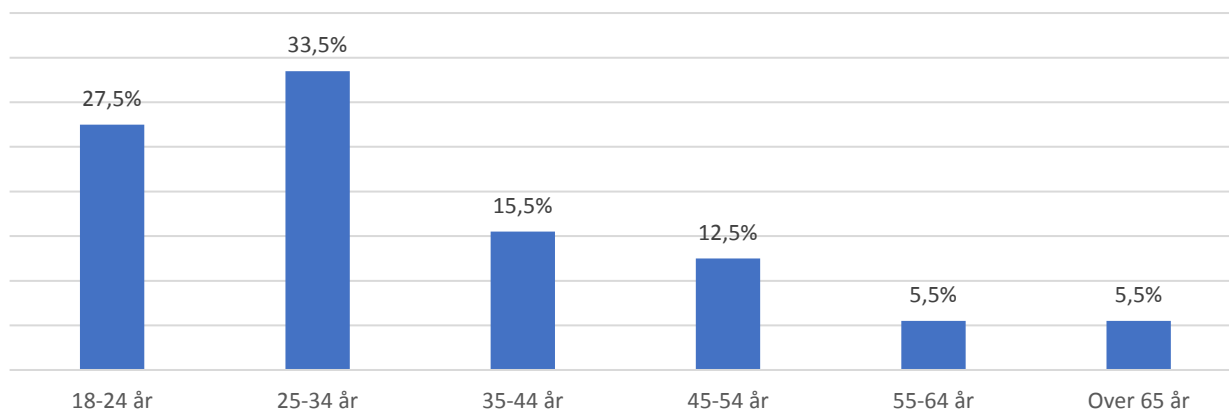
Derudover har *Renren* oplyst, at de har 483 *hjælpere* tilknyttet deres platform, hvoraf ca. 300 er aktive, hvilket svarer til, at ca. 62% af deres *hjælpere* har udført mere end et job hos deres kunder (bilag 8). Hos *Meploy* er der omkring 1000 aktive arbejdstagere (bilag 9).

I transport- og udbringningsdelen er *Haxi* placeret. På Haxis platform er der registreret 9858 chauffører på tværs af Skandinavien, hvoraf ca. 1000 af disse er aktive i Danmark (bilag 10). 6499 af chaufførerne har kørt mere end en tur svarende til en aktivitetsgrad på 67,7% (bilag 10). Antages det, at samme aktivitetsgrad er gældende i Danmark som i hele Skandinavien, giver det 677 aktive chauffører. Chaufførerne på Haxi fordeler sig på 86 % mænd og 14% er kvinder (bilag 10). Til sammenligning er der 4283 registrerede taxaer i Danmark (Danmarks Statistik, BIL8). De ledsagende 3179 fuldtidsstillinger udfyldes af 3016 mænd (94,9%) 164 kvinder (5,1%), (Danmarks Statistik, LONS20). Flere kvindelige chauffører arbejder således *online* end *offline*. Gennemsnitsalderen for de mandlige chauffører på Haxi er 30 år, mens den for kvinderne er 26 (bilag 10), og den generelle aldersfordeling følgende:

³⁶ Heri ligger en antagelse om, at det i de fleste tilfælde er en arbejdsgiver, der ønsker kontaktoplysninger på en arbejdstager til en given opgave. Dette er primært bundet i en formodning om, at incitamentet til at få kendskab til kontaktoplysninger på andre brugere er markant størst hos den, der ønsker at få udført en arbejdsopgave.

Figur 4.2.1.e

Aldersfordelingen blandt chaufførerne på platformen Haxi, 2017

Kilde: Dataudtræk fra Haxi.me

Som det fremgår af diagrammet er 61% af chaufførerne under 34 år, og 27,5% under 24 år. Dette er i tråd med tallene for *Jobbi*, der også havde markant flere yngre end ældre arbejdstagere tilknyttet. Til sammenligning har *Usemover* over 3000 chauffører tilknyttet i Danmark (*Usemover*, 2017b). *Uber* havde i 2015 2134 registrerede chauffører i Danmark, hvoraf 112 (5,6%) i 2015 tjente over 100.000 kr. (*Skat*, 2016) og kan antages at have haft denne som primær beskæftigelse. Samlet havde *Uber* chaufførerne indtægter for 56 millioner kr. i 2015 (*Skat*, 2016).

Der er således danskere der har ladet sig registrere og udbudt deres arbejdskraft på de digitale platforme. Aktivitetsgraden er disse er svingende mellem platformene, hvor der på *Upwork* og *Guru* blot er op til 10% af de registrerede der oplever at finde beskæftigelse. Større beskæftigelsesgrad er gældende på *work-on-demand* delen, hvor hhv. *Haxi* og *RenRens* beskæftigelsesgrad er omkring 60%. På *Jobbi* og *Haxi* er det i overvejende grad yngre arbejdstagere der finder beskæftigelse. Ligeledes er der en større andel af kvinder registeret som chauffør hos *Haxi* end tilfældet er i det traditionelle taxaerhverv. Platformen *Cleady* oplever, at 1/4 af deres beskæftigede har denne beskæftigelse som deres primære (*Frederiksen*, 2017). Da *Uber* var beskæftiget i Danmark tjente 5,3% af de samlede beskæftigede over 100.000 om året hvoraf det må formodes, at dette også var en primær indtægt. Prekære arbejdsforhold eksisterer derfor på det danske arbejdsmarked og bliver faciliteret på platformene. Dette vil blive yderligere begrundet i det følgende.

5. Udbredelsen af prekære arbejdsforhold i Danmark, betydningen heraf, og er disse en tilsigtet konsekvens af den danske arbejdsmarkedsregulering?

Med udgangspunkt i de fire arbejdsteser (afsnit 1.1) vil dette kapitel vurdere, hvorvidt de arbejdsrelaterede udfordringer, der er blevet identificeret i kap. 4 vedrørende arbejdsvaretagelsen på *onlinedelen* af arbejdsmarkedet faciliterer prekære arbejdsforhold for arbejdstagerne, og herunder, hvordan disse adskiller sig fra andre prekære arbejdsforhold på arbejdsmarkedet i regi af de faglige og politisk regulerede rettigheder. Dette danner udgangspunktet for den efterfølgende vurdering, hvis mål er at afklare, hvorvidt prekære arbejdsforhold er en tilsigtet effekt af den neoliberale samfundsstrategi, der har influeret den danske arbejdsmarkedsindretning. Sluttelig følger en præsentation af, hvilke reguleringsmekanismer der er nødvendige for at modvirke denne tendens og skabe lige rettigheder på tværs af skellet mellem *offline-* og *onlinedelen*.

5.1 Skabes prekære arbejdsforhold på *onlinedelen* af arbejdsmarkedet?

De arbejdsrelaterede udfordringer der, i regi af platformene, blev identificeret i kap. 4 skaber således prekære arbejdsforhold, jf. Standings definition, og som nævnt i kap. 3 er disse unikke fra tidligere tiders prekære arbejdsrelationer.

Dette viderefører ikke blot den allerede herskende distinktion mellem lønmodtagere og selvstændige, men videreudvikler denne i en retning, der for det enkelte individ betyder, at det prekære arbejdsforhold bliver forværret – til virksomhedernes fordel, da disse arbejdstagere, på en række af platformene hverken har den selvstændiges arbejdsrelaterede goder, i form af blandt andet at være egen chef, eller selv har instruktionsbeføjelsen (kap. 4). Visse virksomheder agerer således som arbejdsgiver frem for kommunikationsfora, og afspejler til en vis grad, at denne udbygning af de prekære arbejdsforhold er sket som følge af en succesfuld magtpositionering overfor arbejdstagerne, men også i form af en succesfuld påvirkning af samfundets dynamiske processer ud fra det neoliberale ideal (afsnit 5.2).

Dette betyder, at de vilkår, som arbejdstagerne arbejder under på *onlinedelen* af arbejdsmarkedet, er mere usikre end arbejdstagernes på *offlinedelen* – uagtet at de, i princippet, udfører samme job. Dette faciliteres pba. det kapitale ideal om at profitmaksimere og nedbringe egne produktionsomkostninger for at kunne forblive agile i konkurrence med andre konkurrenter (kap. 3), og det kommer til udtryk igennem et ønske hos virksomhederne om at undgå at blive placeret som arbejdsgiver i det herskende system, da de herved skal leve op til en række lovgivningsmæssige bestemmelser i den politiske regulering. Dette var blandt andet et forhold, der fik Uber til at lukke i Danmark (Flensburg & Lindtoft, 2017).

De identificerede arbejdsrelaterede udfordringer der er skabt med fremkomsten af *onlinedelen* af arbejdsmarkedet, er med til at udbygge de prekære arbejdsforhold som der hersker på det danske arbejdsmarkedssystem, da disse arbejdstagere hverken har de fagligt overenskomstfastsatte rettigheder for lønmodtageren eller de politisk regulerede. Dette skaber således et yderligere skel mellem de danske arbejdstagere, hvor de OK-sikrede arbejdstagere har de mindst prekære arbejdsforhold, fulgt af de arbejdstagere, hvis arbejdsforhold ikke er OK-dækket, og slutteligt, den nye gruppe, de digitale arbejdstagere, hvis arbejdsrelaterede udfordringer bevirker, at disses arbejdsforhold er mere prekære end identificeret hos de to førnævnte grupperinger.

Denne forskel skaber derfor også, jf. Standings definition, et skel i adgangen til det industrielle medborgerskab, og heraf en forskel i arbejdstagernes sikkerhed, identitet og rettigheder, hvor først- og sidstnævntes forskelle er gennemgået i kap. 4. Som nævnt i kap. 3 omhandler dette, det industrielle medborgerskabs syv former for sikkerhed, herunder *labour market*³⁷, *employment*-, *job*-, *work*-, *skill reproduction*-, *income*- og *representation security*. Graden af prekære arbejdsforhold for arbejdstageren er således knyttet til forskelle i deres sikkerhed, og implicit hvorvidt den neoliberale strategis ønske om at flytte de markedsmæssige usikkerheder over på individet frem for kapitalen er lykkedes. Som det fremgik af kap. 4 er der forskelle i arbejdstagernes sikkerhed i regi af hvorvidt arbejdsudførelsen foregår *online*- eller *offline*, hvor forskellen i *employment*-, *work*- og *income security* kommer til udtryk ved, at førstnævnte gruppes arbejdsforhold hverken er dækket af den faglige eller politiske regulering for lønmodtagerne (kap. 4). I tilfælde af konkurs er deres oparbejdede løn således ikke dækket af Lønmodtagernes Garantifond. I tilfælde af en arbejdsulykke skal de, på de fleste platforme, have tegnet egen arbejdsulykkesforsikring. I tilfælde af sygdom modtages sygedagpenge først efter 14 sygedage.

Dette kan suppleres af den forskel og udbygning af det prekære arbejdsforhold der sker fra de institutionelle rammer ved, at de digitale arbejdstagere ikke har samme adgang til kontant- og dagpengesystemet som deres modpart på *offlinedelen* (kap. 4). Dette udbygger således også de prekære arbejdsforhold, og skaber, for så vidt, en devaluering af det digitale arbejdsforhold, da dette ikke anerkendes på lige vilkår med det traditionelle marked.

Prekære arbejdsforhold, og dets udbredelse i Danmark, bliver, med *onlinedelen* af arbejdsmarkedet, faciliteret og udbygget, og afspejler en iscenesættelsen af det entreprenørlignende ideal og den neoliberale

³⁷*Labour-market* sikkerhederne er ikke uddybet i det følgende da disse ikke er relevante for *onlinedelen* af arbejdsmarkedet. Fokus er på, at der ikke er lige muligheder for og adgang til arbejdsmarkedet og er således tættere knyttet til migranternes forhold frem for danske arbejdstagere på de digitale platforme.

strategis effekt på den pågående *landnahme*, hvilket kommer til udtryk igennem de ovennævnte forhold, der afspejler dele af det negative frihedsbegreb, hvor frihed gøres lig med frihed fra staten (kap. 3).

Ovenstående etablering af det negative frihedsideal har også betydning for individets opbygning af egen arbejdsidentitet, herunder forhold vedrørende Standings *skill-*, *reproduction-* og *representation security*. Implicit er dette typisk knyttet til en kontraktmæssig distinktion, herunder arbejdstilknytning, der gør det muligt at avancere, danne og vedligeholde et netværk. Det omhandler derfor forskellen i karrieremobilitet på *online-* og *offlinedelen* af arbejdsmarkedet, og er heraf knyttet til arbejdstagerens identitet. Typisk har dette ikke stor betydning i de u- og faglærte jobs der varetages på tværs af skellet og igennem *work-on-demand* platformene. For en taxichauffør underlagt en vognmand er den eneste mobilitet der kan forekomme at blive vognmand. For en rengøringsdame er der ingen – så længe fokus fastholdes på lønmodtagerrollen. Karrieremobiliteten er kun central for de arbejdstagere, hvis arbejdsopgaver er mindre specifikke.

Her adskiller *crowd-working* platformene sig fra *work-on-demand* delen. Det prekære arbejdsforhold udbygges herigennem, da arbejdstagerne i jobs med lav karrieremobilitet ikke har mulighed for at avancere (kap. 3), da disses arbejdsvaretagelse er knyttet til en enkelt arbejdsopgave. Dette er ikke distanceret fra midlertidige ansættelser på *offlinedelen*, men det nye og centrale er, at konkurrencen for disse jobs er eksploderet *online*, hvor hele verdenen kæmper om samme jobs, modsat tidligere, hvor der lå en normal tids- og stedmæssig begrænsning herpå (kap. 1). Hvorvidt denne arbejdsvaretagelse *online* derved er mere prekær end den, der foregår *offline*, er, udover rettighedsforskellene mellem arbejdstagerne *online* og *offline*, ligeledes illustreret igennem den lønmæssige forskel, hvor halvdelen af de danske arbejdstagere på *Upwork* arbejder til en timeløn på under 150 kr. Modsat er den gennemsnitlige timeløn for en lønmodtager uden ledelsesansvar på tværs af det samlede erhverv på 226,23 kr. (Danmarks Statistik, LONS40). Inden for vidensservice er den på 216,86 (Danmarks Statistik, LONS40). Indicier peger derfor på, at arbejdstagernes løn på *crowd-work* platformene bliver presset i nedadgående retning, og skaber, i tråd med tilgangen til de manglende lønmodtagerrettigheder, en højere grad af prekære arbejdsforhold. Disse prekære arbejdsforhold afspejler en succesfuld implementering af den neoliberale strategis ønske om det entreprenørlignende ideal, men også ønsket om at profitmaksimere og flytte markedsrisici over på individet.

Ovennævnte forskelle i Standings syv sikkerheder omhandlende det industrielle medborgerskab bevirker også, at der skabes forskel blandt de sociale og økonomiske medborgerskabsrettigheder defineret af FN (kap. 3). Grunden den store lighed herimellem er en yderligere beskrivelse ikke nødvendig herfor.

Dertil kommer arbejdstagernes manglende selvstændige repræsentation på det faglige og politiske niveau (Standing, 2011). I regi heraf er der ikke etableret selvstændige organisationer, men deres problemer

forsøges løst i de eksisterende, hvilket blandt andet publikationer fra LO og HK vidner om (afsnit 1.3). Hvorvidt dette er problematisk for arbejdstagerne på de digitale platforme i det danske arbejdsmarkedssystem, er for tidligt at vurdere, da regeringen endnu ikke har fremlagt deres initiativ for en regulering af området, men blandt andet har nedsat et *Disruptionråd*, der blandt flere opgaver har til formål at komme med forslag til formningen af fremtidens danske arbejdsmarked³⁸ (Statsministeriet, 2017a). Men der har været indici på, at arbejdstagernes ønsker er blevet marginaliseret. Den nye dagpengereform vedtaget i juni 2016 var en oplagt mulighed for, at inkorporerer *on-demand-økonomien* i systemet på lige fod med lønmodtagerne på *offlinedelen*. Målet med reformen var at gøre systemet mere fleksibelt, anerkende småjobs og med oprettelsen af en beskæftigelseskonto at inkludere den enkelte ledige i egen udbetaling (Folketinget, 2016). *On-demand-økonomien* blev holdt uden for den endelige aftale.

Ovennævnte eksempler på reformindholdet illustrerer ydermere, at den neoliberale agenda om det entreprenørlignende ideal var i centrum, men blot ikke betød en ligestilling af arbejdstagerne. Resultatet af *Disruptionrådet* vil være med til at styrke eller negligere betydningen af den selvstændige repræsentation og dets betydning. Det er således ikke blot i regi af de fagligt- og politisk sikrede rettigheder, at de digitale arbejdes forhold er mere prekære end hos arbejdsstyrken på *offlinedelen*. Dette er også afspejlet i det formaliserede system, hvor deres arbejdsrelaterede udfordringer ikke er blevet besvaret. Det handler derfor også om et spørgsmål om magt, hvad enten denne omhandler interne organisatoriske forhold, eller eksterne mellem arbejdsmarkedets parter. Og ligeledes, om dennes anvendelse afhænger af et korporativt inddragende ideal, eller hvorvidt succes kan forventes igennem plurative kanaler (kap. 3). Slutteligt afspejler *Disruptionrådet* også en følgevirkning af *landpreisgabe*, heraf hvordan den nye teknologi skaber behovet for underlæggelsen af nye territorier (*landnahme*), og som følge heraf, hvorvidt et systemmæssigt behov for at forholde sig til dette territoriums udformning og hertil knyttede konsekvenser skaber et reguleringsbehov.

De arbejdsrelaterede udfordringer, der blev identificeret i kap. 4, udbygger derved ikke blot de prekære arbejdsforhold, der eksisterer for arbejdstagerne *online*, men afspejles også i den formaliserede proces, dets magtkampe, og dets formning af samfundet, jf. den neoliberale strategi og de dynamiske processer (kap.3). Hvorvidt disse prekære forhold er tilsigtet, vil blive uddybet i det følgende. I regi af dette konstateres det blot, at prekære arbejdsforhold i regi af det danske arbejdsmarked er blevet udbygget og spredt på det digitale arbejdsmarked som følge af de arbejdsrelaterede udfordringer, der heri har kunne identificeres.

Der hersker således en forskel i medborgerskabsstatussen og graden af prekære arbejdsforhold, som arbejdstageren oplever, for arbejdstagerne på hhv. *online-* og *offlinedelen*. Denne forskel af prekære

³⁸ Herudover kan også nævnes en deleøkonomisk plan udformet af Erhvervs- og Vækstministeriet i 2016 og ekspertpanelet for platformøkonomien nedsat af HK og Akademikernes fagforening (Akademikerne, 2016).

arbejdsforhold bevirker også, at der, til en vis grad, skabes *denizens* som følge af fremkomsten af det digitale arbejdsmarked. Dette er i høj grad begrundet i den store forskel, der kunne identificeres i de digitale arbejdstagerens politisk regulerede rettigheder, hvor deres placering som selvstændig, bevirker en manglende indgang til de lovgivningssikrede lønmodtagerrettigheder, som er gældende for alle lønmodtagere på *offlinedelen*. *Security* delen i flexicurity er således forringet for denne del, jf. det danske arbejdsmarkedssystemets traditionelle karakteristikon. Men omfanget af disse *denizens* er endnu begrænset, jf. beskrivelse i kapitel 4 af antallet af arbejdstagere *online* med denne beskæftigelse som primær. Men forhold taler dog for, at disse arbejdsforhold, og heraf andelen af *denizens*, er stigende, som påvist gennem kortlægningen af blandt andet enkeltmandsfirmaer i Danmark i kap. 4.

5.1.1 Delkonklusion

For kort at opsummere er der i det ovenstående blevet identificeret en forskel i arbejdsforholdene mellem arbejdstagerne på hhv. *online*- og *offlinedelen* af arbejdsmarkedet som følge af de arbejdsrelaterede udfordringer, der blev identificeret for den digitale arbejdstager i kap. 4. Denne forskel er med til at skabe en distinktion mellem arbejdstagerne igennem en forskel i det industrielle medborgerskab, og som følge heraf, er arbejdstagerne på platformene underlagt arbejdsvilkår, der faciliterer prekære arbejdsforhold af en dybere grad, end tilfældet er for deres ligesindede på *offlinedelen*. Denne forskel faciliteres pba., at arbejdstagernes rolle defineres forskelligt på tværs af arbejdsmarkedet, hvor en rengøringsassistent på *offlinedelen* af arbejdsmarkedet kategoriseres som lønmodtager, er en beskæftiget med samme arbejdsbeskrivelse underlagt arbejdsvilkår der er forbeholdt selvstændige på *onlinedelen*. Sidstnævntes arbejdsvilkår er derfor mere prekære end deres modpart på *offlinedelen* af arbejdsmarkedet, da de ikke har adgang til lønmodtagernes lovgivningssikrede rettigheder. Det digitale arbejdsmarked udbreder derfor ikke blot allerede eksisterende prekære arbejdsforhold, jf. forskellen mellem en ansat underlagt overenskomst og en uden for, men udbygger forståelsen af prekære arbejdsforhold i Danmark igennem det digitale arbejdsmarkeds vægtning af arbejdstagerne som selvstændige frem for lønmodtagere. *Denizens* skabes derfor som følge af *on-demand-økonomien*. Hvor stort omfanget heraf er usagt, men indicier taler for, at omfanget er voksende (jf. kap. 4).

Hvorvidt ovenstående prekære arbejdsforhold i fremtiden vil agere norm frem for undtagelse, er ud fra ovenstående usagt men alligevel et centralt spørgsmål i regi af, hvordan denne gruppe kan præge egne vilkår. For at søge efter svar herpå kan blandt andet skelnes til det politiske systems indretning af arbejdsmarkedet og de hertil knyttede områder, for heraf at udlede, om de nuværende vilkår for arbejdstagerne kan beskrives som værende en del af en tilsigtet politisk agenda, eller hvorvidt de blot afspejler et hul i lovgivningen, der ikke har været tilsigtet, men som er opstået, pba samfundets udvikling. Dette vil blive undersøgt i det følgende, hvor den neoliberale samfundsstrategis konsekvenser for arbejdstagerne på *on-demand-*

økonomien undersøges. Magtforståelsen, og derved, den neoliberale strategis gennemslagskraft i samfundet, bliver derfor central, og forholdet herimellem er det udgangspunkt, det følgende hviler på, og afspejler en forståelse af.

5.2 Er de prekære arbejdsforhold på *onlinedelen* af arbejdsmarkedet en tilsigtet effekt af den neoliberale samfundsstrategi i Danmark?

Hvorvidt der gives belæg for at hævde dette, vil som udgangspunkt blive forsøgt afklaret gennem en vurdering af arbejdsmarkedsindretningen, herunder hvordan den neoliberale strategi har influeret på de dynamiske effekter i samfundet. Fokus rettes derfor mod strategiens indflydelse på den socioøkonomiske tilegnelse, den sociokulturelle acceleration og den sociopolitiske aktivering, for herigennem at kunne vurdere, om *on-demand-økonomien* er en afledt effekt, jf. teorien om *policy diffusion*, af de sidste årtier pågåede danske samfundsstrukturering, herunder om *on-demand-økonomien* er en tilsigtet eller utilsigtet følge heraf.

Dette søges der svar på i det følgende, herunder spørgsmålene hvorvidt *on-demand-økonomien* afspejler et neoliberalt ønske om *landnahme*, om *on-demand-økonomien* er udtryk for udfaldet af en sociokulturel aktivering med formålet såvel at effektivisere og fremme et entreprenørlignende ideal som at maksimere individets og samfundet produktivitet, samt sluttelig hvorvidt *on-demand-økonomien* er resultatet af en sociopolitisk aktivering, hvis formål har været, at individualisere markedsrisici og fremme en bestemt forståelse af det aktive samfund og den sociale kontrakt.

Forud for besvarelse er en forståelse af følgende forudsætning imidlertid central, nemlig at denne baseres på en skelnen mellem konkrete tilfælde og abstrakte formodninger, som er forbundet med den abduktive metode (kap. 2). Genstandsfeltet *on-demand-økonomien* hviler ikke på eksplicite formuleringer vedrørende dens etablering og udvikling, hvoraf der kan udledes konkrete politikønsker eller forsøg på en direkte konsekvent gennemførelse af en samfundsmæssig strategi. Dette må derfor i stedet studeres implicit, hvilket vil sige igennem, hvorvidt genstandsfeltet og udviklingen herpå er udtryk for et samfundsmæssigt ønske udledt af politikker fremført på andre områder³⁹. Her via forståelsen af *policy diffusion*, som i kraft af *on-demand-økonomiens* fremkomst er spredt hertil. Således kan denne derfor godt være udtryk for et bestemt politikønske mv, selvom intet eksplicit er blevet fremført, og ligeledes er dette beskrevet igennem abstrakt vurderede indicier frem for en konkret tolkning.

³⁹ En undtagelse kan identificeres med lovgivningen inden for taxiområdet, hvor den reviderede taxilov afspejlede et ønske om at undgå skatteunddragelse inden for branchen med krav om taxi-meter og sædefølere mv. Disse forhold afspejlede ikke en ændring af de arbejdsmæssige udfordringer, men derimod, hvordan virksomhederne på *onlinedelen* kunne reguleres, så disse, agerede på lige vilkår og i lige konkurrence med *offlinedelen* (Transport-, Bygnings- og Boligministeriet, 2017).

Den socioøkonomiske tilegnelse, og således *landnahme*, omhandler som nævnt i kap. 3 markedsgørelsen af områder ikke tidligere underlagt kapitalen samt en kulturel markedsgørelse af individet igennem en bestemt formning af subjektiviteten (kap. 3). Dette er de seneste årtier blandt andet kommet til udtryk igennem, at internettet er blevet område for kapitalen, herunder fremkomsten af *on-demand-økonomien*, der afspejler det direkte ønske om at profitmaksimere og henlægge markedsrisici på individet. Men det afspejler samtidig også den kulturelle *landnahme* af individets subjektivitet, herunder iscenesættelsen af det entreprenørlignende ideal, anvendelsen af ratingsystemer til en yderligere markedsgørelse af individets arbejde, samt visse af platformenes GPS tracking af arbejdsudførelsen (kap. 4). Mest af alt handler den kulturelle *landnahme* dog om markedsgørelsen internt mellem individerne, der kæmper om beskæftigelse og - i intern konkurrence - devaluerer egen arbejdskraft i bestræbelsen på at modtage arbejdsopgaver (kap. 4). Og dette med en voldsomhed over for individet, der klart overgår, hvad arbejdstagere på *offlinedelen* af arbejdsmarkedet har oplevet.

Men er denne *landnahme* tilsigtet? Arbejdsmarkedsindretningen de seneste årtier bidrager med indikationer på, at dette er tilfældet (kap. 3). Skiftet fra den interventionistiske til den mere udbudsorienterede arbejdsmarkedspolitik er et centralt udtryk herfor, men også skiftet væk fra et fokus på faglig regulering til et mere politisk drevet fokus med inddragelse af eksperter, embedsmænd mv. - som det blandt andet kommer til udtryk igennem *Disruptionrådet* og dets tilgang til politikudformning - er vigtig (jf. kap. 3). Iscenesættelsen af *workfirst*- politikker frem for *welfare* er central og afspejles også i *on-demand-økonomien*, selvom fokus her ikke direkte er på at øge arbejdsudbuddet. Forståelsen heraf er baseret på den individuelle tilgang, som arbejdsmarkedspolitikken er blevet formet af, hvor individet placeres centralt ift. markedets indbyggede risici, og skal tage mere ansvar for egen beskæftigelse, hvorved ansvaret for ledighed flyttes fra det keynesianske fokus på markedsfejl til arbejdstageren selv. Lykkedes det således ikke arbejdstageren at finde beskæftigelse, må det, qua den kulturelle *landnahme*, være denne, der ikke er god nok til at agere på jobmarkedet. Denne markedsgørelse udtrykker sig i høj grad på platformene, hvor fx ratings og lønfastsættelse af opgaver indebærer, at arbejdstagere i mange tilfælde må underbyde egen arbejdskraft i forsøget på at opnå arbejdsopgaver (kap. 1).

Fokusset på *workfirst* politikkerne afspejler også, at det korte sigte i arbejdsmarkedspolitikken er kommet i fokus. Mantraet er, at det er nødvendigt at øge udbuddet af arbejdskraft for at sikre, at virksomhederne kan hyre den nødvendige antal ansatte (Jørgensen & Baadsgaard, 2008). Samme markedsgørelse gør sig gældende på uddannelsesområdet, hvor systemets fokus er skiftet fra et dannelsessystem til et fokus på at gøre studerende arbejdsmarkedsparate – et forhold, der blandt andet kommer til udtryk i velfærdsaftalen fra 2006 (Velfærdsreformen, 2006). Ligeledes har det nye dagpengesystems fokus på at gøre individet selv til

den centrale i forbindelse med udbetaling (udtrykt ved fx indførelsen af beskæftigelseskontoen, der kan ses som et udtryk for den kulturelle *landnahme*, da reformen hermed har fokus på at ansvarliggøre individet og kommodificere dets engagement i egen understøttelse). *On-demand-økonomien* kan argumenteres for, at være en videreudvikling af disse tanker, og illustrerer, at der til stadighed er/fremkommer områder, hvor individets subjektivitet kan markedsføres – ligesom tilfældet er for produktionsmidlerne. Arbejdsmarkedsområdet er som nævnt i kap. 3 blevet underlagt den neoliberale samfundsforståelse og *landnahme*, og kapitalens tilegnelse af *on-demand-økonomien* spejler videreførelsen heraf, og afspejler derfor en tilsigtet konsekvens, jf. tankerne om *policy diffusion*.

Men nævnte *landnahme* fungerer som bekendt ikke uafhængigt af alt andet. Den komplementeres af en proces vedrørende en sociokulturel aktivering af samfundets individer, der skal understøtte *landnahmen* (kap. 3). Denne aktivering af individerne er tredelt og baseret på at indlejre en forståelse for/af, hvordan resultatorienterede processer skal implementeres i samfundet, accelerere en kulturel forståelse herfor, samt frembringe et rationale for, at effektivisering af individet er nødvendig for, at førnævnte *landnahme* kan effektueres, blive succesfuld og derved komme individet (arbejdstageren) til gode (kap. 3). Fokus er på at skabe en bestemt frihedsforståelse igennem implementeringen af det entreprenørlignende ideal som udgangspunktet for denne tredelte sociale acceleration. *On-demand-økonomien* afspejler på sin vis den neoliberale tanke herom, da de fleste markedsrisici bliver placeret hos individet: Frihed til egen fleksibel arbejdstilrettelæggelse, men igennem accept af usikkerhed omkring ansættelsesforholdets længde, timeomfang og betaling, frihed for afhængighed af andre i forbindelse med arbejdets udførelse, og igennem isolation ift. andre arbejdstagere mv. Spørgsmålet, der rejser sig, er, om dette er tilsigtede og ønskede effekter af udformningen af den danske arbejdsmarkedspolitik de seneste årtier?

En indfaldsvinkel hertil er ligeledes igennem arbejdsmarkedspolitikken, hvor et mål har været at ansvarliggøre individet i forbindelse med egen ledighed (dagpengereformen), fremme aktivitetspolitikker på beskæftigelsesområdet (udbudsreformerne som identificeret i kap. 3), samt at tilvejebringe en ændring af frihedsforståelsen hos individet afspejlet af forståelse af den aktive medborger, og igennem en ændring af forholdet mellem individets ret og pligt (kap. 3). Sidstnævnte så omfattende, at det kan tages til udtryk for et ønske om en nytolkning af medborgerskabspligten i retning af en mere liberal forståelse og dermed en komplementering af den overordnede *landnahme*-proces.

Iscenesættelsen af værdierne indlejret i det entreprenørlignende ideal er således tilsigtet, med konsekvensen, at frihedsidealet bliver mere negativt (kap. 3), afspejlet igennem hvordan de nævnte politikker har præget arbejdsmarkedsområdet (kap. 3). Men det er også en direkte konsekvens af det etablerede kompromis mellem arbejdsmarkedets parter og det politiske system, som det danske

arbejdsmarkedssystem afspejler, herunder flexicurity og den relationelle kontrakt (kap. 3). På *offlinedelen* af arbejdsmarkedet accepteres arbejdsgivernes relativt lempelige vilkår for at afskedigede personale, fordi arbejdstagerne er relativt godt sikret mod ledighed via dagpengesystemet. På *onlinedelen* forstærkes fleksibilitetsdelen, men med tab af *security* – ét ord for den jobmæssige usikkerhed, der mere omfattende og præcist beskrives gennem begrebet prekære arbejdsforhold – uagtet om dette er tilsigtet eller ej. Det er således en afledt effekt, da de opstillede præmisser for *onlinedelen* gør dette muligt. Dette er skidt for arbejdstagerne på *onlinedelen* – men er for så vidt en indirekte konsekvens af samfundsstruktureringen afspejlet af både flexicurity-systemet, men også de seneste årtiers fokus på *workfirst*-politikker. Ligeledes er dette understøttet af de forringelser, der er sket på *security*-siden i det danske *flexicurity*-system, hvor der for kun få år tilbage skete en forkortelse af dagpengeperioden fra 4 til 2 år, og heri indeholdt mere ansvar for egen ledighed for det enkelte individ. De ringere arbejds- og rettighedsvilkår for arbejdstagerne på *onlinedelen* følger således en neoliberal linje anlagt i beskæftigelsespolitikken og afspejler en tilsigtet effekt, hvilket også illustreres igennem indførelsen af blandt andet beskæftigelseskontoen i forbindelse med den nye dagpengereform fra 2017 (Folketinget, 2016), der netop viderefører det negative frihedsideal og den liberale medborgerskabspligt igennem en vægtning af, at individet skal have mere kontrol og ansvar for egen ledighed.

Denne ansvarsplacering er også indlejret i den sociopolitiske aktivering, der foregår ift. individet, og som understøtter de to ovennævnte dynamiske effekter. Hvorvidt dette er tilsigtet eller ej forbinder sig, hvilke individer institutionerne ønsker at omfatte, og hvilken adfærd man ønsker at fremme. *Foucauldian governmentality*-praksissen er derfor i centrum, og i forhold til *on-demand-økonomien* er det klart, at denne er blevet til i en tid med udgangspunkt i og ønske om at fremme det entreprenørlignende ideal hos individerne. Dette er blandt andet belyst i kap. 4, hvor det blev fremført, at arbejdstagere af platformene betragtes som selvstændige, hvilket er videreført i førnævnte individualisering og dets udtryk i arbejdsmarkedspolitikkerne, og således afspejler statens og institutionernes ønske for samfundets individer, hvor det aktive samfund og den korrekte forståelse heraf er i centrum.

Men hvad er individets ønske? En forståelse heraf kan i høj grad knyttes til en bestemt forståelse af termen frihed, herunder hvordan frihed associeres og dermed sættes i relation til samfundet, og hvordan dette kommer til udtryk i forbindelse med accept af førte politikker og samfundsindretning (kap. 3). Er frihed for individet således et liv fri af samfundets lovgivnings- og markedsregulerende begrænsninger, eller er frihed bedst sikret igennem samfundet, der igennem stat og markedsreguleringer lovgiver og fastlægger stringente og frihedsbegrænsende krav til også individet, men som hermed samtidig udspænder sikkerhedsnet under individet og dets mulighed for selvudfoldelse?

On-demand-økonomien forbinder sig til den første form for frihed – men er dette tilsigtet eller utilsigtet ift. ønskerne i det danske samfund? På det danske arbejdsmarkedsområde er svaret herpå todelt. På den ene side fastholdes ønsket, at de dårligst stillede i samfundet skal hjælpes, og således skal ansvaret for eget liv og egen velfærd ikke individualiseres alene pålægges det enkelte individ, jf. førnævnte beskrivelse af det danske arbejdsmarkedssystem, og det interventioniske fokus fastholdes således. (kap. 3). Men som nævnt i kap. 3 er der sket en bevægelse, så på den anden side, der forekommer et skifte i retning mod mere en individualiseret tilgang til og frihedsplacering af borgerne ift. stat og arbejdsmarked. Sidstnævnte finder blandt andet udtryk i forbindelse med indførelsen af mere fleksible arbejdstider, de nævnte aktiveringspolitikker og mantraet om, at det skal *kunne betale sig at arbejde*. Næring til denne politiske institutionalisering er uden tvivl kommet igennem fx de landskendte eksempler angående *Dovne Robert* og *Fattig Karina*, der har stået som symboler for den neoliberale agenda og ønske om en bestemt forståelse af termer som frihed, og individets ret og pligt, med indvirkning på forståelsen af den sociale kontrakt, der hersker mellem individet og samfundet, og som bestemmer udformningen af det aktive samfund (kap. 3).

Hvor dagpengeperioden i starten af 1990'erne var ubegrænset, er den i dag på to år, og dette med krav om en vis beskæftigelse og med karenperioder inkluderet (Torfing, 2004; Folketinget, 2016). Retten til understøttelse i tilfælde af ledighed ledsages i dag også af en række krav til individet, der tidligere ikke var så omfattende. *Work-first*-politikkerne har ledt til et fokus på aktivering og at få folk i arbejde frem for at styrke deres uddannelse/kompetencer, hvilket velfærdsreformen fra 2006 illustrerer (Velfærdsreformen, 2006). Samme tendens kan spores i kontanthjælpssystemet, ligeledes startende med krav om aktivering i starten af 1990'erne (Torfing, 2004) og siden udbygget til i dag til at omfatte et krav som blandt andet 225-timers reglen for at modtage understøttelse. Alle disse ændringer kan også ses som udtryk for, at frihedsforståelsen i samfundet og på arbejdsmarkedet har forrykket sig de sidste årtier, og dette tilsigtet og som del af en neoliberal samfundsstrategis gennemslag. Implementeringen af alt det nævnte er ikke foregået uden modstand, og fx kampen om dagpengereformen i 2010 afspejler en institutionel magtkamp vendt herimod i et forsøg på at mildne reformens effekt⁴⁰ (Regeringen, 2013). Dette afspejler blot en af de kampe, der er foregået vedrørende samfundsindretning med indvirkning på frihedsrettigheder. Men uagtet heraf har lovgivning og anden fastlæggelse af forhold på arbejdsmarkedet de seneste årtier været kendetegnet ved, at fokus har været på, at flytte mere ansvar fra samfundet og over på individet, igennem en italesættelse af begreber individuelt ansvar, frihed, ret og pligt, og dette har været tilsigtet.

On-demand-økonomiens placering af hovedparten af arbejdsansvaret hos individet afspejler en afledt effekt af denne samfundsstrukturering – og kan således også siges at være tilsigtet. Som sådan indgår dette i en

⁴⁰ Denne reform ledte således også til stor intern uro for den senere S-R-regering (Socialdemokratiet, 2015).

samfundsforandring, der de seneste år er blevet politisk accepteret af befolkningen, udtrykt i majoritetens tilslutning til de indeholdte rationaler, for såfremt dette ikke var tilfældet, ville partier med andre holdninger blevet foretrukket. *On-demand-økonomien* placerer sig i denne sammenhæng midt i kampen om den konkrete meningsdannelse – ligesom debatten vedrørende social dumping – fordi den sætter på den politiske debats agenda, hvor stor villighed der skal være til at acceptere prekære arbejdsforhold for at favne kapitalbehov og herigennem at skabe bedst mulige vækstvilkår – til fordel for også arbejdstagere. Dette afspejler det primære mål. Det sekundære bliver så frihedsopfattelse. For at det primære mål kan accepteres, kræves det, at frihedsopfattelsen er indrettet sådan, at arbejde ses som det primære mål, uagtet hvilke vilkår dette skaber og giver for arbejdstagerne. Denne frihedsopfattelses søges etableret igennem en samfundsmæssig strukturering og meningsdannelse, der skal afspejle et givent samfundsmæssigt mål, i dette tilfælde, neoliberalismens, og kommer til udtryk igennem en vægtning af, at det *skal kunne betale sig at arbejde*, og et ændret fokus på individets ret og pligt i samfundet (kap. 3). Denne accept har en konsekvens i form af en indskrænkning af det sociale medborgerskab, herunder sandsynligt i eksisterende velfærdsgoder.

Omfattet af ovennævnte er, at der i den danske politiske arena blandt alle væsentlige aktører kappes om enten at fremme eller imødegå en neoliberal samfundsstrategi, med alt hvad en sådan vil kunne indebære – illustreret fx igennem kampen om *Uber*, der af tilhængere af *rød blok* front bliver kaldt alt fra skattesvindlere til facilitatorer af social dumping, men af *blå bloks* tilhængere er udråbt til frontløbere i det fremtidens arbejdsmarked (Margrethe Auken i *Børsen*, 2016; Olsen, 2015). Denne politiske kamp vil – og sikkert endnu mere i de kommende år – dagsordensætte en politisk italesættelse og diskurs af *on-demand-økonomien*, der vil sætte lovgivningsmæssige rammer mv. for denne. Storaktører på internettet som Google og Facebook udfordrer allerede globalt lovgivning overalt i verden (Srnicek, 2017), og den i Danmark nu forekommende *on-demand-økonomien* sætter sin egen agenda og udfordring.

Altså en udfordring, der er aktuel, som det er illustreret i kap. 4, hvori kampen om den sociopolitiske aktivering er centralt placeret og har et blandt andet æstetisk grundlag, der handler om at forme og sanse en given betydning af et område og derved skabe legitimitet (kap. 3). Ligesom tilfældet er på arbejdsmarkedsområdet, hvor illustrative eksempler som *Fattig Karina* bliver brugt til at fremme politiske budskaber.

Ovenstående indikerer således, at den neoliberale strategi har influeret de dynamiske effekter, hvilket udformningen af arbejdsmarkedspolitikken og den senere udbredelse af *on-demand-økonomien* afspejler og er en tilsigt effekt af. Dette udfordrer *on-demand-økonomiens* arbejdstagere, da kampen om de dynamiske effekter er central for arbejdsmarkedsudformningen - og således arbejdsmarkedsindretningen - bedst illustreret af de rettigheder, som proletariatet i det 20. århundrede sikrede sig herigennem (kap. 3).

5.2.1 Delkonklusion

Som det er vist, kan fremkomsten af *on-demand-økonomien* og dets placering af arbejdstagerne som selvstændige frem for lønmodtagere tilskrives at være en tilsigtet effekt af den neoliberale samfundsstrategis påvirkning af det danske arbejdsmarkedssystemets indretning over de seneste årtier. Det neoliberale fokus har præget de dynamiske effekter, der etablerer og faciliterer samfundsindretningen, og som er kommet til udtryk igennem en socioøkonomisk tilegnelse med fokus på at centralisere markeds kræfterne og skabe de bedste muligheder for profitmaksimering for virksomhederne igennem en placering af de markeds mæssige risici hos individet frem for platformene. Ligeledes er det kommet til udtryk ved en succesfuld sociokulturel acceleration, der har skabt basis for førnævnte *landnahme* ved en etablering af det entreprenørlignende ideal og en negativ frihedsopfattelse, illustreret igennem indførelse af *work-first*-politikker, aktiveringsfokus og mantraet om, at *det skal kunne betale sig at arbejde*. Begge nævnte processer er blevet understøttet af en udbygning af den politiske meningsdannelse og den politiske formning heraf, der har legitimeret processerne, illustreret igennem en ændring af individets opfattelse af ret og pligt, og herunder en proces, hvor fokus er rykket mod et mere liberalt frem for socialt medborgerskab. Processerne er dog ikke entydige, men afspejler en magtkamp både på organisatorisk og institutionelt plan, hvor formningen af individets subjektivitet og samfundsstrukturer har været central, blandt andet illustreret igennem de nævnte dagpengereformer. Denne kampplads bliver også central i de kommende år, hvor udformningen af reguleringen inden for området vil foregå. Dette vil derfor afspejle, om ovenstående abstrakte tolkning af *on-demand-økonomien* som en tilsigtet effekt af den neoliberale strategis virkning på den danske arbejdsmarkedsindretning er valid.

Forslag til udformningen af denne regulering vil blive præsenteret i det følgende, hvor hensigten vil være at foreslå tiltag til at fjerne diversiteten mellem *online-* og *offlinedelen* af arbejdsmarkedet og således sikre ensartede og lige forhold.

5.3 Hvordan skabes der lighed på tværs af *online-* og *offlinedelen* af arbejdsmarkedet?

Forståelsen af begrebet lighed er i forhold til *on-demand-økonomien* og i forhold til det kapitalistiske marked nødvendig for at kunne forstå, hvorfor regulering ikke blot er tiltalende for venstrefløjen og arbejdstagerne på *on-demand-økonomien*, men også er nødvendig for store dele af kapitalen og markedet.

Disruption har i en årrække været meget i fokus i den danske debat af økonomi og arbejdsforhold og er blevet centralt for forståelsen af fremtidens arbejdsmarked. Termen er blevet et modeord, og - kort sagt – beskriver en proces, der går ind og afbryder noget allerede eksisterende. I regi af den digitale økonomi står fremkomsten af Netflix og Blockbusters senere lukning som idealeksemplet herpå. *Disruption* skaber således fremdrift, men denne skal være legal og foregå på samme vilkår som i den eksisterende branche den, søger

at *disrupte*. Heri ligger også en vigtig forståelse i neoliberalismen og en af dets modsætninger. Statens rolle er for neoliberalismen at sikre fri konkurrence og ellers være placeret i en så tilbagetrukket rolle som muligt, men er den 'frie' konkurrence virkelig fri, såfremt den foregår på ulige vilkår? Som nævnt i kap. 3 har konkurrence ofte ført til skabelsen af monopoler. Forståelsen af *landnahme* er her central, da denne driver kapitalen i dens søgning efter profitmaksimering. Den neoliberale strategi bliver at markedsligøre så mange områder af samfundet som muligt. Der er ikke det område, der ikke kan gøres til genstand for varer, serviceydelser og prisfastsættelse, men dette betyder også, at det i visse tilfælde er med til at skabe ulige konkurrencevilkår, da virksomheder på tværs af skel ikke konkurrerer på samme betingelser. Dette har allerede været et problem for de etablerede taxiselskaber, der ikke kunne konkurrere med *Uber* qua den ulige konkurrence (TaxiNord, 2016). Denne ulige konkurrence afspejles også i arbejdstagerens *arbejdskontrakt*, og heraf, den relationelle forskel i magtforholdet mellem arbejdstager og kapital på hhv. *online-* og *offlinedelen*, jf. placering af arbejdstagerne på *onlinedelen* som selvstændige frem for lønmodtager. Den frie konkurrence er således ikke fri, hvilket også ud fra en neoliberal forståelse giver staten en vis ret til at intervenere (kap. 3), og visse af de følgende forslag har derfor også sin berettigelse ud fra det neoliberale perspektiv.

Disse forslag er med udgangspunkt i at sikre, at forskellen i *arbejdskontrakten* ikke differentierer på tværs af skellet mellem *online-* og *offlinedelen* af arbejdsmarkedet, samt at sikre, at der hersker lige konkurrence mellem platformene og virksomhederne på det traditionelle arbejdsmarked. Det handler derfor om at udjævne det magtskifte, som *on-demand-økonomiens* etablering afspejler i forholdet mellem kapital og arbejdstager.

Derudover skal forslagene bidrage til, at der kan skelnes mellem de platforme, der agerer som arbejdsgivere, og de platforme, der blot stiller et forum til rådighed. Fokus er rettet mod graden af instruktionsbeføjelser, hvordan disse anerkendes, platformenes mulighed for at deaktivere brugere samt deres ratingsystemer. Dette med udgangspunkt i at sikre, at alle de arbejdstagere, som underlægger sig platforme, der agerer som arbejdsgivere, får samme rettigheder, som arbejdstagere på *offlinedelen* af arbejdsmarkedet. Fokus er ikke på, hvor megen kontrol platformene reelt udfører, men på hvor meget kontrol og autonomi de har mulighed for at eksekvere. Fokus er ikke rettet mod de overenskomstfastsatte rettigheder, ud fra en anerkendelse af, at disse reguleres af arbejdsmarkedet parter med respekt for den danske model. Derfor indeholder det følgende ikke forslag til mindstelønninger mv. Fokus er på at sidestille arbejdstagerne på de arbejdsgivende platforme med arbejdstagere på *offlinedelen* for at sikre lige og fair konkurrence.

Forslagene skal derfor sikre en konkret skelnen mellem platformene, for som vist i kap. 4 agerer alle ikke som arbejdsgivere. Reguleringen skal derfor udformes sådan, at en forskel herimellem kan sikres. Dette kan sikres

igennem følgende kriterier, der oftest er anvendt af de platforme, som anvender og udfører en vis form for instruktionsbeføjelser, ratingsystemer og tildeling af arbejdsopgaver til arbejdstagerne igennem platformene. Kriterier der taler for, at platformene er arbejdsgivere, er således følgende og burde omfattes af en regulering inden for området, der sikrer, at disse platforme sidestilles som arbejdsgiver og derved agerer på lige konkurrence med modparterne på *offlinedelen* af arbejdsmarkedet. En platform burde således sidestilles som en arbejdsgiver, når den:

- Anvender tracking-systemer som GPS eller lignende til at overvåge en opgavevaretagelse, herunder dennes udførelse, længde, valgte rute mv.
- Anvender ratingsystemer til at rangordne og uddelegere arbejdsopgaver, der er baseret på brugeranmeldelser mv, hvor platformene automatisk tildeler de højeste ratingopgaver eller udelukker arbejdstagere som følge af disse.
- Anvender en optagelses-/rekrutteringsproces, hvor de arbejdssøgende skal godkendes, eller andre indgangsbegrænsede vilkår, der betyder, at visse personer udelukkes pba. både materielle eller fysiske egenskaber.
- Anvender en udelukkelsesmetode, så arbejdstagerne kan udelukkes fra platformene uden grund eller som følge af brud på en række arbejdsfastlæggende regler, som ikke omfatter etiske retningslinjer, fx identitetsforfalskning.
- Tildeler arbejdsopgaver ud fra på forhånd fastlagte kriterier, hvor arbejdsgiver og -tager matches i et form for algoritmesystem. (Det modsatte er gældende for de platforme, hvor efterspørgeren selv finder en arbejdstager).
- Anvender en arbejdsmanual, enten implicit eller eksplicit, i form af vejledende eller klare instruktioner i forhold til arbejdsudførelsen.

Såfremt ovenstående er gældende, og platformen derved agerer som arbejdsgiver og ikke blot stiller et kommunikationsforum til rådighed, skal der være krav om:

- Kontraktforhold, der skal garantere og sørge for, at arbejdstageren er sikret udbetaling af sine penge, er sikret, at disse kommer inden for en fastsat tidsramme, og at disse, i tilfælde af platformens konkurs, kan omfattes af Lønmodtagernes Garantifond eller en tilsvarende ordning.

De ovenstående tiltag skal alle sikre forhold, så der kan skabes en distinktion mellem arbejdsgiverplatformene og de resterende kommunikationsplatforme. Men uagtet om dette er tilfældet, er der samtidig en række udfordringer i det etablerede system, der skal håndteres, når det gælder adgang og optjening til dagpengesystemet og rettigheder ift. kontanthjælpssystemet, som det allerede er blevet dokumenteret i kap. 4. Den nuværende regulering kan således ikke blot videreføres, men det digitale arbejdsmarked skal

tænkes særskilt ind. Dette, ikke kun for arbejdstagernes skyld, men også ud fra et skattemæssigt synspunkt der skal tiltale og give positive incitamenters til at indberette indkomsten for mikrojobs. Forslagene er:

- 225 timers reglen skal reformeres til også at inkludere arbejde på de digitale platforme i forbindelse med de 6 timers ugentlig arbejde.
- I forlængelse af nævnte angående 225 timers reglen skal kravet om ordinær beskæftigelse nedlægges, herunder at der skal være en lønseddel og ansættelseskontrakt. I stedet skal arbejdstagerne selv indberette, hvor mange timer de arbejder på de pågældende platforme. Dette skal understøttes af et krav om, at Skat kan få udleveret oplysninger vedrørende arbejdstagerne igennem de platforme, der agerer som arbejdsgiver. Disse oplysninger skal omfatte omfanget af arbejdstagernes opgaver, afregninger herfor og det aftalte timeantal, som hver opgave omregnes til.
- Arbejdsvaretagelsen skal sidestilles på tværs af *online*- og *offlinedelen* af arbejdsmarkedet i forhold til indgangene til dagpenge- og kontanthjælpssystemet. Dette, igennem en vægtning af, arbejdet *online* i højere grad afspejles som et lønmodtager- frem for et selvstændigt erhverv. Dette kræver en nytolkning af distinktionen mellem selvstændige og lønmodtagere, hvor der skal lægges mere vægt på, hvorvidt den selvstændige har ansatte under sig eller ej i regi af forskellen. De selvstændige uden ansatte, der agerer på de digitale platforme, bør således, i regi af understøttelsessystemet, regnes som lønmodtagere.

De nævnte former for regulering skal ikke ses som udtømmende ift. områdets behov, men mere som et udkast til, hvad en sådan kan omfatte, og hvilke problematikker det er essentielt at finde løsninger på for at sikre, *on-demand-økonomien* ikke bliver ved med, at understøtte udbredelsen af prekære arbejdsforhold på det danske arbejdsmarked samt fremme ulige konkurrence. Derudover kan de nævnte reguleringer også være med til at forebygge sort arbejde igennem en anerkendelse og legitimering af mikrojobs, som tidligere har udgjort et område for sort arbejde.

6. Konklusion

Udgangspunktet for dette speciale har været *on-demand-økonomien* i Danmark, der er fremkommet som del af den digitale æra, og som med sig har bragt nyudviklinger af stor betydning for arbejdstagere, virksomheder og det danske samfund. I relation hertil er der i indledningen blevet gjort rede for speciallets formål, der har ledt til en problemformulering med tre problemstillinger:

Hvilke særlige arbejdsrelaterede udfordringer kan der identificeres på onlinedelen af det danske arbejdsmarked, er disse en tilsigtet effekt af den neoliberale samfundsstrategi, og hvordan kan disse udfordringer reguleres af det danske arbejdsmarkedssystem?

I kapitel 1-3 er foretaget afgrænsninger, teseopstilling, metodeovervejelser og begrebsafklaring mv, som ikke skal gentages her, men har tilsigtet at klargøre præmisserne for arbejdet med og løsningen af de tre problemstillinger. Dette har fundet sted i kapitlerne 3-5, hvor hovedresultaterne er som følger.

Blandt de arbejdsrelaterede udfordringer på *onlinedelen* af det danske arbejdsmarked, som er blevet identificeret, er den helt centrale udfordring arbejdstagernes placering som selvstændige på de digitale platforme, for dette bevirker, at der forekommer store forskelle mellem arbejdstagerne på hhv. *online-* og *offlinedelen* af arbejdsmarkedet, når det gælder rettigheder og aftaleforhold. Dette betyder, at arbejdstagerne på de platformene således er udsat for arbejdsforhold, der er mere prekære end arbejdstagernes på *offlinedelen*. Placeringen som selvstændige bevirker blandt andet, at arbejdstagerne ikke har rettigheder vedrørende arbejdsløshedsforsikring og betalt ferie, som er lovsikret for lønmodtagere. Ligeledes forefindes der en væsentlig forskel mellem lønmodtagerne, der er omfattet af overenskomst, og arbejdstagerne på *onlinedelen*, der uden overenskomster ikke er omfattet af sikkerhed for minimumsløn, løn under sygdom, pensionsopsparing mv. (kap. 4).

Som det er fremgået agerer en række af platformene reelt som arbejdsgivere frem for kommunikationsfora, og arbejdstagere på disse platforme arbejder faktisk på måder, der tilsvare arbejdstageres på *offlinedelen* af arbejdsmarkedet, men på vilkår, der konkret stiller dem ligesom selvstændige. Som vist i kap. 4 er platformene *RenRen*, *Cleady* og *Use mover* eksempler på dette, der ikke alene skaber og udbygger prekære arbejdsforhold som beskrevet ovenfor, men også skaber forskel i industrielt medborgerskab jf. Standings definition, og dermed udbredelsen af *denizens* i Danmark (afsnit 5.1).

De arbejdsrelaterede udfordringer er som fremført i kap. 5.2 en tilsigtet effekt af den neoliberale samfundsstrategi, der de seneste årtier har påvirket udformningen af det danske arbejdsmarkedssystem. Dette baseret på en abstrakt vurdering, da konkret lovgivning omfattende de reguleringsmæssige udfordringer og løsningen herpå endnu ikke er blevet udformet. Vurderingen bygger på, hvordan den

neoliberale samfundsstrategi har påvirket reguleringen og udformningen af hele det danske arbejdsmarkedssystem, hvor det i afsnit 5.2 er konkluderet, at *on-demand-økonomiens* placering af arbejdstageren som selvstændig frem for lønmodtager, og de kapitale goder herfor, er en konsekvens af den førte arbejdsmarkedspolitik. Dette illustreret igennem de gennemførte *work-first politikker*, herunder en række udbuds- og aktiveringsreformer. Nævnte reformer afspejler en ændring af den sociale kontrakt og den iboende forståelse af individets ret og pligt i regi af samfundet. Dette har betydet, at en liberal forståelse af medborgerskabspligten er vokset frem, og har ændret den tidligere herskende sociale forståelse, afspejlet fx igennem det politiske mantra om, at *det skal kunne betale sig at arbejde*.

I kap. 5 er det også blevet gjort gældende, at det er nødvendigt med en regulering af *onlinedelen* af arbejdsmarkedet for at modvirke skabelse og fremme af prekære arbejdsforhold, og at regulering endda for et neoliberalt ideal kan anses for ønskværdigt, fordi det vil kunne sikre en lige og fair konkurrence mellem på den ene side platformsvirksomheder på *onlinedelen* af arbejdsmarkedet, der agerer som arbejdsgivere, og på den anden side de traditionelle virksomheder inden for samme sektorer på *offlinedelen* af arbejdsmarkedet. Ligeledes vil en regulering kunne styrke incitamentet til at indberette mikrojobs og dermed også være et gode for samfundet på makroplan.

Som svar på reguleringsudfordringerne er der i sidste afsnit af kap. 5 fremsat en række forskellige løsningsforslag. Disse forslag skal ikke alle gentages her, men i helhed angår de såvel en lovgivning for at sikre, at platformene der agerer som arbejdsgivere placeres sådan i arbejdsmarkedssystemet, samt forslag til hvordan arbejdstagerne på *onlinedelen* af arbejdsmarkedet kan få samme indgang til kontant- og dagpengesystemet som arbejdstagerne på *offlinedelen*.

Forslagene fremført i dette speciale vil som nævnt givetvis kunne ledsages af andre og flere, og i helhed vil sådanne skulle virkeliggøres inden for rammerne af dels det politiske system, dels det faglige mellem arbejdsmarkedets parter, hvor begge steder modstridende interesser på en række områder vil være vanskeligheder at skulle overkomme, men hvor i hvert fald nogle reguleringstiltag forekommer sandsynlige, fordi konsekvenserne af en *laissez-faire*-tilgang på sigt må anses for uholdbar for alle beslutningstagere.

7. Litteraturliste

Aftale om et tryggere dagpengesystem (2015): *Aftale mellem regeringen (Venstre), Socialdemokraterne og Dansk Folkeparti om et tryggere dagpengesystem*

Ahandyhand (2015): *Brugeraftale*, identificeret på <https://handyhand.dk/brugeraftale> den 24/5 2017

Ahandyhand (2017a): *Hvordan fungerer handyhand.dk?* identificeret på <https://handyhand.dk/spoergsmaal/howdoesitwork> den 29/3 2017

Ahandyhand (2017b): *Hvad koster det at bruge handyhand*, identificeret på <https://handyhand.dk/om/priser/howmuch> den 24/5 2017

Akademikerne (2016): *HK og Akademikerne lancerer nyt "Ekspertpanel for platformøkonomi"*, identificeret på <http://www.ac.dk/politik/vaekst-og-erhverv/hk-og-akademikerne-lancerer-nyt-%E2%80%9Dekspertpanel-for-platformsoekonomi%E2%80%9D.aspx> den 14/6 2017

Andersen, Louise (1994): *Dansk Parlamentarisme: Politiske og retlige normer under opbrud?* Politica, bind 26, 1994

Andersen, Søren Kaj & Mailand, Mikkel (2005): *The Danish Flexicurity Model – The Role of the Collective Bargaining System*, FAOS

Antoft, Rasmus & Salomonsen, Heidi Houlberg (2007): *Det kvalitative casestudium – introduktion til en forskningsstrategi*, kapitel 1 i Antoft, Rasmus et al. (red.) (2007): *Håndværk & Horisonter. Tradition og nytænkning i kvalitativ metode*, Odense, Syddansk Universitetsforlag

Arbejdsmarkeds- og Rekrutteringsstyrelsen (2016): *Vejledning om 225-timersreglen for ægtepar og ugifte der modtager hjælp efter lov om aktiv socialpolitik § 11*, Arbejdsmarkeds- og Rekrutteringsstyrelsen vejledning nr. 10310 af 20/12 2016, identificeret på <http://www.socialjura.dk/content-storage/regler/2016/vejl-10310-af-2012-2016/> den 30/5 2017

Ayuntamiento de Sevilla (1991): *Domstolens dom (Femte afdeling), 25. juli 1991, i sag C-202/90*, identificeret på <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d0f130d6056c6dd733194eb28ed6bd9e53fedbf0.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4Pah8Se0?text=&docid=97394&pageIndex=0&doclang=DA&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1632763> den 25/5 2017

Badabring (2017a): *FAQ*, identificeret på <https://www.badabring.com/> den 24/5 2017

Badabring (2017b): *Om Badabring*, identificeret på <https://www.badabring.com/> den 24/5 2017

BBC News (2017): *Bike courier wins 'gig' economy employment rights case*, identificeret på

<http://www.bbc.com/news/business-38534524> den 28/2 2017

Boes, Andreas, Tobias Kämpf, Barbara Langes, Thomas Lühr og Alexander Ziegler (2017): *Cloud & Crowd: New Challenges for Labour in the Digital Society*, Institute for Social Science Research (ISF), Munich, Germany

Bonoli, Giuliano & Emmenegger, Patrick (2009): *Hvorfor er flexicurity mulig i Sverige, men ikke i Italien?* *Politik, stiafhængighed og social tillid*, politica, 41. årgang, nr. 1, 2009, s. 24-45

Borchorst, A., Caraker, E. & Jørgensen, H. (2012): *Den Danske model i knibe – også for analytisk potentiale?* pp. 82-104 i *Tidsskrift for Arbejdsliv*, Vol. 14, No. 2

Borger.dk (2017a): *Sygedagpenge, hvis du er lønmodtager*, identificeret på

<https://www.borger.dk/arbejde-dagpenge-ferie/Dagpenge-kontanthjaelp-og-sygedagpenge/Sygedagpenge/Sygedagpenge-hvis-du-er-loenmodtager> den 18/5 2017

Borger.dk (2017b): *Sygedagpenge, hvis du er selvstændig*, identificeret på <https://www.borger.dk/arbejde-dagpenge-ferie/Dagpenge-kontanthjaelp-og-sygedagpenge/Sygedagpenge/Sygedagpenge-hvis-du-er-selvstaendig> den 18/5 2017

Bourdieu, Pierre (1998): *Acts of Resistance: Against the New Myths of our Time*, Polity Press, Cambridge

Bryman, Alan (2012): *Social Research Methods*, 4th edition, Oxford University Press, New York

Budgetlov (2012): *Budgetlov*, identificeret på

<https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=142466> den 31/5 2017

Busch, Klaus et al. (2013): *Euro Crisis, Austerity Policy and the European Social Model: How Crisis Policies in Southern Europe Threaten the EU's Social Dimension*, International Policy Analysis, Friedrich Ebert Stiftung, identificeret på <http://library.fes.de/pdf-files/id/ipa/09656.pdf> den 31/5 2017

Børsen (2016): *SF: Uber er røgslør for social dumping*, identificeret på

http://borsen.dk/nyheder/politik/artikel/1/325560/sf_uber_er_roegsloer_for_social_dumping.html den 15/6 2017

CA (2017): *Selvstændig eller lønmodtager?* Identificeret på <https://www.ca.dk/artikel/selvstaendig-eller-loenmodtager> den 23/6 2017

Cappelli, Peter, Laurie Bassi, Harry Katz, David Knoke, Paul Osterman, and Michael Useem (1997): *Change at Work*, New York, NY: Oxford University Press.

Care (2017a): *Brugerbetingelser*, identificeret på <https://www.care.com/da-dk/brugerbetingelser> den 24/5 2017

Care (2017b): *Forretningsbetingelser*, identificeret på <https://www.care.com/da-dk/forretningsbetingelser> den 24/5 2017

Care (2017c): *FAQ – Hvad koster det at bruge Care.com?*, identificeret på <https://dk.care.com/faq/hvad-koster-det-bruge-care-com/> den 24/5 2017

Cerny, Phillip G. (1997): *Paradoxes of The Competition State: The Dynamics of Political Globalization*, Government and Opposition, Volume 32, Issue 2, pp. 251-274

Cevea (2015): *Digitale trends & det digitale arbejdsmarked – en gennemgang af de positive og negative aspekter af den næste digitale revolution*, identificeret på [https://cevea.dk/filer/dokumenter/analyser/Digitale trends og det danske arbejdsmarked.pdf](https://cevea.dk/filer/dokumenter/analyser/Digitale_trends_og_det_danske_arbejdsmarked.pdf) den 3/4 2017

Cleady (2017a): *Bliv en del af Cleady*, identificeret på <https://cleady.dk/bliv-del-cleady/> den 24/5 2017

Cleady (2017b): *Er Cleady en rengøringsvirksomhed?* Identificeret på <https://cleady.zendesk.com/hc/da/articles/115002063829-Er-Cleady-en-reng%C3%B8ringsvirksomhed-> den 24/5 2017

Cleady (2017c): *Hvad kan man forvente af rengøringen?* Identificeret på <https://cleady.zendesk.com/hc/da/articles/115002088785-Hvad-kan-man-forvente-af-reng%C3%B8ringen-> den 24/5 2017

Codagnone, Cristiano, Abadie, Fabienne & Biagi, Federico (2016): *The future of work in the 'sharing economy', Market Efficiency and Equitable Opportunities or Unfair Precarisation?* JRC Science for Policy Report, identificeret på <http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC101280/jrc101280.pdf> den 5/5 2017

Crouch, Colin (2011): *The Strange Non-Death of Neoliberalism*, Polity Pres

Danmarks Statistik (2017): *Hver femte dansker deltager i deleøkonomien*, identificeret på <http://www.dst.dk/da/Statistik/nyt/NytHtml?cid=28787> den 1/7 2017

De Groen, Willem Pieter & Maselli, Ilaria (2016): *The Impact of the Collaborative Economy on the Labour Market*, CEPS special report, no. 138, June 2016

Degryse, Christophe (2017): *Shaping the world of work in the digital economy*, ETUI Foresight Brief, 2017

de Vaus, David (2001): *Research Design in Social Research*, SAGE publications Ltd

Denlilletjeneste (2017a): *Sådan virker det*, identificeret på <https://denlilletjeneste.dk/da-dk/sadan-virker-det/> den 24/5 2017

Denlilletjeneste (2017b): *Generelle vilkår*, identificeret på <https://denlilletjeneste.dk/da-dk/generelle-betingelser/> den 24/5 2017

Dogley (2017): *Vilkår for anvendelse af Dogley*, identificeret på <https://dogley.com/da/vilkar-for-brug> den 24/5 2017

Due, Jesper Jørgen & Steen Madsen, Jørgen (2010): *Septemberforliget 1899 og udviklingen af den danske aftalemodel*, pp. 315-340 i Berg, Trond (Red.) (2010): *Avtalt spill: 75 år: Hovedavtalen LO-NHO*, Oslo, LO & NHO, Norge

Dörre, Klaus (2010): *Social Classes in the Process of Capitalist Landnahme: On the relevance of Secondary Exploitation*, *The Journal of the Society for Socialist Studies*, Social Studies, pp. 43-74

Dörre, Klaus (2012): *Landnahme, das wachstumsdilemma und die "Achsen der Ungleichheit"*, *Berliner Journal Für Soziologie*, 22, pp. 101-128

English Oxford Living Dictionaries (2017): *Definition of Internet of things in English*, identificeret på https://en.oxforddictionaries.com/definition/Internet_of_things den 28/2 2017

Erhvervsministeriet (2017): *Erhvervsministeriet kortlægger platformøkonomien i Danmark*, identificeret på <http://em.dk/nyheder/2017/01-10-platformsokonomi> den 7/4 2017

EU oplysningen (2017a): *Stabilitets- og vækstpagten*, identificeret på <http://www.eu.dk/da/fakta-om-eu/politikker/oekonomisk-politik/stabilitets-og-vaekstpagten> den 19/6 2017

EU oplysningen (2017b): *Finanspagten*, identificeret på <http://www.eu.dk/da/fakta-om-eu/politikker/oekonomisk-politik/finanspagt> den 7/6 2017

European Commission (2017): *Labour Law*, identificeret på <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=157> den 7/6 2016

- Fagbladet 3F (2016a):** *Uber ramt af nye kæmpe retssager i USA*, identificeret på <https://www.fagbladet3f.dk/nyheder/9122a16421eb4ed693057132d2e068cb-20160504-uber-ramt-af-nye-kaempe-retssager-i-usa> den 31/5 2017
- Fagbladet 3F (2016b):** *Tegn på lovbrud: Personer udlejer adskillige lejligheder på Airbnb*, identificeret på <https://www.fagbladet3f.dk/nyheder/4b40e3b4551a4d4eb2ec7fb906dd814f-20160804-tegn-p-lovbrud-personer-udlejer-adskillige-lejligheder-p-airbnb> den 30/3 2017
- Fagbladet 3F (2017):** *Generation Standby: Unge er fanget i kontrakter med nul timer*, identificeret på <https://www.fagbladet3f.dk/artikel/unge-er-fanget-i-kontrakter-med-nul-timer> den 2/6 2017
- Ferieloven (2015):** *Bekendtgørelse af lov om ferie*, identificeret på <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=174358> den 18/5 2017
- Fine, Ben & Saad-Filho, Alfredo (2010):** *Marx's Capital*, Pluto Press, fifth edition
- Fiverr (2017):** *Fiverr's Terms Of Service*, identificeret på https://www.fiverr.com/terms_of_service?source=footer den 24/5 2017
- Flensburg, Thomas & Lindtoft, Christian Bæk (2017):** *Ny taxilov får Uber til at lukke i Danmark*, identificeret på <http://politiken.dk/oekonomi/art5889910/Ny-taxilov-f%C3%A5r-Uber-til-at-lukke-i-Danmark> den 9/6 2017
- Flew, Terry (2014):** *Six theories of neoliberalism*, Thesis Eleven, vol. 122(1), pp. 49-71
- Flygare, Thomas (2017a):** *Hovedbeskæftigelse skal være ophørt*, HK, identificeret på <https://www.hk.dk/akasse/ledighed/selvstaendig/hovedbeskaeftigelser-skal-vaere-ophoert-foer-du-kan-faa-dagpenge> den 18/5 2017
- Flygare, Thomas (2017b):** *Hvornår er det bibeskæftigelse med dagpengeret*, HK, identificeret på <https://www.hk.dk/akasse/ledighed/selvstaendig/hvornaar-er-det-bibeskaeftigelse-med-dagpengeret> den 18/5 2017
- Flyvbjerg, Bent (2010):** *Fem misforståelser om casestudiet*, kapitel 22 i Brinkmann, Svend & Tanggaard, Lene (ed.) (2010): *Kvalitative metoder – En grundbog*, Hans Reitzels Forlag, 1. udgave, 4. oplag
- Folketinget (2016):** *L 181 Forslag til lov om ændring af lov om arbejdsløshedsforsikring m.v., lov om en aktiv beskæftigelsesindsats og forskellige andre love og om ophævelse af lov om akutjob og jobpræmie til arbejdsgivere og lov om uddannelsesordning for ledige, som har opbrugt deres dagpengeret.*, identificeret på <http://www.ft.dk/samling/20151/lovforslag/l181/index.htm> den 13/6 2017

Foucault, Michel (2008): *The Birth of Biopolitics: Lectures at the College de France 1978-1979*, New York, Picador

Frederiksen, Lærke Øland (2017): *Mere end 20.000 danskere arbejder for platforme, der »udnytter juridisk gråzone«*, identificeret på http://www.ugebreveta4.dk/mere-end-20000-danskere-arbejder-for-platforme-der_20822.aspx den 31/5 2017

Freelancer (2017): *User Agreement*, identificeret på <https://www.freelancer.com/about/terms> den 24/5 2017

Friedman, Milton (1951): *Neoliberalism and Its Prospects*, Farmand, February 17th, 1951, 89-93

Friedman, Milton (1953): *Essays in Positive Economics*, The University of Chicago Press, Chicago and London

Funktionærloven (2009): *Bekendtgørelse af lov om retsforholdet mellem arbejdsgivere og funktionærer*, identificeret på <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=123029> den 18/5 2016

GMB (2017): *Overview: Uber: Uber – the employment case of the year*, identificeret på <http://www.gmb.org.uk/campaigns/uber/overview> den 2/6 2017

Greve, Carsten (2013): *Udviklingen i styringen af den offentlige sektor: Baggrundspapir til Produktivitetskommissionen*, Produktivitetskommissionen, København

Guru (2017): *Terms of Service*, identificeret på <http://www.guru.com/terms-of-service/> den 24/5 2017

Ha-bil (2017): *Hvad koster det?* Identificeret på <https://www.ha-bil.dk/ride?fare=on> den 9/6 2017

Hall, Peter A. & David Soskice (2001): *Varieties of Capitalism: The institutional Foundations of Comparative Advantage*, 1st edition, Oxford University Press

Hansen, Morten Balle (2011): *Antecedent of Organizational Innovation: The Diffusion of New Public Management into Danish Local Government*, Public Administration, Vol. 89, No. 2, pp. 285-306

Happyhelper (2017a): *Bliv Happy Helper*, identificeret på <https://happyhelper.dk/helper-auth/conditions> den 24/5 2017

Happyhelper (2017b): *Fakta om Tryk Happy Helper ulykkes- og ansvarsforsikring*, identificeret på [https://happyhelper.dk//data/pdf/Happyhelper-faktaark-final-071216-\(MJN\).pdf](https://happyhelper.dk//data/pdf/Happyhelper-faktaark-final-071216-(MJN).pdf) den 24/5 2017

Happyhelper (2017c): *Happy Helper FAQ*, identificeret på <https://happyhelper.dk/pages/fag> den 24/5 2017

- Hardt, Michael & Negri, Antonio (2000):** *Empire*, Cambridge, MA: Harvard University Press
- Harvey, David (2005):** *A Brief History of Neoliberalism*, Oxford University Press
- Haxi (2017a):** *FAQ – Frequently Asked Question*, identificeret på <https://haxi.me/faq/> den 13/4 2017
- Haxi (2017b):** *Terms and Conditions ("Terms")*, identificeret på <https://haxi.me/terms/> den 24/5 2017
- Helpfully (2017a):** *Vilkår og betingelser*, identificeret på <https://www.helpfully.dk/terms> den 24/5 2017
- Helpfully (2017b):** *Tillid*, identificeret på <https://www.helpfully.dk/trust> den 24/5 2017
- Hill, Steven (2015):** *Raw deal: how the "Uber economy" and runaway capitalism are screwing American workers*, St. Martin's Press, New York
- HK (2017):** *Retten til Dagpenge*, identificeret på <https://www.hk.dk/akasse/dagpenge/retten-til-dagpenge> den 18/5 2017
- Huws, Ursula (2013):** *Working online, living offline: labour in the Internet Age*, artikel 1 i *Work organisation labour & globalisation*, Volume 7, Number 1, Summer 2013
- Huws, Ursula & Joyce, Steve (2016):** *Size of Sweden's 'Gig Economy' revealed for the first time*, Crowd Working Survey, March 2016, University of Hertfordshire, Identificeret på <http://www.feps-europe.eu/assets/3f853cec-1358-4fb4-9552-274b55e05ecf/crowd-working-survey-swedenpdf.pdf> den 30/3 2017
- Huws, Ursula, Spencer, Neil H. & Joyce, Stene (2016):** *Crowd work in Europe: Preliminary results from a survey in the UK, Sweden, Germany, Austria and the Netherlands*, Foundation for European Progressive Studies, University of Hertfordshire, Global Union Europa
- Ibsen, Flemming (2012):** *Almengørelse af overenskomsterne – et støtteben til den danske model?* side 67-81 i *Tidsskrift for Arbejdsliv*, nr. 2, 2012
- Ibsen, Flemming (2014):** *Organisationerne og overenskomstforhandlinger*, kapitel 4 i Jørgensen, Henning (Red.) (2014): *Arbejdsmarkedsregulering*, Jurist- og Økonomforbundets forlag, 1. udgave, 1. oplag
- Ilsøe, Anna (2016):** *From living wage to living hours – the Nordic version of the working poor*, *Labour & Industry*, a journal of the social and economic relations of work, 26:1, pp. 40-57
- Ilsøe, Anna (2017):** *The digitalisation of service work – social partner responses in Denmark, Sweden and Germany*, *Transfer -European Review of Labour and Research*, 23(3)

Ingemann, Jan Holm (2013): *Videnskabsteori for økonomi, politik og forvaltning*, Samfundslitteratur

Institut for Menneskerettigheder (2017): *Den internationale konvention om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder (1966)*, identificeret på

https://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/media/dokumenter/om_os/om_menneskerettigheder_diverse/fns_9_konventioner/cescr.pdf den 16/4 2017

ITU (2017): *ICT Facts and Figures 2016*, identificeret på <http://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/facts/default.aspx> den 28/2 2017

Jacobsen, Kurt & Pedersen, Dorthe (2010): *Kampen om den danske model – Da sosu'erne rystede det etablerede system*, 1. udgave, 2. oplag, Forfatterne og Informations Forlag

Jacobsen, Michael Hviid & Petersen, Anders (2017): *Fagre nye arbejdsliv? – set gennem fire fremtrædende kritisk-sociologiske samtidsdiagnoser* i Rasmussen, Stine m.fl. Tidsskrift for arbejdsliv, tema: Det prekære arbejdsliv, 19. årg., nr. 1 2017

Jensen, Carsten Strøby (2007): *Arbejdsmarkedsrelationer I Danmark - fra konfliktbaseret konsensus til konsensusbaseret konflikt*, 1. udgave, 1. oplag, Jurist- og Økonomforbundets forlag

Jepsen, Maria & Drahokoupil, Jan (ed.) (2017): *The digital economy and its implications for labour. 1. The platform economy*, Transfer, Volume 23, Issue 2, May 2017

Jesnes, Kristin m.fl. (2016): *Aktører og arbeid i delingsøkonomien, Delrapport, FAFO-notat, Oslo, FAFO*

Jespersen, Jesper (2004): *Udviklingen I makroøkonomisk teori: Keynes, keynesianere, monetarister og ny-klassikere*, kapitel 4 i Estrup, Hector, Jespersen, Jesper & Nielsen, Peter (2004): *Den økonomiske teoris historie – en introduktion*, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2004

Jones, David Stedman (2012): *Masters of the Universe – Hayek, Friedman, and the Birth of Neoliberal Policies*, Princeton University Press

Journalistforbundet (2013): *2014 overenskomst mellem DR og Dansk Journalistforbund om freelanceopgaver i forbindelse med produktion af TV- og radioudsendelser m.v.*, identificeret på https://journalistforbundet.dk/sites/default/files/inline-files/DR%20-%20freelanceopg.%20ifm.%20produktion%20af%20tv-radioudsendelser%202014_0.pdf den 31/5 2017

Jørgensen, Henning (2006): *Arbejdspolitikens fornyelse – innovation eller trussel mod dansk "Flexicurity"?*, ETUI-REHS, Bruxelles, LO & FTF, København

Jørgensen, Henning (2014a): *Den danske Model – dinosaur eller dynamo?*, kapitel 1 i Jørgensen, Henning (Red.) (2014): *Arbejdsmarkedsregulering*, Jurist- og Økonomforbundets forlag, 1. udgave, 1. oplag

Jørgensen, Henning (2014b): *Arbejdsmarkedsregulering og kollektiv visdom*, kapitel 2 i Jørgensen, Henning (Red.) (2014): *Arbejdsmarkedsregulering*, Jurist- og Økonomforbundets forlag, 1. udgave, 1. oplag

Jørgensen, Henning (2014c): *Politisk regulering – begrundelser og begrænsninger*, kapitel 3 i Jørgensen, Henning (Red.) (2014): *Arbejdsmarkedsregulering*, Jurist- og Økonomforbundets forlag, 1. udgave, 1. oplag

Jørgensen, Henning & Baadsgaard, Kelvin (2008): *Fra arbejdsmarkedspolitik til beskæftigelsespolitik – kosmetiske eller indholdsmæssige forskelle?*, Tidsskrift for Arbejdsliv, Vol. 10, Nr. 3, 2008, pp. 8-23

Jørgensen, Henning & Larsen, Flemming (2013): *Fagbevægelsens institutionelle magttab og korporatismens krise* i Ibsen, Flemming & Jørgensen, Henning (red.): *Økonomi & Politik*, 86. årgang, nr. 1., April 2013

Jørgensen, Henning & Larsen, Flemming (2014): *Ny politisk-institutionel regulering: reformer, partsindflydelse og dansk model*, kapitel 10 i Jørgensen, Henning (Red.) (2014): *Arbejdsmarkedsregulering*, Jurist- og Økonomforbundets forlag, 1. udgave, 1. oplag

Jørgensen, Thomas Mølsted (2009): *Arbejdsmarkedspolitik*, Handelshøjskolens Forlag, 8. udgave, 1. oplag

Kaplan, Robert S. & Norton, David P. (1992): *The Balanced Scorecard-Measures That Drive Performance*, Harvard Business Review, jan-feb 1992

Kelstrup, Morten, Dorte Sindbjerg Martinsen & Marlene Wind (2012): *Europa i forandring*, 2. udgave, København, Hans Reitzels Forlag

Krifa Erhverv (2017): *Krav til beskæftigelse*, identificeret på <https://www.krifaerhverv.dk/fs/dagpenge/krav-beskaeftigelse.aspx> den 18/5 2017

Kristiansen, Ane & Andersen, Søren Kaj (2017): *Digitale platforme og arbejdsmarkedet – Hvad er digitale platforme, og hvilke spørgsmål rejser de for arbejdsmarkedet*, FAOS, identificeret på http://faos.ku.dk/publikationer/forskningsnotater/fnotater-2017/F151_-_Digitale_platforme_og_arbejdsmarkedet.pdf den 7/6 2017

Kristiansen, Jens (2016): *Den Danske Model – er det historiske fundament ved at smuldre?* Kapitel 7 i Larsen, Trine Pernille & Ilsøe, Anna (red.) (2016): *Den Danske Model set udefra – Komparative perspektiver på dansk arbejdsmarkedsregulering*, 1. udgave, 1. oplag, Jurist- og Økonomforbundets forlag

- Kjørboe, Emil (2016):** *Økonomiske, Sociale og Kulturelle rettigheder – Grundnotat*, Institut for Menneskerettigheder, Danmarks nationale Menneskerettighedsinstitution
- Larsen, Anette (2017):** *Sygemelding og sygedagpenge, lønmodtagere og ledige*, identificeret på <https://www.sundhed.dk/borger/patienthaandbogen/sociale-ydelser/sociale-ydelser/sygedagpenge/sygemelding-og-sygedagpenge-loenmodtagere-og-ledige/> den 18/5 2017
- Larsen, Flemming (2013):** *Active Labor-Market Reform in Denmark: The Role of Governance in Policy Change*, Chapter 7 in Brodtkin, Evelyn Z. & Marston, Gregory (ed.) (2013): *Work and the Welfare State: Street-level Organizations and Workfare Politics*, Georgetown University Press
- Larsen, Johan Blem (2017):** *Joachim B. om LA-ministers taxilov: Det er ikke godt nok*, identificeret på <https://www.dr.dk/nyheder/politik/joachim-b-om-la-ministers-taxilov-det-er-ikke-godt-nok> den 10/4 2017
- Larsen, Trine Pernille & Ilsøe, Anna (2016):** *Introduktion til Den Danske Model og bogens kapitler*, kapitel 1 i Larsen, Trine Pernille & Ilsøe, Anna (2016): *Den Danske Model set udefra – Komparative perspektiver på dansk arbejdsmarkedsregulering*, Jurist og Økonomforbundet Forlag, 1. udgave, 1. oplag
- Lessenich, Stephan (2011):** *Constructing the socialized self: Mobilization and control in the “active society”*, i Bröcking, Ulrich, Krassmann, Susanne, Lemke, Thomas (2011): *Governmentality: Current Issues and Future Challenges*, London, Routledge
- Letourneux, Véronique (1998):** *Precarious Employment and Working Conditions in Europe*, European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Luxembourg
- LO (2016):** *Platformsøkonomi - lovgivningsmæssige udfordringer og fagbevægelsens løsningsforslag*, identificeret på https://www.lo.dk/Nyheder/Nyhedsarkiv/2016/06/~/_media/LO/Aktuelt/Nyheder_2016/LO%20om%20platforms%C3%B8konomi%20-%20lovgivningsm%C3%A6ssige%20udfordringer%20og%20fagbev%C3%A6gelsens%20l%C3%B8sningsforslag.ashx den 3/4 2017
- Lov om Lønmodtagernes Garantifond (2017):** *Bekendtgørelse af lov om Lønmodtagernes Garantifond*, identificeret på <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=137055> den 18/5 2017
- Lundis, Bjarne Henrik (2013):** *Den Danske Model*, forlaget Sidespejlet
- Luxemburg, Rosa (1913):** *The Accumulation of Capital*, London, New York, Routledge, 2003

Mahoney, James & Thelen Kathleen (2010): *A Theory of Gradual Institutional Change*, pp. 1-38 i Mahoney, James & Thelen, Kathleen (ed.): *Explaining Institutional Change – Ambiguity, Agency and Power*

Mailand, Mikkel (2008): *Regulering af arbejde og velfærd – mod nye arbejdsdelinger mellem staten og arbejdsmarkedets parter*, Jurist og Økonomforbundets Forlag, 1. udgave, 1. oplag

Marshall, Thomas H. (2003): *Medborgerskab og Social klasse*, 1. udgave, Hans Reitzel Forlag

Marx, Karl (1867): *Capital, Vol. 1 – The process of Production of Capital*. I Engels, Marx, Collected Works, Vol 35., New York 1997, International Publishers

Masquelier, Charles (2017): *Critique and Resistance in a Neoliberal Age – Towards a Narrative of Emancipation*, Palgrave, Macmillan

McChesney, Robert W. (2007): *Communication Revolution – Critical Junctures and the Future of Media*, The New Press, New York

McGovern, Patrick, Hill, Stephen & Mills, Colin (2007): *Market, Class, and Employment*, OUP Oxford

Meploy (2017): *Forretningsbetingelser for meploy Aps*, identificeret på <https://meploy.me/terms-of-service> den 4/5 2017

Mirowski, Philip & Plehwe, Dieter (2009): *The Road from Mont Pèlerin: The Making of the Neoliberal Thought Collective*, Harvard University Press

Munkøe, Malthe m.fl. (2015): *Deleøkonomien på fremmarch*. Dansk Erhvervs Perspektiv 2015, nummer 21, identificeret på <https://www.danskerhverv.dk/OmDanskErhverv/Nyhedsbreve/Dansk-Erhvervs-Perspektiv/Sider/Dansk-Erhverv-Perspektiv-2015.aspx> den 4/4 2017

Munkøe, Malthe (2017): *Deleøkonomien vokser i 2017*, Analysenotat nr. 17, 2017, identificeret på <https://www.danskerhverv.dk/publikationer/analyser/oekonomiske-analyser/Sider/analysenotater.aspx> den 5/5 2017

Nimber (2017a): *Community Guidelines*, identificeret på <https://www.nimber.com/guidelines> den 24/5 2017

Nimber (2017b): *General Terms and Conditions*, identificeret på <https://www.nimber.com/terms> den 24/5 2017

Olsen, Joachim B. (2015): *Joachim B. Olsen: Kritikken af Uber og AirBnB er udtryk for historieløshed*, identificeret på <http://raeson.dk/2015/joachim-b-olsen-kritikken-af-uber-og-airbnb-er-udtryk-for-historieloeshed/> den 15/6 2017

Ordbog over det danske Sprog (2017): *Prekær*, identificeret på <http://ordnet.dk/ods/ordbog?query=prek%C3%A6r> den 27/6 2017

Overenskomst mellem DI og 3F (2014): *Overenskomst mellem DI Overenskomst I (ATD) og 3F Fagligt Fælles Forbund Transportgruppen, Gældende for taxikørsel*, identificeret på http://vognms.dk/images/PDF-Filer/ATD_OK_2014-2017.pdf den 9/6 2017

Peck, Jamie (2012): *Constructions of Neoliberal Reason*, Oxford University Press, Paperback

Pedersen, Ove K. (2011): *Konkurrencestaten*, København, Hans Reitzels Forlag, 1. udgave

Peukert, Helge (2010): *Walter Eucken (1891-1950) and the Historical School*, Kapitel 4 i Koslowski, Peter (ed.) (2010): *The Theory of Capitalism in the German Economic Tradition – Historism, Ordo-liberalism, Critical Theory, Solidarity*, The Hannover Institute of Philosophical Research, Springer-Verlag Berlin, Heidelberg

Pierce, Roger (2008): *Research Methods in Politics – A practical guide*, SAGE Publications Inc.

Pierson, Paul (2000): *Increasing Returns, Path dependence, and the Study of Politics*, The American Political Science Review, Vol. 94, No. 2., Jun 2000, pp. 251-267

Polanyi, Karl (1944): *The Great Transformation*, Beacon press, Boston, 2011

Rasmussen, Anders Fogh (1993): *Fra socialstat til minimalstat – En Liberal strategi*, 2. udgave, Lindhardt & Ringhof

Rasmussen, Stine & Madsen, Per Kongshøj (2016): *Sharing economy in the Nordic Countries – country report from Denmark*

Rasmussen, Stine & Madsen, Per Kongshøj (2017): *Platformsøkonomien og prekariatet*, kapitel 4 i Tidsskrift for arbejdsliv, 19. årgang, nr. 1, februar 2017

Regeringen (2013): *Ny og bedre indfasning af dagpengereformen*, identificeret på http://www.stm.dk/multimedia/Ny_og_bedre_indfasning_af_dagpengereformen.pdf den 15/6 2017

Regeringen (2016): *Helhedsplan – Et stærkere Danmark*, identificeret på http://www.stm.dk/multimedia/et_st_rkere_danmark_v_kst_2016_weba.pdf den 27/6 2017

Renren (2017a): *Priser*, identificeret på <https://renren.dk/dk/priser> den 24/5 2017

Renren (2017b): *Hvordan bliver jeg en Renren hjælper?*, identificeret på <https://renren.dk/dk/FAQ/renren-hjaelper/hvordan-bliver> den 24/5 2017

Renren (2017c): *Hjemmesko*, identificeret på <https://renren.dk/dk/FAQ/renren-hjaelper/hjemmesko> den 24/5 2017

Renren (2017d): *Hvordan får jeg løn?* Identificeret på <https://renren.dk/dk/FAQ/renren-hjaelper/hvordan-bliver-jeg-betalt-som-renren-hjaelper> den 24/5 2017

Rentafriend (2017): *Get paid to be a friend!*, identificeret på <https://rentafriend.com/beafriend> den 24/5 2017

Rolandsson, Bertil, Jesper Petersson & Tomas Berglund (2016): *Sharing economy in the Nordic Countries – Country report from Sweden*, University of Gothenburg, Sweden

Rosa, Hartmut (2013): *Social Acceleration: A New Theory of Modernity*, New York, Columbia University Press

Rosa, Hartmut, Dörre, Klaus & Lessenich, Stephan (2017): *Appropriation, Activation and Acceleration: The Escalatory Logics of Capitalist Modernity and the Crises of Dynamic Stabilization*, i *Theory, Culture & Society*, Vol. 34 (1), 53-73, Sage

Scheuer, Steen (2009): *Funktionær eller ej? Funktionæransættelsens omfang og betydning i den danske aftalemodel*, København, identificeret på http://findresearcher.sdu.dk/portal/files/106002581/Steen_Scheuer_Funktion_r_eller_ej.pdf den 18/6 2017

Schmidt-Drüner, Marion (2016): *The Situation of Workers in the Collaborative Economy*, in-depth analysis, Policy Department A: Economic and Scientific Policy, Employment and Social Affairs, European Parliament

Schumpeter, Joseph (1943): *Capitalism, Socialism and Democracy*, Taylor & Francis, 2003

Selvskabsadvokaterne (2017): *Funktionær eller ej?* Identificeret på <http://www.selskabsadvokaterne.dk/artikler/andet/funktionaer-eller-ej/> den 18/5 2017

Serviceoverenskomsten SBA (2017): *Her kan du se de vigtigste resultater i overenskomstfornyelsen mellem 3F Privat Service, Hotel og Restaurations- og arbejdsgiverorganisationen DI.*, identificeret på [https://www.3f.dk/fagforening/fag/rengoeringsassistent-\(privatansat\)/serviceoverenskomsten-sba](https://www.3f.dk/fagforening/fag/rengoeringsassistent-(privatansat)/serviceoverenskomsten-sba) den 31/5 2017

Shipan, Charles R. & Volden, Craig (2008): *The Mechanisms of Policy Diffusion*, American Journal of Political Science, Vol. 52., No. 4., October 2008, pp. 840-857

Skat (2016): *SKAT har fået oplysninger om godt 2.000 Uber-chauffører*, identificeret på <http://skat.dk/SKAT.aspx?old=2234290&vld=0> den 13/6 2017

Skat (2017a): *A.B.4.1.1.1.2 Hvad er A-indkomst og arbejdsmarkeds-bidragspligtig indkomst?* Identificeret på <http://skat.dk/SKAT.aspx?oid=2169078&chk=214126> den 16/5 2017

Skat (2017b): *B-indkomst (honorarer)*, identificeret på <https://www.skat.dk/SKAT.aspx?old=2234739> den 16/5 2017

Skat (2017c): *C.C.1.2.1 Selvstændig erhvervsvirksomhed, afgrænsning over for lønmodtagere*, identificeret på <http://www.skat.dk/SKAT.aspx?oid=2048530> den 18/5 2017

Skat (2017d): *C.A.10.4.3.1 Arbejdsskadeforsikring (lovbestemt)*, identificeret på <http://www.skat.dk/SKAT.aspx?oid=2048489&vid=214126> den 18/5 2017

Skat (2017e): *Konsulent anset som selvstændig erhvervsdrivende*, identificeret på <http://www.skat.dk/SKAT.aspx?oid=2245055&vid=0> den 25/5 2017

Socialdemokratiet (2015): *Vores holdninger til et nyt dagpengesystem*, identificeret på <http://www.socialdemokratiet.dk/da/nyhedsarkiv/2015/4/vores-holdninger-til-et-nyt-dagpengesystem/> den 15/6 2017

Srnicek, Nick (2017): *Platform Capitalism*, Polity Press

Standing, Guy (2011): *The Precariat – The new dangerous class*, 3rd edition, 2014, Bloomsbury Academic

Standing, Guy (2014): *A Precariat Charter – From Denizens to Citizens*, 1st edition, Bloomsbury Academic

Standing, Guy (2016): *The Corruption of Capitalism – Why rentiers thrive and work does not pay*, 1st edition, Biteback Publishing Ltd

Stark, Peter James & Larsen, Christian Severin (2016a): *Større tryghed vil gøre digitale platforme mere attraktive*, HK analyse

Stark, Peter James & Larsen, Christian Severin (2016b): *Yngre HK'erne er positive over for platformøkonomien*, HK analyse

Statsministeriet (2017a): *Kommissorium for Disruptionrådet – Partnerskab for Danmarks fremtid*, April 2017, identificeret på http://stm.dk/multimedia/Kommissorium_Disruption.pdf den 13/6 2017

Streeck, Wolfgang (1998): *Industrielle Beziehungen in einer internationalisierten Wirtschaft*, i Ulrich Beck (ed.) (1998): *Politik der Globalisierung*, Frankfurt am Main, Germany: Suhrkamp, pp. 169-202

Støjberg, Inger (2015): *Det skal kunne betale sig at arbejde*, identificeret på <http://www.venstre.dk/nyheder/det-skal-kunne-betale-sig-at-arbejde> den 25/4 2017

Sundararajan, Arun (2016): *The Sharing Economy – The End of Employment and the Rise of Crowd-Based Capitalism*, The MIT Press, Cambridge

TaxiNord (2016): *Hvordan kan kørsel med UberPOP være så billigt? Pengene flyder fra Danmark til Bermuda – uden om SKAT!*, identificeret på <http://kunde.taxinord.dk/files/manager/medieupload/4x48folder.pdf> den 26/6 2017

The Guardian (2016): *Uber reaches \$100m settlement in fight with drivers, who will stay contractors*, identificeret på <https://www.theguardian.com/technology/2016/apr/21/uber-driver-settlement-labor-dispute-california-massachusetts> den 2/6 2017

Thelen, Kathleen (2010): *“Beyond comparative statics: historical institutional approaches to stability and change in the political economy of labor”* i Morgan et al. (eds.): *The Oxford Handbook of Comparative Institutional analysis*, pp. 41-61.

The Nation (2014): *How Crowdworkers became the Ghosts in the Digital Machine*, identificeret på <https://www.thenation.com/article/how-crowdworkers-became-ghosts-digital-machine/> den 15/5 2017

Todolí-Signes, Adrián (2017): *The ‘gig’ economy: employee, self-employed or the need for a special employment regulation?* i *Transfer*, vol. 23, issue 2, 2017, pp. 193-205

Torfin, Jacob (2004): *Det stille sporskifte i velfærdsstaten – en diskursteoretisk beslutningsprocesanalyse*, Aarhus Universitetsforlag

Transport-, Bygnings- og Boligministeriet (2017): *Bred aftale om ny taxilov*, identificeret på <https://www.trm.dk/da/nyheder/2017/taxi-090217> den 14/6 2017

Tybjerg, Jonathan (2016): *225-timers reglen: Rengøringsarbejde for app tæller ikke*, Ugebrevet A4, identificeret på http://www.ugebreveta4.dk/225-timers-reglen-rengoeringsarbejde-for-app-taeller_20643.aspx den 31/5 2017

Tøgern, Simon (2017): *Hvordan fem misforståelser bliver til 42 timer*, HK Privat, identificeret på <https://www.hk.dk/aktuelt/nyheder/2017/03/31/hvordan-fem-misforstaaelser-til-42-timer> den 28/4 2017

Vayable (2013): *Terms of Service*, identificeret på <https://www.vayable.com/terms> den 24/5 2017

Velfærdsaftalen (2006): *Aftale om fremtidens velstand og velfærd og investeringer i fremtiden og Aftale om fremtidig indvandring*, juni 2006, identificeret på <http://ufm.dk/uddannelse-og-institutioner/videregaende-uddannelse/universiteter/om-universiteterne/reformer-pa-universitetsområdet-1/velfaerdsaftale.pdf> den 14/6 2017

Vigo (2017): *Generelle FAQ'er*, identificeret på <https://vigo.dk/faq/> den 24/5 2017

Vikarloven (2013): *Lov om vikarers retsstilling ved udsendelse af et vikarbureau m.v.*, identificeret på <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=152197> den 30/5 2017

World Wide Web Foundation (2017): *History of the Web*, identificeret på <http://webfoundation.org/about/vision/history-of-the-web/> den 28/2 2017

Ubricity (2017a): *For Chauffører*, identificeret på <http://www.ubricity.com/for-chauffoslashrer.html> den 9/6 2017

Ubricity (2017b): *Biler og takster*, identificeret på <http://www.ubricity.com/biler--takster.html> den 9/6 2017

Upwork (2017a): *Upwork FAQs: How much does Upwork cost?* Identificeret på <https://www.upwork.com/ab/jobs-home/4001209> den 4/5 2017

Upwork (2017b): *Become Top Rated*, identificeret på <https://support.upwork.com/hc/en-us/articles/211068468-Become-Top-Rated> den 4/5 2017

Upwork (2017c): *Upwork FAQs: How do I create a job post?* Identificeret på <https://www.upwork.com/ab/jobs-home/4001209#faq5> den 4/5 2017

Upwork (2017d): *Terms of Service*, identificeret på <https://www.upwork.com/legal/> den 24/5 2017

Usemover (2017a): *Betingelser og vilkår: Partnerbetingelser*, identificeret på <https://www.usemover.com/terms/partners/terms-and-conditions/> den 24/5 2017

Usemover (2017b): *Find spørgsmål og svar her eller kontakt os for hjælp: 1. Generelt*, identificeret på <https://www.usemover.com/help/122/> den 24/5 2017

Usemover (2017c): *Find spørgsmål og svar her eller kontakt os for hjælp: 4. For Chauffører*, identificeret på <https://www.usemover.com/help/123/> den 24/5 2017

8. Bilag

8.1 Bilag 1

I nedenstående tabel er opført de kriterier der er af relevans for distinktionen mellem en lønmodtager og selvstændig erhvervsdrivende i regi af de digitale platforme:

Tabel 4.2

Distinktionen mellem en lønmodtager og en selvstændig erhvervsdrivende, (Skat, 2017c)

Kriterier der taler for tjenesteforhold (lønmodtager)	Kriterier, der taler for selvstændig erhvervsdrivende
Hvervgiveren har en almindelig adgang til at fastsætte generelle eller konkrete instrukser for arbejdets udførelse, herunder tilsyn og kontrol	Indkomstmotageren tilrettelægger, leder, fordeler og fører tilsyn med arbejdet uden anden instruktion fra hvervgiveren end den, der eventuelt følger af den afgivne ordre
Indkomstmotageren udelukkende eller i overvejende grad har samme hvervgiver	hvervgiverens forpligtelser over for indkomstmotageren er begrænset til det enkelte ordreforhold
Der er indgået aftale mellem hvervgiveren og indkomstmotageren om løbende arbejdsydelse	indkomstmotageren ikke på grund af ordren er begrænset i sin adgang til samtidig at udføre arbejde for andre
Indkomstmotageren har arbejdstid fastsat af hvervgiveren	indkomstmotageren er økonomisk ansvarlig over for hvervgiveren for arbejdets udførelse eller i øvrigt påtager sig en selvstændig økonomisk risiko
Indkomstmotageren har ret til opsigelsesvarsel	indkomstmotageren har ansat personale, og er frit stillet med hensyn til at antage medhjælp
Vederlaget er beregnet, som det er almindeligt i tjenesteforhold (timeløn, ugeløn, månedsløn, provision, akkord mv.)	vederlaget betales efter regning, og betaling først ydes fuldt ud, når arbejdet er udført som aftalt og eventuelle mangler afhjulpes
Vederlaget udbetales periodisk	indkomsten modtages fra en ubestemt kreds af hvervgivere
Hvervgiveren afholder udgifterne i forbindelse med udførelsen af arbejdet	indkomsten afhænger af et eventuelt overskud
Vederlaget i overvejende grad er nettoindkomst for indkomstmotageren	indkomstmotageren ejer de anvendte redskaber, maskiner og værktøj eller lignende
Indkomstmotageren anses for lønmodtager efter ferieloven, lov om arbejdsløshedsforsikring mv., funktionærloven, lov om arbejdsskadeforsikring og lov om arbejdsmiljø	indkomstmotageren helt eller delvist leverer de materialer, der anvendes ved arbejdets udførelse
	indkomstmotageren i henhold til momsloven er momsregistreret, og ydelsen er faktureret med tillæg af moms
	ansvaret for en eventuel ulykke under arbejdets udførelse påhviler indkomstmotageren.

8.2 Bilag 2

Personlige dokumenter

Kopi af straffeattest EXPIRES: N/A	MANGLER	UPLOAD Max Size - 5MB
CVR Nummer (Registreringsbevis) EXPIRES: N/A	MANGLER	UPLOAD Max Size - 5MB
Kørekort bagside EXPIRES: N/A	MANGLER	UPLOAD Max Size - 5MB
Kørekort forside med kørekortnummer EXPIRES: N/A	MANGLER	UPLOAD Max Size - 5MB

8.3 Bilag 3

De nedenstående punkter er udgør den ramme som følgende platforme er blevet karakteriseret som værende kendetegnet ved og er som følge heraf blevet fravalgt i denne undersøgelse. Nummereringen afspejler i det følgende det nævnte karakteristika.

1. Platformen er ophørt med at eksistere/operere i Danmark eller der har ikke kunne identificeres danske arbejdstagere på platformene.
2. Formålet med platformen er rettet mod fysiske ting frem for at varetage et arbejdsforhold, herunder at facilitere leje/udleje, køb/salg eller deling af ting/genstande samt deling af data/software
3. Platformen repræsenterer en oplysningside hvis formål er at samle/videreformidle viden
4. Platformen er af e-handelsmæssig karakter og faciliterer b2b eller b2c salg og/eller afspejler en side, hvor kontakt mellem reelle virksomheder, der eksisterer uafhængigt af de digitale platforme, kan sælge produkter/services til interesserede.
5. Platformen faciliterer leje af fysiske lokationer, herunder lokaler, lejligheder, værelser mv.

6. Platformens formål er udlån af penge og/eller crowdfunding

Platform	Begrundelse for fravalg
Yooowe.com	1
Sociotransit.com	1
Hourlynerd.com	1
Sparehire.com	1
Khanacademy.org	1
Futurelearn.com	1
Chegg.com/tutors	1
Udacity.com	1
Wello.com	1
Skillshare.com	1
Uber.com	1
CookwithaLocal.net	1
Hoodsapp.com	1
Everplaces.com	1
Meet2talk.com	1
Jepti.dk	2
By-del.dk	2
Mineisyours.dk	2
Lejdet.dk	2
Nabo-skab.dk	2
Pingushare.dk	2
Shareyourcloset.dk	2
Closay.dk	2
Myrentatrend.dk	2
Peerby.com	2
Vigga.us	2
Ourhub.dk	2
Tinyrebels.dk	2
Farmbackup.dk	2
3dhubs.com	2
Studiosite.io	2
Scienceexchange.com	2
Floragora.dk	2
Afhent.dk	2
Yourlocal.dk	2
Tadet.dk	2
Swapamok.dk	2
Sharepeeps.org	2
Resecond.com	2
Foopla.dk	2
TooGoodToGo.dk	2
Gomore.dk	2
Snappcar.dk	2

Greenmobility.com	2
Letsgo.dk	2
Rentecarlo.com	2
Boatflex.com	2
Getmyboat.com	2
Tadaacar.dk	2
DonkeyRepublic.dk	2
Freetrailer.dk	2
Mellemhaver.dk	2
Odaa.dk	2
Resiport.com	2/3
Data.kk.dk	2
Corp.fon.com	2
Kamstrup.com	2
Gigrove.com	2
Crowdnews.dk	3
Issuu.com	3
Wikipedia.com	3
Patientslikeme.com	3
Blogmutt.com	3
Crowdio.com	3
Tripadvisor.com	3
Deemly.com	3
Tradono.dk	4
Reshopper.dk	4
Trendsales.dk	4
Secondo.dk	4
DBA.dk	4
Guloggratis.dk	4
Etsy.com	4
Artsicle.com	4
Ebay.co.uk	4
Bilbasen.dk	4
Tøjstory.dk	4
Shobr.com	4
Link-network.com	4
Spinlister.com	4
Camptravel.dk	4
Tatodo.com	4
Byhoest.dk	4
Fishtrip.dk	4
Keybutler.dk	4
Keykeeper.dk	4
Colego.dk	4
Gamping.com	5
Deljorden.dk	5
Gaest.dk	5
Justpark.com	5

Spaceflex.dk	5
Sharedesk.net	5
Kitchencollective.dk	5
Instantoffices.com	5
Spacebase.com	5
Bytbolig.com	5
Homeaway.com	5
Urbanwinebox.com	5
Partly.dk	5
Flipkey.com	5
Findroommate.dk	5
Boligportal.dk	5
Danrent.dk	5
Wimdu.com	5
Airbnb.com	5
Couchsurfing.com	5
Lendino.dk	6
Kiva.com	6
Prosper.com	6
Flexfunding.com	6
Beterrates.com	6
Wefunder.me	6
Dk.betternow.org	6
Crowdswhocare.com	6
Kickstarter.com	6
Indiegogo.com	6
Boomerang.dk	6
Appsfinder.com	6

8.4 Bilag 4

Dato og tidspunkt for fornyelse af abonnement
Betaling for løbende abonnement bliver trukket samme dag som dit medlemskab løber ud, ca. kl. 07.00 om morgenen. Alltså - hvis dit medlemskab løber ud d. 25. maj kl. 8.30, vil det fornyes automatisk d. 25. maj kl. 07.00.

Handelsbetingelser for Jobbi.dk
Jobbi.dk er et deleøkonomisk website hvor småjobs/tjenesteydelser bliver formidlet

Den daglige drift:
Den daglige drift varetages af Morten B. Jensen og Bjarke Fisker
Hentet venligst alle spørgsmål til: info@jobbi.dk

Ejer / forretning: [Betalt med kreditkort](#)

Jobbi.dk ApS / Shared Concepts ApS
Resendalvej 16b
8800 Silkeborg

CVR: 37237531
Telefon: 71 99 94 43
Mail: info@jobbi.dk

Kontortid
Mandag til torsdag
kl. 9.00 til 15.00

Fredag
kl. 9.00 til 11.00

Support og løbende annoncering af ændringer / tiltag foregår på facebook
[Jobbi.dk på facebook](#)

Hosting:
Jobbi.dk hostes ved ActiveWebs i Egå.

Priser:
Medlemskab af Jobbi.dk:
1 måned: 39 kr.

Facebook X United-le X Browse X meploy.m X Jobbi.dk X Jobbi.dk X Handyma X Erdu utilit X Vedrøren X Fodbold X kasper

Sikker | <https://handyman.jobbi.dk/profil/anders-3853>

Få adgang til alle kontaktoplysninger

Modtagne betalingsformer

Betaling foregår med Dankort, Visa/Dankort, Mastercard, Maestro, Visa Electron
Al kortbetaling foregår via et betalingscenter, hvor al betalingssoftware og teknologi er udviklet af Epay.dk Ingen binding - opsig når som helst!

Betales med betalingskort er du altid sikret mod misbrug. Du har nemlig mulighed for at afvise en betaling, når du modtager din betalingsoversigt. Du har ingen selvrisiko i tilfælde af at dit kort bliver misbrugt i en internet-butik, der benytter SSL (Secure Socket Layer) i sit betalingssystem. Data du sender i forbindelse med køb betalt med betalingskort er krypterede (SSL).

Alle priser på Jobbi.dk er angivet efter den internationale ISO-betegnelse DKK

Fortrydelsesret

X [Nul tæk Luk](#)

Til dit køb har du den lovbestemte fortrydelsesret på 14 dage. Du kan kun fortryde, hvis du IKKE har taget medlemskabet i brug indenfor de 14 dage. Du tager dit medlemskab i brug i samme øjeblik du gennemfører købet på Jobbi.dk. Ønsker du at udnytte fortrydelsesretten, skal du altså straks efter køb, og inden du f.eks. ser kontaktoplysninger eller skriver anmeldelse, eller andet der ikke er adgang til uden det købte medlemskab, logge af og ikke logge på igen og kontakte os for at informere, at du har fortrudt dit køb.

Produktet der sælges på Jobbi.dk er yderst kundespecifikt, og dit individuelle medlemskab aktiveres og leveres straks efter betaling, er der ingen fortrydelsesret hvis medlemskabet er taget i brug.

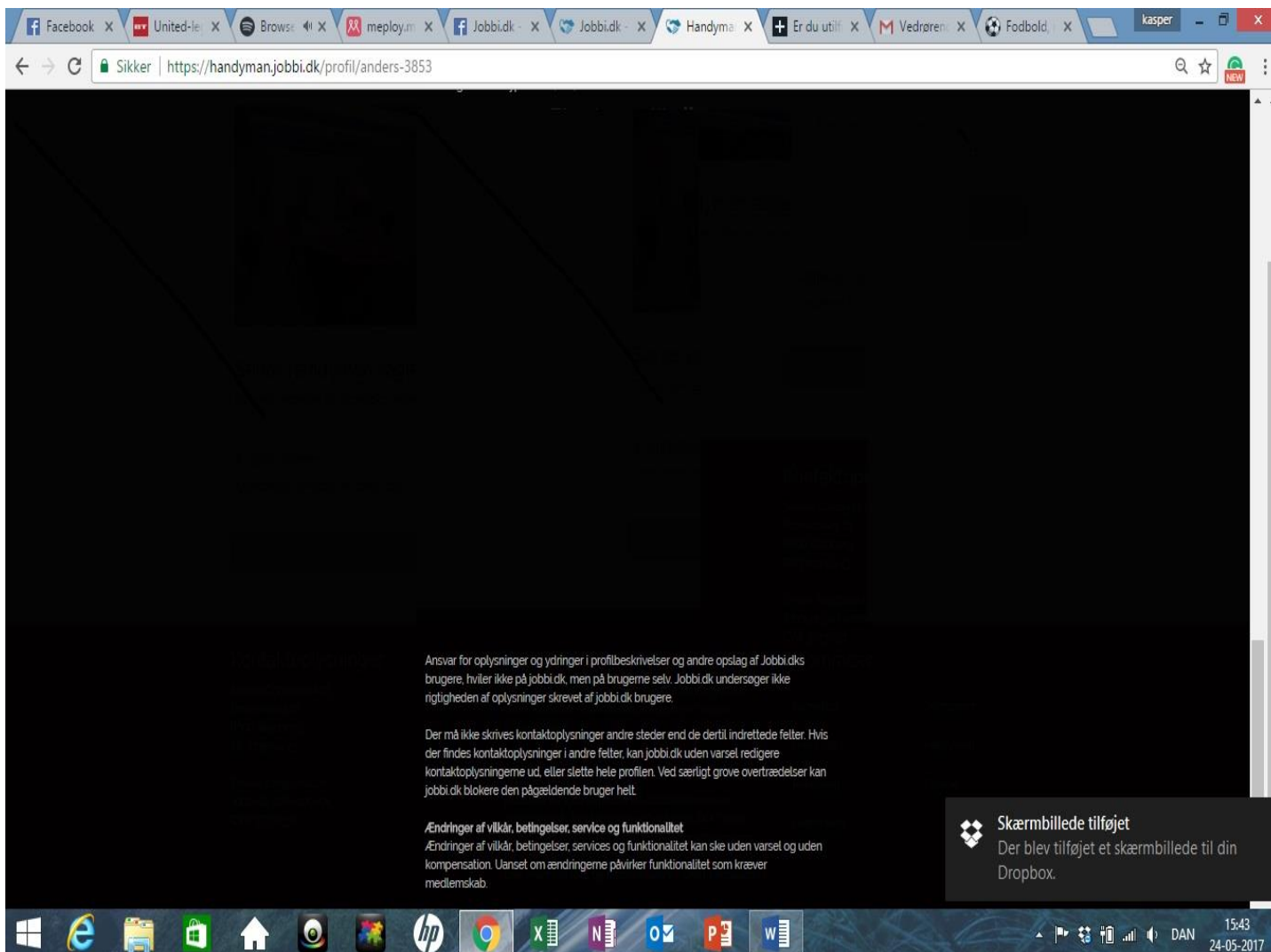
Rettigheder og forpligtelser

Jobbi.dk gør alt for at sikre, at hjemmesiden Jobbi.dk altid er online og fungerer efter hensigten. Jobbi.dk ApS kan dog ikke gøres ansvarlig for eventuelle fejl eller mangler ved Jobbi.dk samt abonnementet heraf, eller for skader, der direkte eller indirekte måtte følge af anvendelsen af Jobbi.dk.

Ligeledes kan Jobbi.dk ikke gøres ansvarlig for tab af nogen art, der knytter sig til brug af Jobbi.dk, herunder tab af data, som følge af driftsforstyrrelser og lignende. Jobbi.dk kan uden varsel ændre eller afbryde services i Jobbi.dk-regi. Jobbi.dk forbeholder sig ret til i særlige tilfælde at lukke eller blokere for specifikke brugeres konti og/eller adgangsrettigheder, hvis Jobbi.dks egne regler eller gældende dansk lovgivning ikke overholdes, og sagen anses for værende af specielt grov karakter. Der giver i denne forbindelse ingen refundering af evt. betalt abonnement.

Windows Taskbar: e, Home, HP, Chrome, Excel, Word, Outlook, PowerPoint, Word

DAN 15:43 24-05-2017

8.5 Bilag 5

Som følgende eksempel indikerer, er dette - som udgangspunkt - heller ikke tilfældet. Eksemplet angår en fuldtidsbeskæftiget på hhv. *offline*- og *onlinedelen* af arbejdsmarkedet inden for rengøringsbranchen en og sammenligning af deres timeløn⁴¹. Denne branche er valgt, da tre af platformene her inden for fastsætter timelønnen, jf. ovenstående. På de andre platformene differentierer denne mere, hvorfor en sammenligning på et generelt niveau vil være umulig/ upålidelig.

⁴¹ Det er derfor vigtigt at huske, at dette er et idealtypisk eksempel. Der er en masse ukendte underliggende variabler, der vil være forskellige i de enkelte tilfælde, herunder sygdom, antal børn mv, som der ikke tages forbehold for. Udgangspunktet for eksemplet er Meploy, da disse har den højeste timeløn og derved kan illustrere *best case*-scenariet i rengøringsbranchen sammenlignet med en nyansat på *offlinedelen*. Dette uagtet, at det ikke er muligt at have mere end 7 timers beskæftigelse pr. dag på platformen. Fokus er på overenskomstforhold, uagtet at en gruppe også falder uden for dette på *offlinedelen* af arbejdsmarkedet. Men for illustrationens skyld er dette valgt, da overenskomstforhold typisk også agerer pejlemærke for lønfastsættelsen, selv om et ansættelsesforhold ikke er overenskomstdækket.

For en arbejdstager på *Meploy* er timelønnen 135 kr. (fratrasket platformens gebyr - 10% af 150 kr.). I henhold til *Serviceoverenskomsten* mellem 3F Privat Service, Hotel og Restauration og Dansk Industri er den laveste grundløn, en nyansat uden anciennitet kan modtage, 124,98 kr. i timen (*Serviceoverenskomsten* SBA, 2017). Dertil kommer 12,5% i feriegodtgørelse, så timelønnen reelt er 140,60 kr. Den gennemsnitlige fraværsprocent i rengøringsbranchen er 3,91 plus 0,06 for egne børns sygdom (Danmarks Statistik, FRA020). Har den ansatte i *Meploy* samme fraværsprocent som i hele rengøringsbranchen, vil arbejdstagerens timeløn falde med 3,97 procent og derved være på 129,64 kr. Derudover stiger en rengøringsassistent i løn afhængig af anciennitet, mens en arbejdstagers løn igennem *Meploy* er fast. Hos *Renren* og *Cleady*, der ligeledes fastsætter prisen for arbejdstagerne, er skellet mellem *online-* og *offlinedelen* større, da disses timeløn er på 130. Der forekommer således også en differentiering i lønsatsen for arbejdstagerne på *on-demand-økonomien* i en negativ retning.

8.6 Bilag 6

The screenshot shows the Upwork website interface for finding top freelancers. The browser address bar displays "Upwork Global Inc. [US] | https://www.upwork.com/o/profiles/browse/hrs/1/?loc=denmark". The page title is "Top Upwork Freelancers" and there is a green button that says "Post A Job. It's Free!".

The filter section is set to "Denmark" and includes the following options:

- Hours Billed:**
 - Any hours (4,378)
 - At least 1 hour billed or \$1 earned (299)
 - At least 100 hours billed (75)
 - At least 1,000 hours billed (15)
 - Within last 6 months only
- Location:**
 -
 - Any location
 - Denmark
- Tests:**
 -
 - Scored in the Top 30%
- Last Activity:**
 - Any time (299)
 - Last active within 2 Weeks (83)
 - Last active within 1 Month (103)
 - Last active within 2 Months (133)
- Freelancers Type:**
 - Any freelancer type (299)
 - Independent freelancers (293)
 - Agency freelancers (6)
- English Level:**
 - Any english level
 - Basic english
 - Conversational english
 - Fluent english
 - Native or Bilingual english

8.7 Bilag 7

The screenshot shows a web browser window with the URL www.guru.com/d/freelancers/l/denmark/srt/earn/pg/1/. The page header features the Guru logo and navigation links: "Post a Job", "Find a Guru", "Find a Job", and "How It Works". There are "Sign in" and "Join Now" buttons in the top right.

The main content area is a search results page. On the left, there are filters for "Searching with" (Denmark) and "Refine by" categories. The "Refine by" section lists various categories with their respective counts:

- Any Category
- Web, Software & IT (845)
- Design, Art & Multimedia (420)
- Writing & Translation (376)
- Management & Finance (104)
- Sales & Marketing (89)
- Admin Support (44)
- Engineering & Architecture (44)
- Other (14)
- Legal (0)

The "Location" filter is also visible. The search bar contains the text "Search freelance services (e.g. logo design)". Below the search bar, there are buttons for "Get Quotes" and a dropdown menu for "Total Earnings - Highest First".

Two service listings are visible:

- Full Stack Python expert** (None(0))
\$50 / hr | \$3,000 min.
During past 5 years, I have developed many websites using Python - Django. I have rich experience about Python - Django. If you have problems in python, please don't hesitate to visit me. I will help you
python django helpdesk web design full stack
Blueror815 (Copenhagen, Hovedstaden, Denmark - \$62,329 Earned)
Get a Quote
- Senior Xamarin/C# developer** (★★★★★ (1))
\$30 / hr | \$500 min.

The bottom of the screenshot shows a Windows taskbar with several open PDF files and various application icons. The system tray shows the date and time: 11:40, 07-06-2017.

8.8 Bilag 8

RenRen.dk [info@renren.dk] Handlinger

Til: Kasper Lund Nødgaard

2. juni 2017 15:51

- Du svarede den 02-06-2017 19:16.

Hej Kasper

Tak for din mail - som ser lidt mærkelig ud når jeg trykker på den.

Men jeg vil gerne hjælpe dig, så godt jeg kan. Hos RenRen.dk IVS har vi pt. 483 Hjælpere, hvoraf ca. 300 er Aktive dvs. har været ude og udfører ét eller flere jobs hos kunder.

Jeg har ikke et overblik over deres alder, men vores yngste er 17 og den ældste er 68 år. Vi dækker desuden hele Danmark inkl. flere af de Danske øer.

Skriv hvis der er andet og mere jeg kan hjælpe dig med :)

Held og Lykke med opgaven!!

Anne Lis Toft
Stolt Stifter af [RenRen.dk](#)
[Følg os på Facebook](#)

8.9 Bilag 9

Undersøgelse af platformøkonomien i Danmark

meploy .me [hello@meploy.me] Handlinger

Som svar på meddelelsen fra Kasper Lund Nødgaard, 05-06-2017

Til: Kasper Lund Nødgaard

13. juni 2017 10:23

Hi Kasper,

Over 1000 persons.

cheers

Michael

On Mon, 5 Jun 2017 at 12:06 Kasper Lund Nødgaard <knadga12@student.aau.dk> wrote:

8.10 Bilag 10

Aleksander Soender [aleksander@haxi.me] Handlinger
Til: Kasper Lund Nødgaard 8. juni 2017 14:19

- Du svarede den 09-06-2017 11:35.

Først og fremmest er jeg interesseret i at vide hvor mange danske chauffører I har tilknyttet jeres platform, som minimum har kørt en tur. Både det nuværende billede, og hvis det er muligt, hvordan udviklingen har været siden 2014. Hvis det ikke er muligt at splitte på Danmark alene, men I kun har det samlet for Skandinavien er det helt fint. Dertil vil jeg blot høre, om du har en ide/estimat omkring hvor stor en andel der kører i Danmark kontra Norge og Sverige?

**Vi har pt 9858 chauffører registreret på tværs af Skandinavien.
Der er ca. 1000 chauffører registreret i Danmark (har ikke eksakt tal)
Kønsfordelingen ser således ud: 86% male, 14% female
Gennemsnitsalderen for kvinder på Haxi er 26 år og 30 år for mænd**

**39% af brugerbasen er stadig aktive på Haxi efter 3 måneder
6499 chauffører har kørt mere end en tur i systemet
Danmark fylder 32% af samlede trafik på serverne - resten fordeler sig på resten af verden med Norge som primær**